

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПИСАНЕЦЬ ВІТАЛІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ *Віталій* В. А. Писанець

Науковий керівник

Ігонін Руслан Владиславович, доктор
юридичних наук, доцент

Київ 2020

АНОТАЦІЯ

Писанець В.А. Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. -- Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2020; Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2020.

Дисертація є однією з перших монографічних праць, в якій комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права досліджено концепцію правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України, в результаті чого було сформовано пропозиції теоретико-методологічного, нормативного та практичного характеру, здатні повному оцінити підходи до розуміння доброчесності як важливого та необхідного компоненту професійної характеристики працівника правоохоронних органів.

У роботі здійснено характеристику стану наукової розробки питань доброчесності в сучасній правовій науці; визначено зміст та природу доброчесності як теоретико-правової категорії; здійснено характеристику доброчесності як режиму та принципу в діяльності правоохоронних органів; розкрито ключові проблеми правового регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах; розглянуто статус та повноваження суб'єктів забезпечення доброчесності в правоохоронних органах; проаналізовано інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах; розроблено пропозиції та рекомендації теоретичного та практичного значення,

спрямовані на удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів.

Система наукових підходів до розуміння доброчесності є теоретичним підґрунтями для проведення подальших наукових розробок різних аспектів цього системного явища. У свою чергу ці наукові дослідження складають основу для формування критеріїв та індикаторів, що використовуються в практичній діяльності відповідних суб'єктів, що здійснюють професійний відбір та оцінку діяльності правоохоронців.

Ключове призначення наукової розробки та аналізу різних питань доброчесності полягає у розширенні науково-методологічного забезпечення публічного адміністрування правоохоронної сфери через розробку та узагальнення уже існуючих критеріїв доброчесності, а також розробки новітніх, які відповідають тенденціям реформи правоохоронної системи, що в цілому повинно сприяти підвищенню якості реалізації правоохоронної функції держави, а також гарантій дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Зазначається, що доброчесність як допоміжний інструмент управління правоохоронними органами це не тільки сукупність адміністративних засобів – це «нова філософія» боротьби із корупцією, завданням якої є створення механізму несприйняття та попередження проявів корупції у всіх її формах. З'ясування механізму адміністративно-правового забезпечення доброчесності правоохоронних органів потребує багатогранного підходу у розумінні феномену «доброчесність» як теоретико-правової категорії.

Для доброчесної поведінки властива мультиприрода: психологічний підтекст уособлюється складними свідомими та інтелектуальними процесами, які на той чи інший момент часу формують у людини як соціальної істоти певну властивість поведінки; етична складова вимагає збереження загальносуспільних благ; антикорупційна складова – це трансформація чесності у площину функціональних обов'язків.

Публічний інтерес, як вектор спрямованості добросовісної поведінки у сфері правоохоронної діяльності, може проявлятися у: ефективності діяльності публічних інституцій у сфері забезпечення прав, свобод людини, громадянина, а також держави її цілісності та устрою; припиненні правопорушень, їх розкритті та відновленні стану потерпілих; забезпеченні публічного порядку органами, які уповноважені на здійснення такої діяльності; доступі до правоохоронної системи суспільством в розрізі його окремих представників, груп, меншин тощо; прозорості, гласності, поінформованості громадськості про стан правоохоронної діяльності в державі; ефективності та оперативності роботи правоохоронної системи; закріпленості та дієвості гарантій законності діяльності органів правопорядку; забезпеченні права на захист; механізмі обґрунтованої доцільності втручання держави в права, свободи та приватні інтереси; будь-якому приватному інтересі, який виник у зв'язку із необхідністю забезпечення прав тощо.

Сформовано концепцію меж змісту принципу добросовісності, що полягає у недопущенні буквального його тлумачення, а важливості широкого підходу. Наприклад, якщо взяти критерієм оцінки добросовісності той факт, що працівник правоохоронного органу несе відповідальність за недобросовісну поведінку, то у буквальному трактуванні підставами визначення порушення принципу добросовісності є вчинення аморального чи неетичного вчинку. Натомість широкий підхід позбавляється вичерпного переліку вчинків, оскільки завдання шкоди діями посадовців може бути спричинено чисельною кількістю індивідуальних проявів, серед яких і корупційні дії. При цьому об'єкт негативних наслідків тільки один – публічні цінності та публічний інтерес (в тому числі інтерес правоохоронної служби). В інших випадках, діяння повинні кваліфікуватися за складом відповідного правопорушення.

Досліджено засади правового регулювання забезпечення добросовісності в правоохоронних органах, як процесуального механізму

утвердження правил доброчесності, шляхом застосування контролю за доброчесною поведінкою з використанням адміністративно-правових засобів, зокрема заповнення анкет доброчесності, поліграфологічне опитування тощо. Вітчизняне правове регулювання забезпечення доброчесності правоохоронних органів не містить системного підходу як у змісті доброчесної поведінки, так і організаційному механізму контролю за нею.

Проаналізовано систему інституцій, повноваження яких передбачають встановлення критеріїв доброчесної поведінки і проведення аналізу їхньої відповідності правоохоронців. Сформульовано ознаки суб'єктів забезпечення доброчесності у правоохоронних органах, що виокремлює їх з поміж інших суб'єктів. До таких ознак слід віднести: розробку інформаційної, нормативної та методологічної складової боротьби з корупційними проявами; наявність у складі суб'єкта спеціальних структур, що функціонально уповноважені на проведення державної антикорупційної політики; контроль (нагляд) суб'єктом доброчесності тієї сфери, в межах якої він наділений компетенцією; існування в офіційній ідеології положень, що дозволяють суб'єкту прямо чи опосередковано брати участь в антикорупційній політиці держави; комплексний характер засобів, методів та стратегій проведення антикорупційної політики, у тому числі розробка програм, проектів нормативно-правових актів, експертиза існуючих нормативних актів; запровадження ефективної системи захисту від деструктивного корупційного впливу; забезпечення висококваліфікованими кадрами, найсучаснішою технікою, фінансуванням.

Визначено, що протягом тривалого часу суспільство потребувало докорінних змін у державній антикорупційній політиці. Одним із системних інструментів реалізації антикорупційної політики є передусім розробка та впровадження дієвих адміністративних процедур, що передбачають забезпечення стану доброчесності в системі правоохоронних

органів. Доведено, що профілактичні процедури доброчесності як сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, спрямовані на всебічне формування у працівника правоохоронного органу знань про етичні стандарти поведінки доброчесності є передумовою прийняття рішень та вчинків, спрямованих на уникнення протиправної поведінки та належне виконання службових обов'язків.

Виокремлено загальні адміністративні процедури забезпечення доброчесності в правоохоронних органах: процедури відбору кандидатів на посади до правоохоронних органів, як передумова дотримання принципу доброчесності у подальшій роботі; проведення спеціальних перевірок; електронне декларування; перевірки на доброчесність шляхом заповнення анкет, декларацій (відкриті та таємні); моніторинг способу життя; службове розслідування.

Ключові слова: доброчесність, принцип доброчесності, правоохоронні органи, адміністративні процедури, адміністративно-правове забезпечення, працівники правоохоронних органів, персонал, публічна служба, корупція.

Наукові праці, в яких опубліковані результати дисертації

1. Писанець В.А. Адміністративні процедури забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 99-102.
2. Писанець В. Правове регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Європейські перспективи. 2019. №1. С. 194-201.
3. Писанець В. Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності: теоретичні питання змісту. Верховенство права (міжнародний науковий журнал). 2019. №1. С. 240-244.
4. Писанець В.А. Суб'єкти забезпечення доброчесності в

правоохоронних органах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 141-145.

5. Писанець В.А. Теоретико-правовий зміст категорії «добročесність» у сфері правоохоронної діяльності. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 111-115.

6. Писанець В. Добročесність у сфері правоохоронної діяльності. Проблеми сучасного права. Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця: збірник наукових праць за матеріалами круглого столу, 07-08 грудня 2016 року. Київ, ГО Київський правозахисний альянс, 2016. С.78-81.

7. Писанець В. Суб'єкти права на доступ до адміністративного захисту. Публічне право в умовах реформування правової системи. Матеріали науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 22 травня 2017 р. Тернопіль, 2017. С.70-72.

8. Писанець В. Добročесність як принцип правоохоронної діяльності. Сучасні проблеми публічного права. Матеріали науково-практичного круглого столу (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 15 березня 2018р.). Тернопіль, 2018. С.52-57

Pisanets V.A. Administrative and legal support of integrity of law enforcement officers of Ukraine. Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Law in specialty 12.00.07 - Administrative law and process; finance law; information law (081 Law). Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2020; Ternopil National Economic University, Ternopil, 2020.

The dissertation is one of the first monographic works in which the concept of legal ensuring of integrity of the employees of law enforcement bodies of Ukraine has been comprehensively applied, using modern methods of cognition, taking into account the latest achievements of the science of administrative law. to re-evaluate approaches to understanding integrity as an important and necessary component of a law enforcement officer's professional performance tional organs.

The paper describes the state of scientific development of integrity issues in modern legal science; the content and nature of virtue as a theoretical and legal category were determined; the characterization of integrity as a regime and principle in the activities of law enforcement agencies; Key issues of legal regulation of integrity in law enforcement agencies are revealed; the status and powers of law enforcement entities have been reviewed; tools (administrative procedures) for ensuring integrity in law enforcement agencies are analyzed; proposals and recommendations of theoretical and practical importance have been developed, aimed at improving the administrative and legal support of the integrity of law enforcement officials.

The system of scientific approaches to the understanding of integrity is the theoretical basis for further scientific development of various aspects of this systemic phenomenon. In turn, these scientific studies form the basis for the formation of criteria and indicators that are used in the practical activities of relevant entities that carry out the professional selection and evaluation of law enforcement.

The key purpose of scientific development and analysis of various issues of integrity is to expand the scientific and methodological support of public administration of the law enforcement sphere through the development and synthesis of existing criteria of integrity, as well as the development of new ones that correspond to the tendencies of the reform of the law enforcement system, which in general should promote functions of the state, as well as guarantees of respect for human and citizen's rights and freedoms

It is noted that virtue as an auxiliary tool for the management of law enforcement is not only a set of administrative means, it is a "new philosophy" of combating corruption, the task of which is to create a mechanism of rejection and prevention of corruption in all its forms. Finding out the mechanism of administrative and legal support for the integrity of law enforcement agencies requires a multifaceted approach in understanding the phenomenon of "integrity" as a theoretical and legal category.

For virtuous behavior, it is inherent in a multi-nature: the psychological connotation is embodied by complex conscious and intellectual processes that, at one time or another, form in a person as a social being a certain property of behavior; the ethical component requires the preservation of public goods; The anticorruption component is the transformation of honesty into a plane of functional responsibilities.

Public interest, as a vector for directing virtuous behavior in the field of law enforcement, can be manifested in: the effectiveness of the activities of public institutions in the field of human rights, freedoms, citizens, as well as the state of its integrity and structure; termination of offenses, their disclosure and restoration of the state of the victims; provision of public order by bodies authorized to carry out such activities; access to the law enforcement system by society in the context of its individual representatives, groups, minorities, etc .; transparency, transparency, public awareness of the state of law enforcement activities in the state; effectiveness and efficiency of the law enforcement system; secured and effective guarantees of legality of law enforcement activities; ensuring the right to protection; the mechanism of reasonable expediency of state interference in rights, freedoms and private interests; any private interest that has arisen from the need to secure rights, etc.

The concept of the limits of the content of the principle of integrity is formed, which is to prevent its literal interpretation, and the importance of a broad approach. For example, if the criterion for assessing integrity is the fact that a law enforcement officer is responsible for misconduct, then a literal

interpretation of the grounds for determining a violation of the principle of integrity is to commit an immoral or unethical act. Instead, the broad approach is devoid of a comprehensive list of actions, as damage to the actions of officials can be caused by a number of individual acts, including corruption. In this case, the object of negative consequences is only one - public values and public interest (including the interest of law enforcement). In other cases, the actions must be qualified for the offense.

The principles of legal regulation of integrity in law enforcement agencies as a procedural mechanism for establishing the rules of integrity by investigating the control of virtuous behavior using administrative and legal means, including completing the forms of integrity, polygraph surveys, etc., are investigated. The domestic legal regulation of ensuring the integrity of law enforcement agencies does not contain a systematic approach both in the content of virtuous behavior and in the organizational mechanism for controlling it.

The system of institutions, whose powers include establishing criteria of virtuous behavior and analyzing their compliance with law enforcement, is analyzed. The signs of the subjects of integrity in law enforcement agencies are formulated, which distinguishes them from other entities. These features include: developing an information, regulatory and methodological component of the fight against corruption; the presence in the subject of special structures that are functionally empowered to conduct state anti-corruption policy; control (supervision) by the subject of integrity in the sphere within which he is competent; the existence in the official ideology of provisions allowing the subject to participate directly or indirectly in the anti-corruption policy of the state; complex nature of the means, methods and strategies of conducting anti-corruption policy, including the development of programs, draft normative legal acts, examination of existing regulatory acts; introduction of an effective system of protection against destructive corruption influence; providing highly qualified personnel, state-of-the-art equipment, financing.

It has been determined that for a long time the society needed fundamental changes in the state anti-corruption policy. One of the systemic tools for the implementation of anti-corruption policy is, first and foremost, the development and implementation of effective administrative procedures that ensure the integrity of the law enforcement system. Proven preventive procedures of integrity as a set of information, educational, training measures aimed at comprehensive formation of knowledge about ethical standards of conduct of integrity by a law enforcement officer is a prerequisite for taking decisions and actions aimed at avoiding illegal behavior and proper behavior .

The general administrative procedures for ensuring integrity in law enforcement agencies are distinguished: procedures for the selection of candidates for positions in law enforcement agencies, as a prerequisite for observing the principle of integrity in further work; carrying out special inspections; electronic declaration; integrity checks by filling in questionnaires, declarations (open and secret); lifestyle monitoring; office investigation.

Keywords: integrity, principle of integrity, law enforcement, administrative procedures, administrative and legal support, law enforcement, personnel, public service, corruption.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ.....	22
1.1. Стан наукової розробки.....	22
1.2. Доброчесність як теоретико-правова категорія	32
1.3. Доброчесність як режим та принцип в діяльності правоохоронних органів.....	53
Висновки до розділу.....	78
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ.....	87
2.1. Правове регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах.....	87
2.2. Суб'єкти забезпечення доброчесності в	111
2.3. Інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах.....	134
Висновки до розділу.....	157
ВИСНОВКИ.....	166
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	174
ДОДАТКИ	195

ВСТУП

Актуальність теми. Правоохоронна система є однією із найважливіших в Україні, країні, яка перебуває у складній економічній, політичній, соціальній ситуації. Саме органи цієї системи покликані забезпечити спокій суспільства, стабільність, гарантування прав людини і громадянина, захищеність від протиправних посягань тощо. Персонал правоохоронних органів – категорія публічних службовців, що наділені особливим та виключним правом застосування різного роду правообмежень, включаючи, примус від імені держави й на засадах, які нею визначені як законні, що передбачає наявність підвищених вимог до професіоналізму, компетентності, етичності та моральності їхньої поведінки. Означені характеристики, разом із транспарентністю набутих статків та образу життя складають основу доброчесності як вимоги, принципу, режиму роботи працівників правоохоронних органів, що є необхідною умовою та запорукою відсутності службових зловживань, нетерпимості до корупційних проявів та явищ, і, в кінцевому результаті, повинно гарантувати здатність цих працівників досягати визначених цілей та реалізовувати передбачені законом функції.

Доброчесність – є системним, комплексним критерієм та індикатором належності конкретної особи до правоохоронної професії. Індикативність доброчесності досягається співставленням інформації про образ життя, вчинки, майновий стан із здатністю досягати цього рівня добробуту в наслідок професійної діяльності. Важливою проблемою, яка потребує уваги з боку науковців, - це постійний пошук ефективної моделі правового та оціночного механізму балансування критеріїв доброчесності у співставленні із професійною діяльністю конкретного правоохоронця або кандидата на посади в правоохоронних органах. Тут варто зауважити, що доброчесність не є категорією, яка віднайшла системне відображення в комплексних наукових роботах з права, а тим більше з адміністративного

права. Вона, як правило, аналізується крізь призму системи антикорупційних інструментів, філософських, етичних, психологічних, політичних аспектів, а також засобів превенції в судовій чи публічній діяльності. Серед вчених, які фрагментарно розглядали в своїх роботах проблеми доброчесності крізь призму адміністративно-правового забезпечення правоохоронної сфери, а також антикорупційної діяльності, слід відзначити таких науковців, як: Армаш Н. О., Боднарчук О. Г., Галай А. О., Гвоздецький В.Д., Глушко Є.В., Городовенко В. В., Гречанюк С.К., Гречанюк Р.В., Добровольський О.І., Дроздова Н.Г., Єгорова В. С., Задорожний С. А., Ігонін Р.В., Клімов С.М., Кошова О. В., Кубаєнко А. В., Куйбіда Р. О., Кучук А.М., Литвиненко В.І., Ліховіцький Я. О., Музичук О. М., Невмержицький Є. В., Нестругіна І.М., Новоселова В. В., Обрусна С. Ю., Онопенко П. В., Пікуля Т. О., Подкопаєв С. В., Рогульський С.С., Рубцов С. С., Рибалка Н. О., Сердюк І. А., Серьогін С. С., Сусловець А.О., Соболев Є.Ю., Сюсяйло О. М., Толкованов В. В., Тучак Р.М., Федорович В. І., Чемерис І.В., Шемшученко Ю. С., Шопина І.М., Штогун С. Г., Яковенко Г.Б., Яфонкін А. О., Яцків І. І. та ін. Разом з тим, за деякими виключеннями, ми можемо констатувати існування наукової прогалини у питаннях доброчесності в правоохоронній сфері. Отже, враховуючи усе зазначене, а також те, що доброчесність повинна бути однією із основних категорій здатних створити передумови для покращення ситуації у правоохоронній сфері, актуальність обраної тематики дослідження пов'язується: по-перше, з необхідністю формування концептуального розуміння системи адміністративно-правового забезпечення доброчесної поведінки в правоохоронних органах України; потребою подальшої наукової розробки категорії доброчесності в діяльності персоналу правоохоронних органів, а також інших публічних інституцій; по-третє, важливістю напрацювання науково-теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення застосування елементів доброчесності в практиці кадрової

роботи правоохоронних органів; по-четверте, нагальністю питання розробки індикаторів ефективності механізму та принципу доброчесності в правоохоронній діяльності.

Адміністративно-правове забезпечення доброчесності персоналу правоохоронних органів є актуальним напрямком наукової розробки і у синтезі теорії та практики відповідає ключовим критеріям, що пред'являються для сучасних комплексних монографічних праць.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до п. 4 розділу 3 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки (Схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015); п. 5 розділу 7 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у науковій розробці концепції адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України і формуванні на цій основі пропозицій та рекомендацій теоретико-методологічного, нормативного та практичного характеру, спрямованих на зміцнення законності, покращення ефективності роботи та професіоналізму працівників правоохоронних органів.

Для досягнення цієї мети в роботі визначені такі завдання:

- охарактеризувати стан наукової розробки питань доброчесності в сучасній правовій науці;
- визначити зміст та природу доброчесності як теоретико-правової категорії;
- здійснити характеристику доброчесності як режиму та принципу в діяльності правоохоронних органів;

- розкрити ключові проблеми правового регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах;
- розглянути статус та повноваження суб'єктів забезпечення доброчесності в правоохоронних органах;
- проаналізувати адміністративні процедури забезпечення доброчесності в правоохоронних органах;
- розробити пропозиції та рекомендації теоретичного та практичного значення, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів.

Об'єкт дослідження – комплекс суспільних відносин пов'язаних із адміністративно-правовим забезпеченням діяльності правоохоронних органів України.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність методів, способів і прийомів наукового пізнання. Комплексність дослідження забезпечується системним підходом, що надало можливості розглядати й аналізувати проблеми в єдності їх змісту, природи й юридичної форми, а також провести системну наукову розробку питання адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України.

Характеризуючи методи, які були використані для проведення наукової розробки слід зауважити наступне. Діалектичний метод, зокрема дав можливість з'ясувати сутність та природу доброчесності як явища, властивість та елемент поведінкового компоненту, необхідного для забезпечення здатності професійного проходження служби в правоохоронних органах (підрозділи 1.2, 1.3, підрозділ 2.2.), а також інтегрувати цю категорію до системи адміністративно-правового регулювання функціонування правоохоронної системи. За допомогою

семантичного методу було досліджено понятійний апарат, який надав можливість обґрунтувати авторські визначення, що були необхідні для системної характеристики доброчесності в системі адміністративно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів (підрозділи 1.2–1.2, розділ 2.). За допомогою формально-логічного методу, доброчесність, як необхідний елемент роботи щодо формування та функціонування персоналу правоохоронної системи, була проаналізована крізь призму її філософської, етичної та психологічної природи, при цьому виявлені особливості були адаптовані до публічно-правової правоохоронної сфери (підрозділ 2.3.). Методи аналізу і синтезу, а також порівняльно-правовий метод використано для характеристики адміністративно-правового регулювання питань доброчесності в різних правоохоронних інституціях (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2.). Метод історико-правового аналізу використовувався для розгляду деяких аспектів формування уявлень про доброчесність як правової категорії (підрозділи 1.1, 1.2., 2.1.). Метод правового аналізу застосовано при характеристиці змісту норм права, які вказують на регламентацію питань доброчесності в діяльності правоохоронних органів (підрозділ 2.1). Функціональний метод використано для розгляду системи суб'єктів, які повинні забезпечувати дотримання інструментів доброчесності при організації та здійсненні кадрових процедур в правоохоронних органах (підрозділ 2.2). У дисертаційній роботі було використано й інші методи наукового пізнання.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії та історії держави і права, публічного управління та адміністративного права, теорії правоохоронної діяльності, юридичної психології, а також роботи вітчизняних та зарубіжних фахівців інших галузевих правових наук.

Результати дослідження ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають різні аспекти кадрової роботи в правоохоронних органах, а також

адміністративно-правові основи забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є однією з перших монографічних праць, в якій комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права досліджено концепцію правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України, в результаті чого було сформовано пропозиції теоретико-методологічного, нормативного та практичного характеру, здатні повному оцінити підходи до розуміння доброчесності як важливого та необхідного компоненту професійної характеристики працівника правоохоронних органів. У результаті проведеного дослідження розроблено низку нових концептуальних наукових положень та висновків. Основні з них такі:

уперше:

доброчесність розглянуто як систему морально-етичних якостей особи, що трансформується у поведінкову модель в результаті свідомої, розумово-психологічної діяльності та відображає суб'єктивне відношення до суспільних та професійних цінностей;

стилем доброчесної поведінки запропоновано розуміти сукупність стандартів доброчесності, які загалом утворюють у працівника правоохоронного органу особливий механізм етичного мислення, заснований на глибокому усвідомленні свого публічного становища та поваги до суспільних та професійних цінностей;

удосконалено:

визначення адміністративних процедур забезпечення доброчесності в правоохоронних органах як передбаченого законодавством порядку здійснення процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом (інститутом громадянського суспільства), і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що

завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акту, метою якого є забезпечення базових етико-правових засад правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів для належного захисту прав, свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах;

класифікацію інструментів забезпечення доброчесності в правоохоронних органах шляхом виділення наступних критеріїв: часу проведення; кола осіб; юридичних наслідків; характеру впливу; підстав здійснення; юрисдикційної приналежності суб'єктів; характеру повноважень;

визначення принципу доброчесності правоохоронних органів як вихідної етико-правової засади правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів в дусі захисту та поваги до публічних цінностей, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах як при виконання службових обов'язків, так і у приватному житті;

дістало подальшого розвитку

розкриття особливостей доброчесної поведінки, які, на відміну від інших етичних засад, що характеризують діяльність публічних осіб, охоплюють поведінку та діяльність як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічної діяльності;

здійснення систематизації та удосконалення правового регулювання доброчесності працівників правоохоронних органів як особливої категорії публічних службовців;

наукова розробка питань адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів, через групування наукових публікацій та досліджень: філософського, етичного, психологічного спрямування; робіт, що присвячені проблемі запобігання корупції; наукових досліджень правоохоронної сфери, у яких

аналізуються різні аспекти публічного адміністрування в цих інституціях; робіт з теорії адміністративно-правового забезпечення та регулювання, які стали основою для об'єднання та адаптування методологічних підходів різних галузей наукового пізнання до комплексного адміністративно-правового наукового дослідження;

характеристика правового змісту категорії «доброчесність» шляхом інтеграції в систему законодавства оптимального набору професійних чеснот в частині етичних та корпоративних вимог до особи, наділеної публічно-владними повноваженнями, а також встановленням критеріїв перевірки суб'єкта на предмет дотримання якостей професійної чесноти при здійсненні функцій та завдань держави;

розгляд практики функціонування інституцій, призначенням яких є запобігання корупції, а також забезпечення доброчесності шляхом їхнього розподілення на такі групи: органи державної влади, які, виходячи з їх загальної компетенції, є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів; система правоохоронних органів; спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції; інститути громадянського суспільства.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в дисертації результати можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальших наукових розробок питань доброчесності як елементу забезпечення професійності діяльності працівників правоохоронних органів (довідка про впровадження результатів в наукову роботу Тернопільського національного економічного університету від 01 лютого 2019 року);
- у правотворенні – для формування системи пропозицій до законодавства щодо адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів;

– у правозастосуванні – у практичній діяльності правозахисників, органів правопорядку, судових органів для покращення забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів;

– у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін "Адміністративне право", "Адміністративний процес», «Судові та правоохоронні органи" (довідка про впровадження результатів в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету від 01 лютого 2019 року).

Апробація результатів дослідження. Результати роботи обговорювалися на засіданні міжкафедрального семінару відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Теоретичні та прикладні положення та висновки дисертації обговорювались на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах. Основні з них такі: круглий стіл «Проблеми сучасного права. Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця» (м. Київ, 07-08 грудня 2016 року); науково-практична конференція «Публічне право в умовах реформування правової системи» (м. Тернопіль, 22 травня 2017 року); науково-практичний круглий стіл «Сучасні проблеми публічного права» (Тернопіль, 15 березня 2018р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковано в восьми наукових публікаціях, з яких: 4 статті – у вітчизняних фахових наукових виданнях; 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 3 тез – у матеріалах наукових конференцій.

Структура роботи. Дисертація складається з анотації, змісту, вступу, двох розділів, які об'єднують шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 198 сторінок, з яких основний текст – 174 сторінки, список використаних джерел – 19 сторінки (174 найменування), 2 додатки на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

1.1. Стан наукової розробки

Проблема забезпечення доброчесності в діяльності правоохоронних органів знаходиться в колі уваги вчених з огляду на системні зміни, які відбуваються в Україні, її публічному секторі, правоохоронній системі. Дійсно, запровадження нових стандартів правоохоронної діяльності передбачає створення режиму нетерпимості з боку суспільства та держави до недоброчесних практичних працівників, а також кандидатів на посади в правоохоронних органах України.

Побудова якісного дослідження неможливе без системного аналізу наукових позицій, які стосуються прямо або дотично проблеми етики, добропорядності, законності, корупціогенності поведінки публічних службовців та працівників правоохоронних органів зокрема. Традиційно для комплексних монографічних робіт виправданим є підхід, згідно з яким необхідно розглянути вже існуючі та доведені наукові роботи, публікації, а також наукові інформаційні повідомлення.

Слід також констатувати, що питання доброчесності найчастіше аналізується в контексті системи правосуддя. Наприклад, С. В. Жуков у своєму дослідженні розглядав питання генези розвитку категорії доброчесність, в сучасній правовій науці і виділив чотири основних етапи. Перший з них, пов'язаний із виникненням етичних стандартів до суддівської діяльності та відповідальності за їх порушення і датується V тисячоліттям до нашої ери. Другий етап, являє собою закріплення вимог, щодо доброчесного здійснення правосуддя у правових актах, які

регулювали б суспільні відносини у період Давнього світу та середньовіччя. Третій період включає уніфікацію вимог до доброчесної поведінки суддів у період Нового часу і четвертий період включає створення міжнародних стандартів доброчесної поведінки суддів та активізацію їх імплементації державами, які претендують на статус демократичних [1, с. 24].

Слід відмітити і монографічну роботу згаданого автора (Жукова С.В.) «Проблеми адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів» (2018р). У монографії наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – на основі комплексного аналізу доктринальних та методологічних джерел, адміністративно-правових актів та практики їх реалізації, зарубіжного досвіду сформулювати концепцію адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів, охарактеризувати сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів, визначити шляхи удосконалення адміністративно-правових актів у досліджуваній сфері. У роботі міститься аналіз теоретико-правових засад забезпечення доброчесності суддів, характеристика адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів, аналіз зарубіжного досвіду у досліджуваній сфері, а також розроблено напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів і запропоновано зміни та доповнення до законі і підзаконних правових актів [2]. Не зважаючи на те, що ключову роль в означеному дослідженні присвячено саме питанням доброчесності в судовій системі, методологічні підходи, які були застосовані в цій роботі, дозволили побачити тенденції та змістовні характеристики самої категорії доброчесності як системної поведінкової характеристики, а також вимоги до професійної, якісної та ефективної діяльності у різних публічних сферах.

Зважаючи на комплексність та поліприроду категорії доброчесність, для її аналізу потрібно було проаналізувати джерела різного спрямування

та предмету наукового пошуку. Так, зокрема, велика частина розгляду питання доброчесності була проведена завдяки аналізу наукових публікацій антикорупційного спрямування. Це, зокрема, роботи таких вчених, як: С.М. Клімова, О. М. Сюсяйло, С. А. Задорожний, С. С. Серьогін, І.М. Нестругіна, Н.Г. Дроздова, Г.Б. Яковенко, В. В. Толкованов, Є. В. Невмержицький, І.В. Чемерис, С.С. Рогульський, Р.М. Тучак, І.І. Яцків, В.Д. Гвоздецький, В.І. Литвиненко, Є.В. Глушко, А.О. Суловець, А.О. Яфонкін, Н.О. Армаш, О.І. Добровольський, О.Г. Боднарчук [3-22] та ін. Роботи цих, та багатьох інших вчених, які проводили наукові дослідження проблем запобігання та протидій корупції, дозволили сформулювати чітке уявлення про доброчесність як антипод корупційній поведінці працівників правоохоронних органів. Натомість, слід також констатувати багатогранність цих наукових робіт, що в свою чергу дозволяє розподілити їх на підгрупи: дослідження адміністративно-правового змісту; роботи у сфері публічного управління; наукові розробки кримінально-правового, кримінологічного, соціального, психологічного компонентів антикорупційної діяльності. Усі наукові дослідження у цій царині видаються нам вкрай важливими з огляду на дотичність явищ добропорядної (доброчесної) та протиправної, девіантної (корупційної) поведінки. Також слід додати, що корупція – глибоке і системне явище, яке є підставою для визнання правоохоронця недоброчесним, що в кінцевому результаті може і повинно призводити до втрати права на службу в правоохоронних органах.

Сферу дослідження в цій роботі обрано з урахуванням важливості спеціального державного напрямку – гарантування безпеки суспільства і держави, забезпечення законності та верховенства права, що досягається за допомогою здійснення правоохоронних заходів. Недарма, В. Т. Білоус зауважував, що правоохоронні органи спеціально створюються для виконання правоохоронної діяльності та наділені відповідними повноваженнями. Вони є незалежними один від одного й утворюють єдину

систему, системоутворюючим фактором якої є пріоритетне завдання, що полягає у забезпеченні законності та правопорядку [23, с. 29]. Зважаючи на те, що саме правоохоронці є публічними службовцями, які наділені широкими повноваженнями і здатні впливати на обсяг прав інших людей, питання доброчесності є вкрай важливими. Дійсно, різним питанням пов'язаних із правоохоронною діяльністю присвячено низку монографічних праць. Так, слід згадати наукові роботи Ю. О. Загуменної [24], С.В. Краснокутського [25], А.М. Кучук [26], А. В. Кубаєнко [27], Я. О. Ліховіцького [28], О. М. Музичук [29], О. В. Тюріної [30], Т. О. Пікулі [31], П. В. Онопенко [32], В. Г. Фатхутдінова [33], Й. І. Горінецького [34], І. А. Сердюка [35] та інших. Наукові розробки правоохоронної царини насправді є досить поширеними і аналізують вкрай широке коло правових відносин. Натомість, проблематика доброчесності продовжує залишатись одним із важливим і актуальним, проте недостатньо дослідженим напрямком. Також слід зауважити, що усі наукові розробки правоохоронної сфери дотично до питань доброчесності можна умовно розподілити на такі:

По-перше, роботи, у яких аналізуються питання змісту, принципів, функцій правоохоронної діяльності, правоохоронної функції, правоохоронних заходів. Такі роботи є методологічною основою для розкриття питань визначення доброчесності як елемента природи правоохоронної діяльності.

По-друге, роботи, в яких розкриваються різні аспекти кадрових процесів в правоохоронній системі. Ці роботи аналізують доброчесність з позиції її впливу на можливість проходження служби в правоохоронних структурах, а також різних адміністративних процедур пов'язаних з роботою в правоохоронних органах.

По-третє, це роботи, в яких розкриваються змістовні характеристики доброчесності як комплексного явища етичного, антикорупційного,

правового змісту, необхідного для ефективного функціонування правоохоронних інституцій на засадах професійності та законності.

Поряд із зазначеним, слід констатувати, що доброчесність як засіб попередження непрофесійної, неетичної та злочинної поведінки найбільше розкрито в роботах, присвячених судовій системі. Роботи таких авторів, як В. В. Городовенко [36], Р. О. Куйбіда [37], В. С. Єгорової [38], С. Ю. Обрусної [39], О. В. Кошової [40], С. С. Рубцов [41], С. В. Подкопаєв [42], Р. В. Ігонін [43], С. Г. Штогун [44], Ю. С. Шемшученко [45], В. В. Новоселової [46], В. І. Федорович [47] та ін. Остання із зазначених авторів, здійснила у своїй монографічній праці теоретичний аналіз наукових і нормативних підходів до визначення недоброчесної поведінки в діяльності судді. Узагальнила законодавчі зміни в антикорупційному законодавстві. Визначила проблеми впровадження в практику критеріїв оцінки недоброчесності в діяльності судді. Розробила пріоритетні напрями протидії корупції серед суддівського корпусу. Визначила, що заходи моніторингу доброчесності повинні здійснюватися шляхом імітації ситуацій, подібних до тих, що виникають у повсякденній діяльності судді, з метою перевірки доброчесності його поведінки за певних обставин. Довела, що високого рівня доброчесності можна досягти шляхом піднесення вимоги доброчесності судової влади до рівня принципу організації та її здійснення, який повинен закріплюватися в Конституції й законах України та реалізуватися у відповідних їм підзаконних нормативно-правових актах [48]. Проблематика доброчесності в організації судової влади є вкрай важливою, адже саме система правосуддя є найбільшим «споживачем» якісної організації попередження неналежної поведінки з боку кандидатів на посади суддів, а також самих суддів. Саме судова система стала однією із перших владних інституцій, яка запровадила відбір за критерієм доброчесності, сформувала відповідні індикатори, які в результаті дозволяють сформувати переконаність у

професійності, етичній й моральній відповідності кандидата на посаду судді і суддів.

Сучасний період дослідження феномену доброчесності уявляє собою перехід від допарадигмального до парадигмального етапу, що знаходить свій прояв у формуванні поняття, принципів, закономірностей розвитку, критеріїв оцінювання доброчесності, а також існуванням суперечностей в її розумінні у різних суб'єктів суспільних відносин. Враховуючи складнощі у розмежуванні правових та моральних вимог, які визначають рівень доброчесності, правові дослідження мають ґрунтуватися виключно на об'єктивних критеріях доброчесної поведінки та максимально виключати можливість довільного тлумачення етичних стандартів, залежно від рівня розвитку, уявлення про них у незалежного спостерігача. Проблема підвищення доброчесності представників органів публічної влади в Україні потребує з'ясування сутності цієї категорії відповідно до реалій сьогодення, особливостей національного законодавства та міжнародних зобов'язань, які взяла на себе наша держава. Можливість отримувати достовірну інформацію щодо доброчесності представників публічної влади залежить від створення обґрунтованої системи критеріїв доброчесності, які можуть виступати індикаторами стану корупції у суспільстві, розвитку демократичних відносин тощо. Зростання уваги до доброчесності є ознакою розвитку інформаційного суспільства, оскільки потребує відповідного рівня як інформаційних відносин, так інформаційних технологій [49].

Ще одна грань доброчесності та наукових розробок її змісту та природи – питання філософії, психології, етики та моралі. Саме ці елементи є основою для формування теоретичної конструкції явища доброчесності, адже саме вони характеризують внутрішню сторону добропорядної поведінки, яка оцінюється відповідним суб'єктом.

О. М. Бандурка справедливо зазначає, що будь-яка професія висуває до людей, які її обрали, певні моральні вимоги, й особливо це стосується

тих, до компетенції яких входять питання життя і долі людини. Серед таких професій — лікар, учитель, суддя, адвокат, представники влади. Саме у такому разі і йдеться зазвичай про ту або іншу професійну етику — лікарську, педагогічну чи етику представників правоохоронних органів. І завжди найвищі морально-етичні вимоги суспільство висувало до етики діяльності людей такої професії як поліцейський, міліціонер, слідчий, оперативний працівник — до тих, хто безпосередньо захищає права і свободи людини, її гідність і честь, її особисті й майнові інтереси, чия поведінка сприймається як прояв державної влади, яку вони представляють, і має служити взірцем, прикладом поведінки для всіх інших членів суспільства [50, с. 19]. Означені вище аспекти стали предметом наукового аналізу таких вчених, як В. Д. Гвоздецький [51], В. П. Андрущенко, М. І. Горлач [52], О. А. Степанова [53], В. С. Мовчан [54], Н. А. Черенко [55], С. С. Сливка [56], П. Д. Біленчук [57], О. І. Сердюк, О. В. Мирна, І. М. Шупта [58] та ін. Згадані підходи до характеристики доброчесності дозволяють сформулювати чітке уявлення про наповнення цієї категорії як систему переконань, стан, ставлення до процесів, поведінки, прийнятних та неприйнятних вчинків. Важливість цього аспекту підтверджується висновками, що зроблені Н. Сорокіною, яка зазначала, що засада доброчесності має бути практично впроваджена і процеси набуття та реалізації повноважень абсолютно всіх органів публічної влади України та їх представників. Високий рівень доброчесності публічних службовців необхідно забезпечити шляхом піднесення вимоги доброчесності публічної влади до рівня принципу її організації та здійснення. Такий принцип має бути закріплений в Конституції та законах України і реалізований у відповідних їм підзаконних нормативно-правових актах. Певно, що нормативно-правове регулювання зазначеного принципу передбачатиме посилення вимог до моральних і морально-психологічних якостей публічних службовців. З ухвалених законодавчих актів щодо імплементації новел доброчесності,

передусім, вбачається, що держава буде прагнути створити добросесну публічну службу. Це дозволить набирати на публічну службу професійних і порядних людей, а також забезпечити належний рівень як плати праці, так і моніторингу діяльності конкретного публічного службовця [59]. Професійна етика є необхідним елементом професіоналізму. Вона тісно взаємодіє із професійною культурою, інколи поєднуючись з нею. При цьому, професійна культура проявляється в першу чергу у розумінні сутності своєї професії, вмінні застосувати різні методи та форми управління, здатності передавати свої знання, виконувати роботу свідомо, творчо, не шаблонно. Професійна культура розкривається в умінні передбачати результати своєї діяльності, в її прогнозуванні, здатності відтворити і висловлювати загальнонаціональні інтереси, бачити перспективу їхнього розвитку [60, с. 59]. М. В. Кожушко зазначає, що основні функції та завдання професійної етики полягають у моральному регулюванні професійних відносин, підвищенні професійної майстерності спеціаліста, розвитку його професіоналізму, виробленні напряду вдосконалення професійної моралі, доповненні її новими нормами, традиціями та звичаями, формуванні стійких моральних якостей спеціаліста, встановленні межі між правомірною та неправомірною професійною поведінкою, обґрунтуванні професійного ідеалу та ін [61, с. 20]. Питання професіоналізму, етики професійної діяльності напряду пов'язані із забезпечення добросесної поведінки через взаємообумовленість та взаємозв'язок їх компонентів. Тому проблема добросесності працівників правоохоронних органів розглядалась в роботі також за допомогою наукового інструментарію зазначених наук.

Підсумуємо. У підрозділі проведено наукове узагальнення стану наукової розробки питань добросесності як наукової категорії, яка є базовою для предмету дисертації і в подальшому специфікована до діяльності правоохоронних органів.

1. Стан наукової розробки питань адміністративно-правового забезпечення питань доброчесності працівників правоохоронних органів засвідчив існування щонайменше чотирьох напрямків, які в системі дозволяють забезпечити досягнення цілей роботи. Це, зокрема, роботи: філософського, етичного, психологічного спрямування, у яких розкривались різні аспекти доброчесності як компонента професійної діяльності працівників у різних сферах; роботи, що присвячені проблемі запобігання корупції, а також характеристиці її як правового та соціального явища. Роботи цього спрямування дозволили розглянути потенційні негативні наслідки залучення до професійної правоохоронної діяльності недоброчесного персоналу; наукові дослідження правоохоронної сфери, у яких аналізуються різні аспекти публічного адміністрування правоохоронних інституцій, що також передбачає формування професійних вимог до персоналу, порядок відбору та проходження служби персоналом тощо; дослідження теорії адміністративно-правового забезпечення та регулювання, які стали основою для об'єднання та адаптування методологічних підходів різних галузей наукового пізнання до комплексного адміністративно-правового наукового дослідження.
2. Методологія наукової розробки адміністративно-правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів передбачає об'єднання матеріальних і процедурних аспектів формування доброчесної поведінки як вимоги до кандидатів та осіб, які проходять службу в означених органах, а також аналіз теоретичних напрацювань етичного, психологічного, правового спрямування питань доброчесності у поєднанні із їхнім використанням в практичній діяльності.
3. Система наукових підходів до розуміння доброчесності є теоретичним підґрунтями для проведення подальших наукових

розробок різних аспектів цього системного явища. У свою чергу ці наукові дослідження складають основу для формування критеріїв та індикаторів, що використовуються в практичній діяльності відповідних суб'єктів, що здійснюють професійний відбір та оцінку діяльності правоохоронців.

4. Ключове призначення наукової розробки та аналізу різних питань доброчесності полягає у розширенні науково-методологічного забезпечення публічного адміністрування правоохоронної сфери через розробку та узагальнення уже існуючих критеріїв доброчесності, а також розробки новітніх, які відповідають тенденціям реформи правоохоронної системи, що в цілому повинно сприяти підвищенню якості реалізації правоохоронної функції держави, а також гарантій дотримання прав і свобод людини і громадянина.

1.2. Доброчесність як теоретико-правова категорія

Протягом останніх років, вітчизняна модель діяльності правоохоронних органів набула динамічного інституційного розвитку. Створення нових антикорупційних органів, глибоке реформування діючих служб, суттєва модернізація функції нагляду з дотримання законодавства органів прокуратури супроводжувалося прийняттям нових чисельних законодавчих актів, що знайшли своє продовження у внутрівідомчій нормотворчій діяльності.

У свою чергу, не секрет, що якісне, унормоване законодавство ефективно реалізується на практиці в усіх функціональних сферах діяльності органу правоохорони, в тому числі антикорупційної.

Проблема підвищення внутрішніх антикорупційних механізмів органів правопорядку була актуальною завжди. Це пов'язано з тим, що специфіка функціональної моделі будь-якого правоохоронного органу яскраво відрізняється від інших видів публічної служби. Широкі повноваження, адміністративний ресурс, право застосування примусу може являтися суттєвим ризиком реалізації правомочностей у власних цілях, шляхом незаконного впливу на права, свободи та інтереси інших осіб.

Створення умов для ефективної, фахової та доброчесної служби в правоохоронних органах дозволяє мінімізувати самі причини виникнення корупції та перевищення влади. Незважаючи на те, що на теренах ЄС, інститут доброчесності вже давно функціонує в правовому режимі національних законодавств, в Україні на законодавчому рівні поняття доброчесної публічної служби було нещодавно офіційно задекларовано в Антикорупційній стратегії на 2014-2017 роки, зокрема, перебачено за мету створення системи доброчесної та професійної публічної служби

відповідно до міжнародних стандартів і кращого світового досвіду [62]. Саме такі положення стали системним поштовхом до впровадження інструментів перевірки на доброчесність в системі публічної служби.

Очевидно, що інструмент доброчесності в управлінні правоохоронних органів – не тільки сукупність адміністративних засобів – це «нова філософія» боротьби з корупцією, завданням якої є створення механізму несприйняття та попередження проявів корупції, у всіх її формах. З'ясування механізму адміністративно-правового забезпечення доброчесності правоохоронних органів потребує багатогранного підходу у розумінні феномену «доброчесність» як теоретико-правової категорії.

Філософські витоки сучасного розуміння категорії доброчесність зароджені глибоко в таких засадничих світоглядних феноменах як добро, мораль, справедливість. Ще у словах Арістотеля, доброчесність людини відображає склад її душі [63]. За Арістотелем існує два види чесності (доброчесності): діаноетична (інтелектуальна) та етична (що визначає доброчесний спосіб життя). Перша – філос. (теор.) мудрість (*sophia*) та практ. мудрість, розсудливість (*phronesis*), які набуваються шляхом навчання. Друга — чесноти волі, характеру, які набуваються через виховання [63; 64].

Інший видатний філософ І. Кант стверджує, що вчення про доброчесність обумовлюється законами внутрішньої природи людини, яку необхідно навчити правилам власного вдосконалення як мети, щастя, іншого як мети [65].

С. Глущенко міркує, що доброчесність охоплює такі категорії, як добро і чесність. Добро є етичною категорією, за якою здійснюється позитивне оцінювання певної поведінки, явища чи події; це благо, моральне, правильне, стверджувальне, позитивний початок; добро покликане на протистояння злу, поганому, руйнівному й негативному. Чесність розуміється як одна з основних граней людських чеснот, що відображає обов'язкову вимогу моральності; чесність – це вміння

визнавати неправоту, здатність ніколи не виправдовуватися, бути щирим у будь-якій ситуації [66].

Доброчесність формується в процесі життєвого досвіду як елемент свідомості людини. Вплив на чесну поведінку зумовлюють фактори соціального середовища, внутрішніх переконань та почуттів, нав'язаних образів справедливості, добра та зла.

Психологічний підтекст феномену доброчесності поєднаний складними свідомими та інтелектуальними процесами, які на той чи інший момент часу формують у людини як соціальної істоти певну властивість поведінки. Оскільки морфологічно доброчесність є поєднанням слів «добро» і «чесність», її результат – це вчинки та дії, які приносять користь іншим людям та суспільству в цілому. Слід погодитись із В.В. Стасенко, що досягнення доброчесності у правовому суспільстві є побудова відповідального суспільства, громадський запит на високі стандарти життя, що реалізується формуванням стабільних взаємовідносин і напрацюванням професійної репутації [67, с. 73].

В *етиці* доброчесною вважається людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості [68].

Цікавим є аналіз Г. М. Брославської, яка приходить до думки, що існували філософські школи поглядів на доброчесність. Англійські філософи Джеремі Бентам та Джордж Мур вважали, що доброчесність – це протилежність корисливості, це обов'язок, а німецький філософ Густав Радбрух називав доброчесність позитивною моральною властивістю, високою моральністю конкретної людини. Питання доброчесності вивчали та відобразили у своїх працях вітчизняні науковці: Л. Прудіус, Л. Курочка, І. Федорович, Т. Семків, Л. Зуєва, С. Глущенко тощо [69, с. 13].

Отже, доброчесність як психологічно-вольова та соціальна якість поведінки і мислення людини, є складним морально-етичним, культурним та психологічним феноменом, який має широку сферу застосування, не

виключенням якої є оцінка діяльності людини у сфері забезпечення правопорядку.

Чесність та корупція – це свого роду антиподи. З позиції моралі корупція містить такі аморальні елементи: *по-перше*, порушення закону, що проявляється у недотриманні договору публічною особою з державою. Таким чином, особа не виконує моральний обов'язок діяти у відповідності з приписами легітимної влади; *по-друге*, скоєння загальносуспільної шкоди, тобто, порушення приписів легітимної влади, що видані для захисту і розвитку спільного добра суспільства. Метою корупційного діяння є не спільне добро, а особиста вигода представника; *по-третє*, втрата суспільного балансу розподілу благ, тобто, в результаті корупційних дій страждає розподільча справедливість і особа збагачується за рахунок інших членів суспільства; *по-четверте*, обман, який проявляється у приховуванні неправдивих дій чи надання таким діям видимості законності [70, с. 25].

З іншого боку, доброчесність правоохоронців має індивідуальне підґрунтя, оскільки базується на індивідуальній поведінці публічної особи. Остання, в свою чергу, формується через сприйняття, ставлення, традиції, прийняту в організації практику та соціальні норми [71, с. 18]. Таким чином, об'єктивним чинником становлення доброчесності у сфері правоохоронної діяльності є соціокультурне середовище життя особи, пов'язане, в тому числі, із менталітетом та історичними подіями.

Категорія «доброчесність» особи як мірило якості антикорупційної публічної служби – це трансформація добра, справедливості, чесності в площину функціональних обов'язків, в результаті чого, офіційна публічна особа, державний службовець набуває ознак компетенційності, самовмотивованості, безкорисливості, чесності, системності та сумлінності виконання визначених законом обов'язків [66].

Доброчесність може застосовуватись як *стосовно окремої особи*, так і у *питанні ефективності усієї адміністративно-правової діяльності*.

Значення доброчесності для підтримки стабільності управління правоохоронними органами є одним із ключових аспектів, що відмічається в низці міжнародних настанов з питань державного управління.

Наприклад, у Європейських принципах публічного адміністрування доброчесність або професійна чесність (*professional integrity*) на державній службі чітко підтверджують уявлення про надійність та передбачуваність державного управління [72, р. 11]. Натомість, доброчесність державного службовця спирається на поняття *неупередженості* та *професійної незалежності*. Неупередженість існує коли відсутня упередженість. У межах сфери державного управління ознакою упередженості може являтися схильність на користь власного результату при оцінці конкретної ситуації у якій присутній конфлікт приватного та публічного інтересу [72, р. 11-12].

Саме комбінування політики загального подолання недоброчесності та стимулювання індивідуальної мотивації (фінансової, кар'єрної тощо) здатні забезпечити умови для усунення корупції та створення справді професійної правоохоронної служби. Наприклад, шляхом прийняття законодавчих змін, що забороняють працівникам поліції долучатись до прийняття рішень, у яких присутній конфлікт інтересів, можливо посилити відповідальність за упереджені рішення. З іншого боку, застосування заохочень та преміювання за добросовісне виконання публічних обов'язків є засобом стимулювання індивідуальної доброчесності.

Зміст категорії «доброчесність» в правовому та доктринальному підходах досить різниться, що вносить суттєву складність в механізм адміністративно-правового втілення елементів доброчесності в правоохоронній сфері. Єдиним визначенням дефініції, яка міститься в Законі України «Про державну службу» в принцип доброчесності вкладають дві ознаки:

- *перша* – спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів;

- друга – відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [73].

Навіть в цьому випадку складність доктринального тлумачення добросовісності пояснюється оціночністю формулювання *публічного інтересу* та визначенням його меж. В.В. Галуцько обґрунтовано вважає, що публічним інтересом слід вважати важливі для значної кількості фізичних та юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються публічною адміністрацією [74, с. 181]. Проф. А. Калюжний визначає види публічних інтересів: а) інтереси держави; б) інтереси органів виконавчої влади України; в) права і законні інтереси громадян; г) охорона громадського порядку; д) захист порядку управління; е) реалізацію публічних інтересів у різних сферах економічної, соціальної, екологічної та іншої діяльності; ж) інтереси охорони державних кордонів; з) інтереси додержання митного режиму; і) інтереси державної безпеки [75, с. 88].

Раїмов Р.І., Пасічник А.В. з'ясовують наявність наступних ознак, властивих категорії «публічний інтерес»: невід'ємні від інтересів держави, однак може не співпадати з інтересами приватними; зміна вектору приватного інтересу повинна знаходити своє відображення в зміні публічного інтересу і навпаки; існують певні сфери господарської діяльності, в яких унеможлиблюється забезпечення дотримання публічного інтересу без втручання держави; під обов'язком держави щодо забезпечення публічного інтересу також слід розуміти забезпечення конституційних прав і свобод; публічність інтересу визначається сукупністю приватних інтересів; публічний інтерес є відображенням інтересу державного, як особливої форми організації суспільства, який націлений, у першу чергу, на самозбереження [76, с. 152-153].

Спрямованість дій на захист публічного інтересу ніщо інше як прояв у діяльності публічної особи, її управлінських та процесуальних рішеннях, поваги та охорони цінностей і потреб, які визначені державою, забезпечені

правом та легітимізовані суспільством. Адміністративно-правове регулювання правоохоронної сфери передбачає відносини, що відображають інтереси громадян; відносини, які реалізують імперативно-владну компетенцію публічної адміністрації та учасників адміністративно-правових відносин; відносини, які виникають в результаті дотримання адміністративно-правових правил [77, с. 54]. При цьому, *публічний інтерес у сфері правоохоронної діяльності може проявлятися у широкому спектрі потреб:*

- ефективність діяльності публічних інституцій у сфері забезпечення прав, свобод людини, громадянина, а також держави, її цілісності та устрою;
- припинення правопорушень, їх розкриття та відновлення стану потерпілих;
- забезпечення публічного порядку органами, які уповноважені на здійснення такої діяльності;
- доступ до правоохоронної системи суспільством в розрізі його окремих представників, груп, меншинств тощо;
- прозорість, гласність, інформаційної поінформованості громадськості про стан правоохоронної діяльності в державі;
- ефективність та оперативність роботи правоохоронної системи;
- закріпленість та дієвість гарантій законності діяльності органів правопорядку;
- забезпечення права на захисту;
- механізм обґрунтованої доцільності втручання держави в права, свободи та приватні інтереси;
- будь-який приватний інтерес, який виник у зв'язку із необхідністю забезпечення прав тощо.

При цьому прояв доброчесності правоохоронця не обов'язково повинен бути спрямований на захист саме публічного інтересу у сфері правоохорони; прояв неповаги до цінностей держави в іншій сфері

правового регулювання також слід розцінювати як прояв недоброчесності, хоча і в меншій мірі.

В суддівській практиці, до недоброчесної поведінки відносять дії, які призвели до порушення авторитету органів правосуддя. Аналогічно, авторитет правоохоронних органів повинен бути об'єктом категорії доброчесність. З іншого боку виникає питання охопленості терміном «публічний інтерес» авторитету правоохоронних органів як суб'єктного елементу системи правоохоронної діяльності. На наш погляд, незважаючи на стверджувальну відповідь, діяння, які містять підрив авторитету правоохоронних органів, слід окремо визначити в системі дисциплінарної поведінкової моделі в якості порушень. Така ідея обґрунтовується значимістю авторитету правоохоронних органів як показника довіри суспільства, що є важливим чинним ефективності усієї правоохоронної інституції. Дії публічних осіб, спрямовані на дискредитацію правоохоронної системи необхідно розцінювати як недоброчесну поведінку та застосовувати відповідальність за її наслідками.

Відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень, як другий елемент формального змісту досліджуваної категорії, є досить чітким та однозначним. Приватний інтерес при забезпеченні публічного інтересу не повинен існувати. Якщо більш конкретизовано підійти до такого формулювання, можна привести приклад реалізації повноважень правоохоронцем як громадянина, який також не позбавлений законних прав та свобод, але для якого є певні *допустимі обмеження*. У такому випадку, забезпечення превалювання публічного інтересу над приватним має місце при реалізації службових повноважень, згідно посадової інструкції. Як правило, такі повноваження, принаймні, обмежені перебуванням на посаді, робочим часом тощо. Таким чином, *доброчесність* у формальному розумінні законодавства про державну

службу є виміром способу, форми поведінкової діяльності публічної особи правоохоронця при здійсненні ним своїх повноважень.

У правовій літературі зустрічається значно ширше розуміння доброчесності, ніж в положеннях закону.

Наприклад, А. Кулібаба у доброчесність включає: етично-правову складову професійно-соціальної діяльності суддів, межу і спосіб поведінки судді, що базується на дотриманні етичних принципів і правил поведінки, шанобливому ставленні до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх професійних обов'язків та розпорядженні ресурсами держави [78, с. 216]. С. В. Глущенко доброчесність трактує як морально-етичний фундамент діяльності, який визначає межу і спосіб поведінки, що має ґрунтуватися на принципах добровідносин із громадянами, суспільством та державою, а також чесності у способі життя, виконанні професійних обов'язків та розпорядженні матеріальними ресурсами [79, с. 78].

Кладченко А. О. вважає, що під поняттям доброчесності слід розуміти поєднання високих етичних норм з певною корпоративною поведінкою та правилами державного службовця, що в умовах боротьби із запобігання корупційним проявам стане запорукою ефективної державної політики і норм поведінки у суспільстві [80, с. 10]

В американській системі державного управління, доброчесність також розглядають як спосіб контролю публічних цінностей [81], що за змістом охоплює найширше коло відносин, на які поширюється засада доброчесності в сфері публічного права. З цього таки можна стверджувати що *професійна чесність працівників правоохоронних органів – це засіб контролю публічних цінностей у сфері забезпечення правопорядку та безпеки, забезпечення та охорони прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб.*

Актуальний стан доброчесності у державах світу є предметом досліджень впливової міжнародної антикорупційної організації

Transparency International. З точки зору методологічного підходу, виробленого у роботах представників цієї організації, національна система доброчесності охоплює основні сфери діяльності держави, що відповідають за боротьбу із корупцією. Ці сфери включають не лише різноманітні державні органи (парламент, уряд, публічний сектор, органи судової влади тощо), але й політичні партії, громадянське суспільство, ЗМІ та бізнес. Якщо ці сфери функціонуватимуть належним чином, вони утворять здорову та стійку національну систему доброчесності, що ефективно долатиме корупцію в рамках більш широкої боротьби проти зловживання владою, посадових злочинів і незаконного привласнення в усіх його формах. Однак, якщо ці сфери характеризуються відсутністю відповідних правил і підзвітності, корупція, швидше за все, процвітатиме і справлятиме негативний жорсткий вплив на суспільну мету справедливого зростання, сталого розвитку та соціальної згуртованості. Тому зміцнення національної системи доброчесності сприяє ефективнішому управлінню в країні, і, в кінцевому результаті, робить суспільство в цілому справедливішим. Хоча загалом не існує єдиного стандарту до побудови ефективної антикорупційної системи, у міжнародній спільноті поступово формується консенсус щодо ключових елементів, які найбільш ефективно запобігають корупції та сприяють доброчесності. Дослідження національної системи доброчесності передбачає оцінку правової основи та практики функціонування інститутів та секторів, що мають відношення до протидії корупції. Загалом, дослідження охоплює 13 сфер, зокрема законодавчу, виконавчу, сферу судової влади, громадський сектор, сферу правоохоронних органів, центрального виборчого органу, уповноваженого з прав людини, вищого органу фінансового контролю, антикорупційних органів, політичних партій, ЗМІ, громадських організацій та бізнесу, які оцінюються у системному зв'язку із соціальними, економічними, політичними та культурними основами системи доброчесності [82; 1, с. 23-26].

Для Л. Курочки доброчесність варто оцінювати за багатьма параметрами (наприклад чесність, прозорість, підзвітність, відданість справі тощо) [83, с. 70].

І нарешті, іншим за змістом є термін «доброчесність», запропонований В. Федорович, як фундаментальна категорія науки, етики, що відображає суб'єктивну форму моралі та означає результат виявлення в поведінці особистості певних стійких позитивних моральних якостей, доброчесність державної влади може в найбільш загальному вигляді означати високоморальну характеристику її представників, діяльність яких спрямовується на досягнення добра (блага) як для кожної окремої людини, так і для суспільства в цілому [48, с. 16].

Місце доброчесності не завжди відносять до сфери етичних норм. Так, Захарцев С. Н. та Попова А. В., аналізуючи кодекси професійної поведінки правоохоронних органів Російської Федерації, виділити три групи моральних відносин: моральне ставлення співробітників правоохоронних органів до своєї діяльності; моральне ставлення між співробітниками правоохоронних органів (норми поведінки в колективі); моральне ставлення співробітників правоохоронних органів до громадян у побуті в позаслужбовий час [84]. Натомість, чесність як професійна як професійна складова не охоплюється предметом регулювання нормами професійних кодексів, на відміну від України, а тому, відповідно, за недоброчесну поведінку не можна буде застосувати санкції дисциплінарного характеру.

Авторські твердження та погляди на зміст професійної доброчесності як правової категорії, без сумніву, мають право на існування у світлі наукової доктрини. Втім, чи повинні бути такі терміни імplementовані в якості дефініції в чинне законодавство є дуже складним питанням. У першу чергу, складність полягає у тому, що вимір недоброчесної поведінки (який повинен бути чітким, оскільки лише за таких умов можливо застосувати відповідальність), є неоднаковим для кожного типу

публічних осіб, у тому числі посадових осіб правоохоронних органів. Корпоративність як ознака доброчесної поведінки диференціює цінності, які важливі для конкретного типу публічних осіб. Відсутність в Україні Етичного кодексу поведінки працівників правоохоронних органів, що, в свою чергу, є наслідком неоднозначного підходу до розуміння системи правоохоронних органів – вимагає обґрунтування сутності категорії «доброчесність у сфері правоохоронної діяльності» в джерелах відомчого нормотворення. Це позбавляє системного та уніфікованого підходу до розробки дефініції.

При цьому, доцільно зауважити про схильність національного правового менталітету тлумачити положення законів у вузькоформальний «буквоїдний» спосіб. З урахуванням того, що доброчесність є принципом публічної служби, її реалізація має максимально широке правове застосування та породжує правові наслідки. Тому є ризик неправомірного притягнення до відповідальності державних службовців за недоброчесну поведінку. У зв'язку з цим, необхідно ґрунтовно підходити до розкриття меж змісту доброчесної поведінки аби чітко окреслити випадки порушення такого принципу.

С. В. Жуков узагальнював, що: по-перше, проблема підвищення доброчесності представників органів публічної влади в Україні потребує з'ясування сутності цієї категорії відповідно до реалій сьогодення, особливостей національного законодавства та міжнародних зобов'язань, які взяла на себе наша держава. По-друге, можливість отримувати достовірну інформацію щодо доброчесності представників публічної влади залежить від створення обґрунтованої системи критеріїв доброчесності, які можуть виступати індикаторами стану корупції у суспільстві, розвитку демократичних відносин тощо. По-третє, зростання уваги до доброчесності є ознакою розвитку інформаційного суспільства, оскільки потребує відповідного рівня як інформаційних відносин, так інформаційних технологій. Отже, невід'ємними властивостями поняття «доброчесність» є

комплексний характер, наявність широкого та вузького тлумачення, обумовленість міжнародними зобов'язаннями України та відображення на рівні поведінки суддів. На нашу думку, доброчесність слід розуміти як комплекс ціннісних, мотиваційних та вольових якостей особистості, які обумовлюють додержання етичних вимог у професійній та позапрофесійній сферах [1].

При з'ясуванні сутності категорії «доброчесність» у правовій літературі застосовують і підхід, який базується на висвітленні протилежних ознак. Метод дає можливість класифікації поведінки, яка не є доброчесною, а відповідно порушує норми закону.

В. І. Федорович, як підставу застосування відповідальності за недоброчесність до судді, відносить так звану «професійну помилку» [85, с. 173], що має умисну природу та шкідливі наслідки для судочинства.

Ю. З. Констанкевич наводить приклади недоброчесності як майнової нечесності, неналежного декларування, порушення конституційних цінностей, інші чинники, які псувають авторитет судової влади [86].

У правовій літературі зустрічають і загальні критерії недобросовісності: порушення (або свідоме нехтування) особою моральними критеріями та етичними нормами поведінки [87]; форма девіантної поведінки людини [88]; порушення принципів справедливості, верховенства права, рівності перед законом [89, с.116]; конфлікт між приватними інтересами та службовими повноваженнями, які можуть вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень чи з корисливих мотивів, що шкодить суспільним інтересам та створює корупційні ризики [90, с. 63]; дискредитація правової системи, порушення або ж свідоме нехтування ним моральних критеріїв та етичних норм поведінки на державній службі [91, с. 63]; морально-етична незрілість службовця [92] тощо.

Таким список не є вичерпним і, як правило, з'ясовується в індивідуальному порядку. Втім, його наявність та необхідність є

практично важливою для практичного правозастосування при тлумаченні категорії «недоброчесність» і відмежування від суміжних понять.

На думку А. Ерайксена, професійна доброчесність стосується врахування справедливості, терпіння та незалежності тощо [93]. У Посібнику із належного урядування CIDS відзначається, що доброчесність публічної особи є елементом професійності (професіоналізму), який вимагає наявності стійкого мислення та волі як з боку державних службовців – кандидатів на посаду, так і призначених. При цьому, засобами нормативного утвердження доброчесності мають бути Кодекси поведінки та етики, а інструментами – навчання та дисциплінарна відповідальність [94, р. 32]. Професор М. Вокін має чітке уявлення про те, що професійну доброчесність необхідно відрізнити від персональної (загальної). На його думку, доброчесність стоїть вище закону та зазначає, що у випадку конфлікту інтересів на військовій службі професійна чесність покладає на мене обов'язок уникати шкоди невинним [95]. Схожої позиції дотримується і В. С. Ковальський, який суддівську доброчесність визначає як професійну трансформацію категорії добропорядності в суддівську професію [96, с. 59].

Слід погодитись із В.І. Федорович про те, що особливістю правового змісту категорії «доброчесність» є загальна доброчесність категорії публічних осіб, наприклад, суддів, прокурорів, працівників органів місцевого самоврядування (доброчесність професійної групи) та індивідуальна доброчесність окремої особи [97, с.185]. Також В.І. Федорович вважає, що до системи утворюючих показників даної категорії необхідно віднести: незалежність судової влади; авторитетність судової влади; відповідальність судової влади, в першу чергу, її соціальна та моральна складові [97, с. 186].

Що стосується ознак, то необхідно відмежувати *ознаки, які відтворюють інституційну сутність доброчесності як якості публічного службовця* та *ознаки, які створюють умови для доброчесної поведінки*.

Наприклад, безумовний вплив на доброчесність в загальному справляє обсяг дискреційних повноважень.

Чим більший обсяг дискреційних повноважень, тим більшим повинен бути контроль за дотриманням вимог на доброчесність.

Законодавчі положення, що забороняють державним службовцям брати участь у прийнятті рішень, що стосуються питань, щодо яких вони можуть мати особистий чи зацікавлений інтерес, мають на меті посилити цінність неупередженості [98].

Вимір професійної чесності забезпечується не тільки *пасивною* поведінкою у формі утримання від неетичної протиправної діяльності. Вірним є твердження про наявність активної участі публічної особи у демонстрації чесності та професіоналізму:

- сумлінне виконання професійних обов'язків;
- усунення ситуацій, у яких виник конфлікт публічного та приватного інтересу;
- збереження державного майна та енергоресурсів, їх економічне використання, недопущення використання державних ресурсів та активів в особистих цілях;
- своєчасне повідомлення про корупційний ризик та ін.

Доброчесність як самостійне соціально-правове явище та характеристика правової дійсності може існувати у трьох системах:

- 1) *індивідуальній – доброчесність державного службовця, працівника правоохоронного органу;*
- 2) *інституційній – вимір доброчесності в окремій публічній сфері, підданій корупційному впливу чи конфлікту інтересів;*
- 3) *надінституційній (антикорупційна системи держави) – механізм міжсистемної комунікації, що забезпечує несприйняття та подолання недоброчесних проявів на всіх рівнях.*

Отже, доброчесність – система морально-етичних якостей особи, що трансформується у поведінкову модель в результаті свідомої, розумово-

психологічної діяльності та відображає суб'єктивне відношення до суспільних цінностей.

Трансформація доброчесності у професійну чесність публічної особи (співробітника правоохоронних органів) відбувається в результаті:

- неупередженості, забезпечення превалювання професійних (посадових, публічних) цінностей над приватними інтересами;
- захисту публічних інтересів та підтримки авторитету органів публічної влади;
- запобігання корупції;
- формування толерантності, ввічливості як при виконанні службових обов'язків так і поза ними.

Правовий зміст категорії «доброчесність» вимагає пошуку оптимального змісту професійних чеснот в системі етичних вимог до особи, а також критеріїв перевірки особи на предмет дотримання якостей професійної чесності при здійсненні функцій та завдань держави.

Підсумуємо. У підрозділі розкрито теоретико-правові особливості категорії «доброчесність» в контексті діяльності правоохоронних органів.

1. Запропоновано загальний підхід до визначення категорії «доброчесність» як системи морально-етичних якостей особи, що трансформується у поведінкову модель в результаті свідомої, розумово-психологічної діяльності та відображає суб'єктивне відношення до суспільних цінностей.

2. Трансформація доброчесності у професійну чесність публічної особи співробітника правоохоронних органів відбувається в результаті:

- неупередженості публічно-владної діяльності, забезпечення превалювання професійних (посадових, публічних) цінностей над приватними інтересами;
- захисту публічних інтересів та підтримки авторитету правоохоронних органів;
- запобігання корупції;

- формування толерантності, ввічливості як при виконанні службових обов'язків так і поза ними.

Правовий зміст категорії «добročесність» вимагає інтеграції положень в систему законодавства оптимального змісту професійних чеснот в частині етичних та корпоративних вимог до особи, наділеної публічно-владними повноваженнями, а також встановленням критеріїв перевірки суб'єкта на предмет дотримання якостей професійної чесності при здійсненні функцій та завдань держави.

3. Добročесність як допоміжний інструмент управління правоохоронними органами це не тільки сукупність адміністративних засобів – це «нова філософія» боротьби із корупцією, завданням якої є створення механізму несприйняття та попередження проявів корупції у всіх її формах. З'ясування механізму адміністративно-правового забезпечення добročесності правоохоронних органів потребує багатогранного підходу у розумінні феномену «добročесність» як теоретико-правової категорії.

4. Для добročесної поведінки властива мультиприрода:

- *психологічний* підтекст уособлюється складними свідомими та інтелектуальними процесами, які на той чи інший момент часу формують у людини як соціальної істоти певну властивість поведінки;

- *етична* складова вимагає збереження загальносуспільних благ;

- *антикорупційна* складова – це трансформація чесності у площину функціональних обов'язків.

5. *Добročесність* як психологічно-вольова та соціальна якість поведінки і мислення людини, є складним морально-етичним, культурним та психологічним феноменом, який має широку сферу застосування, не виключенням якої є оцінка діяльності людини у сфері забезпечення правопорядку.

6. *Публічний інтерес, як вектор спрямованості добросовісної поведінки у сфері правоохоронної діяльності, може проявлятися у:*

- ефективності діяльності публічних інституцій у сфері забезпечення прав, свобод людини, громадянина, а також держави її цілісності та устрою;

- припиненні правопорушень, їх розкритті та відновленні стану потерпілих;

- забезпеченні публічного порядку органами, які уповноважені на здійснення такої діяльності;

- доступі до правоохоронної системи суспільством в розрізі його окремих представників, груп, меншинств тощо;

- прозорості, гласності, поінформованості громадськості про стан правоохоронної діяльності в державі;

- ефективності та оперативності роботи правоохоронної системи;

- закріпленості та дієвості гарантій законності діяльності органів правопорядку;

- забезпеченні права на захист;

- механізмі обґрунтованої доцільності втручання держави в права, свободи та приватні інтереси;

- будь-якому приватному інтересі, який виник у зв'язку із необхідністю забезпечення прав тощо.

7. Прояв доброчесності правоохоронця не обов'язково повинен бути спрямований на захист саме публічного інтересу у сфері правоохорони, прояв неповаги до цінностей держави в іншій сфері суспільно-політичного життя також слід розцінюватись як прояв недоброчесності, хоча і в меншій мірі.

8. Відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень, як другий елемент формального змісту досліджуваної категорії, є досить чітким та однозначним.

Приватний інтерес і публічний інтерес не можуть існувати одночасно. Якщо більш конкретизовано підійти до такого формулювання,

можна привести приклад реалізації повноважень правоохоронцем як громадянином, який також не позбавлений законних прав та свобод, але для якого є певні *допустимі обмеження*. У такому випадку, забезпечення превалювання публічного інтересу над приватним має місце при реалізації службових повноважень, згідно посадової інструкції. Як правило, такі повноваження, принаймні, обмежені перебуванням на посаді, робочим часом тощо. Натомість, парадокс дії правил доброчесності, на відміну від часових обмежень інших засад публічної служби, не пов'язаний із робочим графіком. Публічна особа зобов'язана демонструвати доброчесну поведінку і поза публічною діяльністю, будучи у відпустці чи перебуваючи у стані непрацездатності.

9. Професійна чесність працівників правоохоронних органів – це засіб контролю публічних цінностей у сфері забезпечення правопорядку та безпеки, забезпечення та охорони прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб.

10. Досліджено актуальні питання імплементації дефініції «доброчесність» в адміністративно-правове забезпечення правоохоронних органів:

1) вимір недоброчесної поведінки (який повинен бути чітким, оскільки лише за таких умов можливо застосувати відповідальність) – є неоднаковим для кожного типу публічних осіб, в тому числі посадових осіб правоохоронних органів;

2) корпоративність як ознака доброчесної поведінки диференціює цінності, які важливі для конкретного типу публічних осіб, що породжує необхідність відомчого нормотворення правил доброчесності;

3) відсутність в Україні Етичного кодексу поведінки працівників правоохоронних органів, що, в свою чергу, є наслідком неоднозначного підходу до розуміння системи правоохоронних органів вимагає обґрунтування сутності категорії «доброчесність у сфері правоохоронної діяльності» в джерелах нормотворення правоохоронних органів.

11. Доцільно зауважити про схильність національного правового менталітету тлумачити положення законів у вузькоформальний «буквоїдний» спосіб. З урахуванням того, що доброчесність є *принципом* публічної служби, її реалізація має максимально широке правове застосування та породжує правові наслідки. Тому є ризик неправомірного притягнення до відповідальності державних службовців за недоброчесну поведінку. У зв'язку з цим, необхідно ґрунтовно підходити до розкриття меж змісту доброчесної поведінки аби чітко окреслити випадки порушення такого принципу.

12. Сутнісна природа забезпечення доброчесності містить наступні групи ознак:

1) ознаки, які відтворюють інституційну сутність категорії «доброчесність» як якості публічного службовця;

2) ознаки, які створюють умови для доброчесної поведінки. Наприклад, безумовний вплив на доброчесність в загальному справляє обсяг дискреційних повноважень, адже чим більший обсяг дискреційних повноважень, тим більшим повинен бути контроль за дотриманням вимог на доброчесність.

13. Вимір професійної чесності здійснюється не тільки *пасивною* поведінкою у формі утримання від неетичної протиправної діяльності. Вірним є твердження про наявність активної участі публічної особи у демонстрації чесності та професіоналізму:

- сумлінне виконання професійних обов'язків;
- усунення ситуацій, у яких виник конфлікт публічного та приватного інтересу;
- збереження державного майна та енергоресурсів, їх економне використання, недопущення використання державних ресурсів та активів в особистих цілях;
- своєчасне повідомлення про корупційний ризик та ін.

14. Добросесність у *формальному* розумінні законодавства про державну службу є виміром способу, форми поведінкової діяльності публічної особи правоохоронця при здійсненні ним своїх повноважень.

Добросесність у *широкому* розумінні розглядається як самостійне соціально-правове явище та характеристика правової дійсності, що може існувати у трьох системах:

1) *індивідуальній* – добросесність державного службовця, працівника правоохоронного органу;

2) *інституційній* – вимір добросесності в окремій публічній сфері, підданій корупційному впливу чи конфлікту інтересів;

3) *надінституційній* (антикорупційна системи держави) – механізм міжсистемної комунікації, що забезпечує несприйняття та подолання недобросесних проявів на всіх рівнях.

1.3. Добросесність як режим та принцип в діяльності правоохоронних органів

Добросесна поведінка є багатогранним явищем, що має як корпоративний, так й індивідуальний прояв в публічній діяльності. Усвідомлення важливості забезпечення порядності та чесної поведінки стало актуальним питанням в процесі боротьби з корупцією, забезпечення високого рівня професіоналізму та дієвості державницьких функцій. Закріплення правового принципу добросесності в законодавчих положеннях, без сумніву, є позитивним чинником не тільки подальшої нормопроектної відомчої діяльності, а й в умовах становлення добросесності як режиму.

Як зазначалося, Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII містить чітке визначення добросесності як принципу державної служби серед переліку інших.

Загалом, законодавчі положення в аспекті добросесності державної служби враховують прогресивні вітчизняні напрацювання та успішний досвід реформ у європейських країнах, насамперед Республіці Польща, а також рекомендації та концептуальні засади професійної державної служби, визначені експертами програми SIGMA/OECP та узгоджується з Європейськими принципами державного управління [99]. Тому, цілком очевидно, що принцип добросесності становить елемент управління публічною службою, в тому числі службою в правоохоронних органах. Особлива роль законодавчої закріпленості принципу добросесності має системне значення. Загалом етичні стандарти, які акумулюються в етичних правилах та кодексах поведінки організацій, установ, відомств за своєю природою мають вузьке нормативне призначення, яке обмежене роботою конкретної установи. Такі правила не мають правової цінності та не є правовими нормами. Закріплення на рівні закону змісту добросесності як

вимоги до поведінки державних службовців є запорукою розвитку інфраструктури етичних стандартів в щоденній роботі державних службовців.

При визначенні змісту категорії «принцип доброчесності» необхідно виходити із першочергової ролі етичних принципів в роботі правоохоронних органів. У тлумачному словнику термін «принцип» означає: основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку, основний закон якої-небудь точної науки, особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось, переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [100]. Правовий принцип є основоположною категорією правової дійсності та відносин, побудованих на регулюванні правовими нормами. Як відзначає М. Козюбра, під принципами права слід розуміти відправні ідеї, що визначають природу права, його соціальне призначення, найбільш важливі юридичні вимоги, творцями й адресатами яких є люди (суб'єкти права) [101, с. 69].

На думку О. Ф. Скакун, принципи – це об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації [102, с. 221].

Принципи публічної служби відображають найбільш значущі, загальноважливі, фундаментальні ідеї, настанови, що визначають напрямки, способи, форми реалізації владної компетенції, закріпленої в законах. Принципи служби в правоохоронній діяльності, на думку В. Волошко, – це об'єктивно властиві цьому виду суспільної діяльності відправні засади, незаперечні вимоги, які ставляться перед суб'єктами здійснення правової охорони, що виражають найважливіші закономірності

цього типу відносин і відрізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальною значимістю та стабільністю [103].

Правоохоронні відносини – це правова форма соціальної взаємодії право-дієздатних суб'єктів, яка носить владний характер, детермінована фактом вчинення правопорушення і має на меті відновлення порушеного права, притягнення правопорушника до певного виду юридичної відповідальності та уможливорює примусове виконання ним суб'єктивного юридичного обов'язку, передбаченого законом або договором і опосередкованого правозастосовним актом [104, с. 15]. В. В. Микитенко надаючи характеристику теоретичним аспектам правоохоронної діяльності визначав такі її специфічні ознаки. По-перше, така діяльність реалізується в певному порядку, встановленому законом: контроль за дотриманням прав і свобод громадян і організацій, попередження, припинення й виявлення порушень цих прав, вжиття заходів до усунення порушень та їх наслідків, застосування до винних заходів впливу. По-друге, така діяльність може здійснюватися не будь-яким способом, а лише за допомогою застосування юридичних заходів впливу. До них прийнято відносити примусові заходи й стягнення, регламентовані законом. Наприклад, під час кримінального провадження таким державним примусом є заходи процесуального примусу (затримання підозрюваного, особистий обшук підозрюваного, особиста порука та ін.). По-третє, атрибутивною ознакою правоохоронної діяльності є встановлений законом вичерпний характер застосовуваних у процесі її здійснення юридичних заходів впливу, тобто вони повинні відповідати приписам закону. Наприклад, Кримінальним кодексом України встановлено обов'язковий для суду перелік видів покарань, розташованих у певному порядку з урахуванням їх характеру та порівняльної тяжкості (від менш суворого до більш суворого). По-четверте, правоохоронна діяльність реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певної процедури. Рішення про застосування чи незастосування юридичних заходів впливу

приймаються за встановленими законом правилами, дотримання яких є обов'язковим. Наслідком порушення цих правил може бути визнання прийнятого рішення незаконним чи недійсним. Так, наприклад, порушення встановлених чинним Кримінальним процесуальним кодексом України правил розгляду кримінальної провадження в суді є підставою для скасування вироку. По-п'яте, правоохоронній діяльності притаманна така істотна ознака, як обов'язковість рішень і дій правоохоронних органів, їх посадових осіб, прийнятих у межах їх компетенції та відповідно до закону, для громадян, органів і організацій, яким вони адресовані; можливість безперешкодно оскаржити ці рішення у встановленому законом порядку, зокрема й у суді, а також встановлена законом відповідальність посадових осіб правоохоронних органів за шкоду, заподіяну громадянам або організаціям своїми неправомірними діями, і компенсація завданої шкоди [105]. У дослідженні Пікулі Т.О. бачимо такий підхід до визначення принципів правоохоронної системи. Згадана авторка виділяє такі [106; 31, с. 314-316]:

1. Все, що не дозволено, те заборонено. Вся діяльність правоохоронної системи повинна бути чітко визначена, бо невизначеність може створювати підстави для порушення законності. Тому правове регулювання поведінки громадян повинно здійснюватися на основі принципу: "Все, що не заборонено, дозволено". Відповідно будь-які незаборонені дії необхідно розглядати як правомірні. Органи держави здійснюють функції, в основі яких міститься громадський інтерес, тому вони діють за принципом: "Дозволено те, що не заборонено".

2. Узгодження приватних і громадський інтересів. Функціонування правової держави передбачає існування взаємної відповідальності особи і держави. По відношенню до останньої ч. 2 ст. 3 Конституції України закріплює: "Держава відповідає перед людиною за свою діяльність". На жаль, цей принцип не завжди виконується на практиці обома суб'єктами права. Командно-адміністративні методи в свій час залишили певний

відбиток в цій сфері суспільних відносин. Для реалізації певних інтересів держави у минулому перебільшувалася значущість державного примусу. У сфері економічних відносин припинувалась значущість приватної власності, створювались різні обмеження щодо її придбання, володіння та користування.

3. Демократизм. Реалізація цього принципу передбачає тісну взаємодію всіх суб'єктів правоохоронної системи з населенням держави. Цей принцип заперечує авторитарні методи здійснення державної влади та організаційно-функціональної побудови системи правоохоронних органів.

4. Системність. Передбачає системний підхід до правової охорони суспільних відносин. Норми права опосередковані системою соціальних потреб (політичних, соціально-економічних, ідеологічних, духовних, моральних, а також власне юридичних). Законодавчі акти повинні враховувати зазначену систему соціальних передумов, які зумовлюють необхідність охоронних норм права. Системний підхід передбачає необхідність врахування усіх соціальних факторів правового розвитку та охорони суспільних відносин. Правоохоронна функція завжди повинна бути підкорена завданням позитивного регулювання суспільних відносин.

5. Багатоваріантність вирішення проблем правової охорони суспільних відносин. Цей принцип безпосередньо зв'язаний з принципом системності. У своїй діяльності суб'єкти правоохоронної системи повинні творчо, враховуючи всі обставини справи, підходити до вирішення проблем правової охорони суспільних відносин. Плюралізм методів, прийомів та способів охорони суспільних відносин, різноманітність у реалізації всієї сукупності правових норм (реалізація не тільки забороняючих та зобов'язуючих норм, але й уповноважуючих, заохочувальних) дозволять подолати однобічний підхід в організації та функціонуванні правоохоронної системи. Багато проблем правової охорони суспільних відносин можуть вирішуватися за допомогою всієї

сукупності методів та способів правового регулювання, які передбачені адміністративним, цивільним, фінансовим та іншими галузями права.

6. Принцип поваги до людської гідності, прав, свобод і законних інтересів особи. Правоохоронна система повинна визнавати гідність кожної людини, оскільки охорона людської гідності має загальнолюдську цінність та всеохоплююче значення.

7. Законність діяльності правоохоронної системи. Цей принцип передбачає вимогу неухильного дотримання всіма суб'єктами, які реалізують функції та завдання правоохорони, чинних правових норм, чітке виконання покладених на них обов'язків та надання, в разі необхідності, правової допомоги населенню країни [31, с. 80-81].

Принципи правопорядку на думку П. В. Онопенко - це ті основи, на яких він існує. До них можна віднести:

1) Принцип справедливості. По-перше, він означає, що правопорядок може виникати тільки на підставі справедливих норм права, тому що право - це категорія тотожна справедливості, тобто це юридично сформульована і закріплена у нормативно-правових актах справедливість. Цей принцип є дуже важливим, тому що, як зазначав Марк Туллій Цицерон : “Насилля може також маскуватись під право”. У таких випадках ніякий правопорядок на підставі несправедливих норм виникнути не може, а може існувати вигідний тільки державній владі порядок у державі, який тримається на державному примусі, насиллі. По-друге, принцип справедливості означає справедливу реалізацію норм права.

2) Принцип системності. Він передбачає узгоджену структурно-функціональну організацію правопорядку. Правопорядок повинен бути, з одного боку , цілісним механізмом, з іншого, структурні частини цього механізму повинні знаходитись в певній ієрархії, наприклад, загальний правопорядок повинен відповідати конституційному правопорядку.

3) Принцип упорядкованості. Він передбачає наявність розвинутої системи права як основи правопорядку, що означає відсутність у ній прогалів, колізій.

4) Принцип простоти. Цей принцип означає оптимальність побудови правопорядку, раціональність правових зв'язків, відсутність зайвих компонентів.

5) Принцип забезпеченості. Цей принцип передбачає наявність розвинених засобів встановлення і підтримки правопорядку, а також його відновлення в разі порушення. Такі засоби притаманні законності, тому цей принцип правопорядку реалізується через законність [32, с. 91]. Натомість, бачимо, що традиційний для правової науки підхід та погляд на принципи правоохоронної діяльності не передбачає згадки про добросовісність в якості правоохоронного процесу, хоча саме добросовісність досить часто є першоосновою для ефективної кадрової роботи та забезпечення професіоналізму працівників-правоохоронців.

Поведінка працівника правоохоронного органу має свідчити про високий рівень культури і сприяти авторитету органів публічної влади. Власною поведінкою правоохоронець не повинен спровокувати підозри у громадян щодо своєї недобросовісності чи упередженості. Це зумовлює формування сукупності етичних вимог до норм поведінки [70, с. 12]. При цьому, поведінка як об'єкт аналізу принципу добросовісності проявляється абсолютно в усіх напрямках як публічної, так і приватної діяльності, вчинків, рішень, тощо.

Натомість, серед чисельної кількості доктринальних джерел, в системі принципів правоохоронної діяльності досить поодиноким зустрічається *принцип добросовісності* як елемент системи правоохорони. І.А. Григоренко висловив цікаве твердження, що саме принципи правоохоронної діяльності формують визначаючі типові й домінуючі риси правоохоронної діяльності [107, с. 25]. З урахуванням цього, можна зробити припущення, що для правоохоронної служби як особливого виду публічної служби не властиві

риси добросовісної поведінки. Такий висновок є кардинально протилежний ідеям та завданням правоохоронної діяльності, виконання яких не може нести цінність суспільству, якщо при цьому методи та сама поведінка правоохоронної діяльності не здатна бути добросовісною.

А. І. Білас зауважує, що правоохоронна діяльність, безумовно, є складною юридичною категорією, тому з'ясування сутності її природи є багатоаспектним завданням. Водночас, у юриспруденції сьогодні не існує єдиного підходу до визначення поняття правоохоронної діяльності як наряду чи форми діяльності держави, а можливо і не тільки держави, іноді правоохоронну діяльність чітко не відрізняють від судової і правозахисної. В основі різних визначень правоохоронної діяльності лежить критерій наявності державних і недержавних суб'єктів такої діяльності. Більшість авторів вважають, що правоохоронна діяльність може здійснюватися як державою, її органами, посадовими особами, так і недержавними структурами. Дослідження сутності правоохоронної діяльності потребує виокремлення загальносоціальних проблем, розв'язання яких супроводжується з'ясуванням поняття юридичної і фактичної рівності, співвідношення об'єктивного і суб'єктивного у праві тощо. На основі теоретичного аналізу згаданий автор робить висновок про можливість розрізнення таких рівнів (вимірів) правоохоронної діяльності: внутрішньодержавного, наднаціонального і міжнародного. Правоохоронній діяльності притаманна тісна взаємодія органів державної влади різних гілок – законодавчої, виконавчої та судової, а також з населенням, громадськими організаціями. Водночас, незважаючи на множинність її суб'єктів, така діяльність має єдиний, цілісний характер, є різновидом застосування права за часом, простором і колом осіб, до того ж у законі встановлено порядок застосування норм, стадії, процедури, наслідки його порушення чи невиконання [108, с. 13-14]. Правова природа правоохоронної діяльності вимагає посиленої уваги до усіх її суб'єктів з позиції забезпечення стандартів діяльності, а також кадрового

менеджменту.

Натомість цілком правий В. С. Бліхар, який стверджує, що регламентування морального аспекта професійної діяльності та позаслужбової поведінки працівників правоохоронних органів ґрунтується на використанні традиційних способів правового регулювання: дозволів, обов'язків і заборон [109, с. 105-106]. Слід додати, що зазначений спосіб є класичним для більшості доктринальних ідей з управління правоохоронними органами. Стандарт доброчесної поведінки як принцип є новою моделлю поведінки, яка не зводиться до «дозволів-заборон». Регулювання доброчесної поведінки – це складний механізм пошуку правильних комбінацій та алгоритмів вчинків, набору інструкцій в конкретних ситуаціях. При цьому, роль дозволів, заборон не ігнорується, а навпаки розшифровується, тобто відмічаються варіанти поведінки, які можуть бути найбільш оптимальними за певних умов. Наприклад, критерій *відмови від превалювання приватного інтересу* під час здійснення наданих повноважень працівнику правоохоронного органу може бути реалізований шляхом:

- недопущення отримання позик, кредитів інших матеріальних та фінансових благ з перевагами, які недоступні іншим особам;
- встановлення рівного пріоритету взаємин із фізичними та юридичними особами, які звертаються до правоохоронця із законними зверненнями;
- відмови від отримання пільг, які недоступні іншим особам на загальних підставах;
- невикористання службових цінностей, майна, які ввірено працівнику правоохоронного органу для виконання службових завдань при вирішенні (задоволенні) особистих потреб;
- відмови від корисливої прихильності з боку інших зацікавлених осіб;

- недопущення демонстрування власної прихильності до різноманітних дороговартісних цінностей, інших коштовних речей (особливо правоохоронним органам антикорупційного призначення);
- недопущення використання службового часу для вирішення особистих завдань, або зловживання цим.

Загалом слід погодитись із М.А. Вороніною, що до основних причин, які обумовлюють прийняття етичних кодексів, слід віднести практичну неможливість урегулювати на законодавчому рівні всі аспекти професійної діяльності співтовариств шляхом простого закріплення прав і обов'язків, без урахування особливостей професійної поведінки окремих груп спеціалістів [110, с. 79].

Що стосується правового регулювання відповідальності за недобросовісні діяння в роботі інших правоохоронних органів, то необхідно відмітити важливість існування відомчих кодексів (статутів) поведінки та етики. Як вірно зазначає В. С. Бліхар, аморально-етичний вчинок у праві розглядають як підставу дисциплінарної відповідальності. На відміну від загально-правової інституціалізації відповідальності за аморальний вчинок суб'єктів правовідносин, інституціоналізація дисциплінарної відповідальності працівників правоохоронних органів має локальний характер і адресована спеціальним суб'єктам, щодо яких діють статусні закони та кодекси юридичної етики [109, с. 107]. Таким чином, правовою передумовою існування принципу доброчесності є формальне забезпечення відповідальності за вчинені правопорушення, недоброчесну поведінку, що може бути закріплено в етичних кодексах поведінки.

Виникнення принципу доброчесності пов'язане із необхідністю утвердження та забезпечення реалізації інших засад, наприклад, внутрішнього та зовнішнього контролю. З моральної точки зору, принципову роль при цьому, на думку Ю. П. Сурміна, Р. А. Науменка, Л. М. Гогіної, покликана відіграти доброчесність, тобто, звернення до

інтегральної суто індивідуальної професійної моральної якості [111, с. 152].

Найважливішими ознаками нормативної природи будь-якого етичного принципу у сфері публічного права є:

- зв'язок права та моральних цінностей;
- правова можливість застосування відповідальності за недотримання чи порушення етичних правил шляхом застосування властивих нормативних засобів відповідальності;
- форма регуляторного впливу окреслюється заборонами або обмеженням;
- засіб контролю та моніторингу поведінки, яке охоплюється і вимогами поза здійсненням публічно-владних функцій;
- кодифікованість, спрямованість на врегулювання відносин груп осіб, об'єднаними певними корпоративними ознаками;
- чим більша публічність особи, тим вищі стандарти етики, тим більший нормативний обсяг процедур механізму забезпечення етики.

Отже, етичний звід правил для сфери публічної служби є *публічним етичним кодексом із формально-юридичною природою його норм*. Його зміст та форми вираження в нормативних актах мають більш імперативний характер сприйняття та дотримання на відміну від етико-корпоративних норм суб'єктів приватного права. Незважаючи на те, що загалом етичні стандарти поведінки публічних осіб не є правовими нормами, вони мають чимало спільних атрибутів з останніми. Так, В.С. Бліхар аналізує, що зміст етичних норм, як і норм права, передбачає наявність принципів і правил поведінки; нормам кодексів юридичної етики притаманна ознака формальної визначеності норм права: вони фіксують права та обов'язки їх адресатів; нормам кодексів юридичної етики властиві правова системність, легітимність й обов'язковість. Їх визначають і санкціонують уповноважені органи та посадові особи [109, с. 105-106].

Основним невірним підходом до визначення змісту принципу доброчесності як одного з елементів принципів публічної служби є його *буквальне* (вузьке) розуміння. Наприклад, працівник правоохоронного органу несе відповідальність за недоброчесну поведінку. На перший погляд, немає сумнівів у вірності даного словосполучення. Втім, у вузькому трактуванні підставами визначення недоброчесності є аморальні, неетичні вчинки. Натомість, широкий підхід позбавляється вичерпного переліку вчинків, оскільки завдання шкоди діями посадовців може бути спричинений чисельною кількістю індивідуальних проявів, серед яких і корупційні дії.

О. Томкіна вважає, що нормативно-правове регулювання принципу доброчесності повинне передбачати посилення вимог до моральних та морально-психологічних якостей осіб, уповноважених на виконання функцій держави [112, с. 72]. Втім, за такого підходу, широке тлумачення змісту «доброчесності» не буде охоплюватися усіма нормами правового регулювання. Тому, черговий раз обґрунтовується в міру широкий підхід до розуміння феномену доброчесності та принципу доброчесності як самостійного *стандарту* публічної служби, який не слід ототожнювати із суміжними принципами, наприклад, прозорість, гуманність, неупередженість тощо.

Слід піддати критиці *занадто широкий* зміст принципу доброчесності, який запропонував С. В. Ківалов. На його погляд, зазначений принцип повинен охоплювати патріотизм, шанобливість, сумлінність, працьовитість, дисциплінованість, гідність, вдячність, милосердя, щирість, відповідальність [113, с. 11]. Охоплення ознаками доброчесної поведінки у формі проявів патріотизму, шанобливості, щирості є доцільним тільки у тому випадку, якщо вони спрямовані на захист публічного інтересу та публічних цінностей, у даному випадку правоохоронної діяльності. Для працівників правоохоронних органів *буквальне* сприйняття деяких якостей може йти в розріз прямим виконанням функцій та завдань, що є

небажаним, а інколи і недопустимим. Наприклад, милосердя та щирість як морально-етичні складники не зовсім властиві правоохоронцям спеціального призначення при проведенні антитерористичних заходів чи при ліквідації особливо небезпечних злочинців. У даному випадку, основне завдання – забезпечення безпеки держави та її громадян, що в системі публічних цінностей перебуває на першому місці. Проте, слід погодитись із С. В. Ківаловим у тому, що значення доброчесності повинне знаходити зміст у Присязі державного службовця працівника правоохоронного органу [113, с. 11].

Н. Г. Сорокіна стверджує, що доброчесність публічної служби може у найзагальнішому вигляді означати високоморальну характеристику її представників, діяльність яких спрямована на досягнення добра (блага) як для кожної окремої людини, так і суспільства в цілому [114, с. 176]. Але, слід погодитись, що досягнення добра та для кожної окремої людини з боку публічної особи є ніщо інше як утопія. Демонстрація високоморальних якостей повинна мати місце, але не за умови буквального розуміння утвердження добра, гуманізму і т.д. Це неосяжні завдання, які, до того ж, не переслідуються цінностями публічної служби. Місія доброчесності публічних осіб полягає, в першу чергу, у тому, щоб не нашкодити публічним інтересам.

Також не зовсім обґрунтованим видається міркування В. Л. Костюк та І. Б. Воробйової про об'єднання принципу доброчесності та прозорості [115, с. 10]. На наш погляд, зазначені принципи мають суттєву різницю як за сутнісним змістом, так і за типом правового регулювання. Якщо прозорість є основоположною засадою державного управління та відносин побудови взаємодії суб'єктів владних повноважень та суспільства, то доброчесність орієнтується на індивідуалізуючу складову поведінки окремих посадовців. Прозорість – це категорія публічного права, коли доброчесність – термін публічної етики.

Натомість, вірним є думка В. Васильківської, що принцип доброчесності зумовлений необхідністю викорінення зі сфери державної служби конфлікту інтересів та повинен сприяти діяльності державного службовця на утвердження авторитету і престижності державної служби в цілому [116, с. 89]. Тому таки, основною цінністю принципу доброчесності правоохоронних органів є публічний інтерес правоохоронної діяльності, спрямованість на його захист шляхом демонстрації правоохоронцем чесності, моральності, правомірності, непідкупності, неупередженості тощо своїх дій як представника правоохоронної системи.

Експертами голландського інституту державного управління в систему елементів принципу доброчесності публічних осіб включено ознаку «*відданість справі*» [117]. На наш погляд, незважаючи на те, що відданість справі належить до ознак професіоналізму, її необхідно опосередковано враховувати при оцінці доброчесності публічної особи, оскільки:

по-перше, демонструючи відданість, наприклад, правоохоронній функції, службовець приймає в якості внутрішнього зобов'язання й інші корпоративні принципи правоохоронної діяльності;

по-друге, відданість, готовність діяти до кінця передбачає усвідомлення та виконання публічного інтересу служби, що супроводжується призначенням доброчесності – спрямованість на захист публічного інтересу;

по-третє, відданість справі є проявом поваги до корпоративних правил та усвідомлення своєї приналежності до місії відомства, де працює службовець;

по-четверте, демонстрація відданості є позитивним прикладом для суспільства не тільки такими якостями як працьовитість, а й ототожнення того, що особа сприяє реалізації публічних завдань, які їй було делеговано.

Серед інших правових інструментів, встановлення на загальнодержавному рівні принципів доброчесності поведінки має вплив на утвердження авторитету державної служби та правоохоронних органів.

У деяких працях, доброчесність, як засада публічної служби, сприймається як *інструмент* або *засіб* служіння публічних осіб громадянину, суспільству, державі [118, с. 76]. Наприклад, суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду [119]. У даному випадку *формування доброчесності* є результатом дотримання закону та принципу верховенства права.

З-поміж іншого, посада та функціональна діяльність суддів *має більшу широкую дискрецію власного розсуду*. Такий чинник безпосередньо впливає на необхідність контролю доброчесної поведінки, оскільки результати суддівської діяльності у формі актів правосуддя є найвищим засобом та гарантією справедливості. Прийняття рішень, які суперечать основоположним принципам права підриває авторитет не тільки судової гілки влади, а й державницького механізму в цілому.

З урахуванням зазначеного прикладу необхідно стверджувати, що професійна чесність правоохоронних органів виступає не тільки засобом управління правоохоронними органами, реалізації антикорупційної політики, утвердження професіоналізму та ефективності, а й результатом реалізації ними інших функцій, дотримання законів та правових принципів. Пріоритет на досягнення громадського уявлення про доброчесність правоохоронних органів є наслідком утвердження поведінки, що ґрунтується на професійній чесності кожного окремого правоохоронця.

У системі нормативного регулювання діяльності правоохоронних органів відсутні уніфіковані етичні вимоги до осіб, які проходять службу

та виконують правоохоронні функції. Цьому є об'єктивні чинники. Втім, в доктрині правової науки постійно точаться дискусії навколо терміну «правоохоронна служба», який сприяв би уніфікації змісту діяльності усіх правоохоронних органів в державі. Нормативна наявність такої дефініції слугувала б підставою для розкриття форм, напрямків та принципів правоохоронної служби в цілому. За її відсутності не знайшов свого закріплення і зміст принципу доброчесності, який повинен мати місце в функціональній та приватній поведінці працівників органів правопорядку.

Важливість принципу доброчесності правоохоронних органів пояснюється його функціями:

по-перше, *нормативна регуляторність*, що передбачає розвиток норм управління в дусі толерантності, поваги до прав людини, професійності та високого рівня культури;

по-друге, *публічність та прозорість* – вимоги до доброчесної поведінки мають бути загальновідомими суб'єктам, які взаємодіють із правоохоронними органами;

по-третє, *систематизація та уніфікація* критеріїв доброчесності;

по-четверте, *юридична визначеність*, тобто чітке встановлення місця доброчесності в ієрархії юридичних та етичних засобів регулювання;

по-п'яте, *спрямованість на забезпечення публічних цінностей* у діяльності правоохоронних органів;

по-шосте, *дисциплінованість* – встановлення правових та поведінкових обмежень в публічній діяльності та приватному житті;

по-сьоме, *спрямованість на недопущення настання незаконних негативних наслідків* для громадян від правозастосовчої діяльності правоохоронних органів, або застосування ними заходів примусу;

по-восьме, *спрямованість на недопущення вчинення корупційних правопорушень*;

по-дев'яте, *самотивація* – стимулювання розвитку особистих якостей та професійності;

по-десяте, *корпоративність* – підвищення рівня корпоративних стандартів та якості управління в системі правоохоронної інституції, підвищення рівня корпоративного духу, забезпечення професійних дієздатних структур, які б підтримували якісну психологічну підготовку публічних осіб правоохоронних органів.

Принцип доброчесності пронизує увесь процес правоохоронної діяльності:

- доброчесність проходження кваліфікаційного оцінювання на посади в правоохоронних органах;
- доброчесність виконання службових обов'язків;
- дотримання правил чесності, порядності, неупередженості в приватному житті поза робочим процесом;
- доброчесне дотримання обмежень, встановлених законом в результаті звільнення з правоохоронних органів.

Одним із найважливіших призначень принципу доброчесності є формування довгострокового ефекту від доброчесної поведінки, що передбачає розробку механізму у площині використання засобів та інструментів контролю, перевірки, моніторингу доброчесності, підвищення якості поведінкових реакцій працівників правоохоронних органів в певних оперативно-слідчих, управлінських чи приватних життєвих ситуаціях.

В адміністративно-управлінській доктрині присутні досить різні підходи до визначення терміну «режим», «адміністративно-правовий режим». Однак, слід погодитись із узагальненням О.В. Абадаш про те, що більшість учених сходиться в тому, що це певний набір правових інструментів, які застосовуються для регулювання певної сфери суспільних відносин та пов'язані з особливими ситуаціями в державній діяльності та суспільному житті [120, с. 38]. Цікаво, що сам О.В. Абадаш вважає, що загальною метою режиму є забезпечення безпеки держави в цілому або в окремій, важливій для неї сфері діяльності [120, с. 40].

О. В. Маковська за юридичною природою виділяє матеріальні та процесуальні режими, адже залежно від особливостей предмета й метода правового регулювання, соціального призначення та функцій права систему права можна поділити на два великих масиви – матеріальне та процесуальне право; за змістом, можна виділити податковий, митний, валютний режими тощо [121, с.196].

Схожої думки і Т. П. Мінка, який вважає, що адміністративно-правові режими є тією правовою формою, завдяки якій забезпечується функціонування й самих органів публічної адміністрації, їх внутрішньо організаційна діяльність. Наприклад, до цих адміністративно-правових режимів можна віднести режими публічної служби; режим бюджетного регулювання; режими забезпечення законності та дисципліни; режими обігу інформації в органах публічної адміністрації тощо [122, с. 455].

О. А.Петренко міркує, що найбільш широким ступенем узагальнення явища правового регулювання, тобто дії права у динаміці, є чинник “правові режими”. Якщо типи правового регулювання – це своєрідні вихідні начала регулювання, то “правові режими” є саме тими ділянками правової дійсності, де типи правового регулювання в основному і проявляють себе як вихідні начала [123, с. 178].

Урегулювання будь-якого кола відносин у сфері публічного права, в тому числі, при реалізації процесуальних чи процедурних норм відбувається в межах правового режиму. За таким підходом, існування феномену доброчесності як об’єкта етико-правового впливу централізує увагу до професійної чесності в межах управління правоохоронними органами. Адміністративно-правовий режим доброчесності включає в себе:

- *нормативно-правову складову* – сукупність засобів урегулювання стандарту доброчесності в правоохоронній діяльності, застосування відповідальності за недоброчесні вчинки;

- *організаційну складову* – умови та засоби, що сприяють забезпеченню доброчесності, дисциплінують та мотивують дотримання чесності, недопускають неправомірне порушення прав людини, а також взаємодії суб'єктів забезпечення доброчесності і проведення профілактичних заходів.

Профілактичні процедури доброчесності – це сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, що спрямовані на всебічне поінформування працівника правоохоронного органу про етичні стандарти поведінки доброчесності, алгоритм прийняття рішень та вчинків, що спрямовані на уникнення протиправної поведінки.

На думку фахівців Національної академії державного управління при Президентові України, державний службовець у тренінговому процесі за допомогою зворотного зв'язку може виявити дефіцит умінь та навичок, нестачу теоретичних знань, а також неадекватність установок і стереотипів; тренінг дозволяє за короткий час сформувати знання та вміння, які не можливо сформувати при застосуванні узвичаєних форм [111, с. 8]. При тренінгових заходах на перевірку доброчесності ефективним є імітування та моделювання життєвих та управлінських ситуацій із різними варіантами поведінкових реакцій на певні подразники. Результат поведінки виступає об'єктом глибокого аналізу.

Наприклад, індивідуальна профілактика доброчесності у Національному антикорупційному бюро України включає в себе комплекс правових, організаційних і виховних заходів індивідуального впливу на свідомість і поведінку працівників Національного антикорупційного бюро України, дії яких можуть призвести до вчинення правопорушень, пов'язаних з виконанням покладених на них службових обов'язків, з метою попередження виникнення у них умислу на вчинення протиправних дій та його практичної реалізації. У кожному випадку рішення про індивідуальну профілактику повинно бути обґрунтованим та персоніфікованим, з

урахуванням характеру дій та їх можливих наслідків, поведінки особи щодо наміру продовжувати протиправні дії [124].

Утвердження режиму доброчесності на сучасному етапі є неможливим без систематичних заходів його перевірки. Новелою в даному напрямку є *моніторинг доброчесності*.

Обмеження дії принципу доброчесності повинно мати місце, особливо це стосується формальних аспектів перевірок. Наприклад, службове розслідування під час таємної перевірки доброчесності в органах прокуратури не призначається у таких випадках: припинення трудових правовідносин з прокурором; якщо відповідна інформація вже була предметом іншого службового розслідування; якщо в інформації повідомляється про дії (бездіяльність) прокурора, з дати вчинення якої минуло понад два роки [125].

Отже, принцип доброчесності правоохоронних органів – вихідна етико-правова засада правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів в дусі захисту та поваги до публічних цінностей, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах як при виконання службових обов'язків, так і у приватному житті.

Підсумуємо. У підрозділі досліджено поняття принципу та режиму доброчесності працівників правоохоронних органів як *вихідну етико-правову засаду правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів в дусі захисту та поваги до публічних цінностей, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах як при виконання службових обов'язків, так і у приватному житті*.

1. Одним із найважливіших призначень принципу доброчесності є формування довгострокового ефекту від доброчесної поведінки, що передбачає розробку механізму у площині використання засобів та інструментів контролю, перевірки, моніторингу доброчесності,

підвищення якості поведінкових реакцій працівників правоохоронних органів в певних оперативно-слідчих, управлінських чи приватних життєвих ситуаціях.

2. Узагальнено, що серед чисельної кількості доктринальних джерел, в системі принципів правоохоронної діяльності досить поодиноким зустрічається *принцип доброчесності* як елемент системи правоохорони, оскільки цьому детермінує:

- нещодавнє запровадження формально-юридичного визначення змісту принципу доброчесності в Законі України «Про державну службу»;
- дискусійність доктринальних підходів до розуміння правоохоронної діяльності, правоохоронної служби, а також відсутність терміну «правоохоронний орган» в системі чинного законодавства;
- відсутність єдиного зводу кодексів етичних норм для всіх правоохоронних органів в апараті виконавчої влади.

3. Важливість принципу доброчесності правоохоронних органів пояснюється його *функціями*:

по-перше, *нормативна регуляторність*, що передбачає розвиток норм управління в дусі толерантності, поваги до прав людини, професійності та високого рівня культури;

по-друге, *публічність* та *прозорість* – вимоги до доброчесної поведінки мають бути загальновідомими суб'єктам, які взаємодіють із правоохоронними органами;

по-третє, *систематизація* та *уніфікація* критерію доброчесності;

по-четверте, *юридична визначеність*, тобто чітке встановлення місця доброчесності в ієрархії юридичних та етичних засобів регулювання;

по-п'яте, спрямованість на забезпечення публічних цінностей у діяльності правоохоронних органів;

по-шосте, *дисциплінованість* – встановлення правових та поведінкових обмежень в публічній діяльності та приватному житті;

по-сьоме, спрямованість на недопущення *настання незаконних негативних наслідків* для громадян від правозастосовчої діяльності правоохоронних органів, або застосування ними заходів примусу;

по-восьме, спрямованість на недопущення вчинення корупційних правопорушень;

по-дев'яте, *самомотивація* – стимулювання розвитку особистих якостей та професійності;

по-десяте, *корпоративність* – підвищення рівня корпоративних стандартів та якості управління в системі правоохоронної інституції, підвищення рівня корпоративного духу, забезпечення професійних дієздатних структур, які б підтримували якісну психологічну підготовку публічних осіб правоохоронних органів.

4. Сформовано *концепцію меж змісту принципу доброчесності*, що полягає у недопущенні буквального його тлумачення, а важливості *широкого* підходу. Наприклад, якщо взяти критерієм оцінки доброчесності той факт, що працівник правоохоронного органу несе відповідальність за недоброчесну поведінку, то у *буквальному* трактуванні підставами визначення порушення принципу доброчесності є вчинення аморального чи неетичного вчинку. Натомість *широкий* підхід позбавляється вичерпного переліку вчинків, оскільки завдання шкоди діями посадовців може бути спричинено чисельною кількістю індивідуальних проявів, серед яких і корупційні дії. При цьому об'єкт негативних наслідків тільки один – *публічні цінності та публічний інтерес (в тому числі інтерес правоохоронної служби)*. В інших випадках, діяння повинні кваліфікуватися за складом відповідного правопорушення.

Небажаним є *занадто широкий* зміст принципу доброчесності, оскільки за таких умов його співставляють із суміжними принципами, такими як *прозорість, гуманність, неупередженість*, що є некоректним. Охоплення ознаками доброчесної поведінки у формі проявів патріотизму, шанобливості, щирості є доцільним тільки у тому випадку, якщо вони

спрямовані на захист публічного інтересу та публічних цінностей правоохоронної діяльності. Для працівників правоохоронних органів буквальне сприйняття деяких якостей може йти в розріз з прямим виконанням функцій та завдань, що є небажаним а інколи і недопустимим. Наприклад, милосердя та ширість як морально-етичні складники не зовсім властиві правоохоронцям спеціального призначення при проведенні антитерористичних заходів чи при ліквідації особливо небезпечних злочинців. У даному випадку, основним завдання є забезпечення безпеки держави та її громадян, що в системі публічних цінностей перебуває на першому місці.

5. Піддається критиці абсолютизація мети принципу доброчесності – *«досягнення добра для кожної окремої людини з боку публічної особи»*, що є ніщо інше як утопія. Демонстрація високоморальних якостей може мати місце, але вона не повинна бути спрямована на буквальне утвердження добра, гуманізму і т.д. Це неосяжні завдання, які, до того ж, не переслідуються цінностями публічної служби. Місія стандарту доброчесної поведінки публічних осіб полягає, в першу чергу, у тому, щоб не зашкодити публічним інтересам.

6. Найважливішими ознаками нормативної природи принципу доброчесності, як і будь-якого іншого етичного принципу у сфері публічного права є:

- зв'язок права та моральних цінностей;
- правова можливість застосування відповідальності за недотримання порушення етичних правил шляхом застосування властивих нормативних засобів відповідальності;
- форма регуляторного впливу окреслюється заборонами або обмеженням;
- засіб контролю та моніторингу поведінки, що охоплюється і вимогами поза здійсненням публічно-владних функцій;

- кодифікованість, спрямованість на врегулювання відносин груп осіб, об'єднаними певними корпоративними ознаками;

- чим більша публічність особи, тим вищі стандарти етики, тим більша нормативний обсяг процедур механізму забезпечення етики.

7. Етичний звід правил поведінки для сфери публічної служби є *публічним етичним кодексом із формально-юридичною природою його норм*. Положення публічних етичних кодексів мають більш імперативний характер сприйняття та дотримання, на відміну від етико-корпоративних норм суб'єктів приватного права. Незважаючи на те, що загалом етичні стандарти поведінки публічних осіб не є правовими нормами, вони мають чимало спільних атрибутів з останніми.

8. Стандарт доброчесної поведінки як принцип є новою площиною поведінки, яка не зводиться до моделі врегулювання типу «дозволів-заборон». Врегулювання доброчесної поведінки (як принципу правоохоронної служби) – це складний механізм пошуку правильних комбінацій та алгоритмів вчинків, набору інструкцій як загалом, так і в конкретних ситуаціях. При цьому, роль дозволів та заборон не ігнорується, а навпаки розшифровується, тобто, відмічаються варіанти поведінки, які можуть бути найбільш оптимальними за певних умов, оскільки таким чином забезпечується захист та повага до публічних інтересів.

9. Критерії *відмови від превалювання приватного інтересу, як складова принципу доброчесності* під час здійснення наданих повноважень працівнику правоохоронного органу можуть бути реалізовані наступним інструктивним шляхом:

- недопущення отримання позик, кредитів інших матеріальних та фінансових благ з перевагами, які недоступні іншим особам;

- встановлення рівного пріоритету взаємин із фізичними та юридичними особами, які звертаються до правоохоронця із законними зверненнями;

- відмови від отримання пільг, які недоступні іншим особам на загальних підставах;
- невикористання службових цінностей, майна, які ввірено працівнику правоохоронного органу для виконання службових завдань при вирішенні (задоволенні) особистих потреб;
- відмова від корисливої прихильності з боку інших зацікавлених осіб;
- недопущення демонстрування власної прихильності до різноманітних дороговартісних цінностей, інших коштовних речей, особливо, працівниками правоохоронних органів антикорупційного призначення;
- недопущення використання службового часу для вирішення особистих завдань або зловживання цим.

10. Міркується, що правовою передумовою існування принципу доброчесності є наявність формальних підстав відповідальності за вчинені правопорушення поведінки недоброчесності, які можливо застосувати у межах та відповідності до процедур етичних кодексів поведінки та дисциплінарних статутів.

11. При співставленні принципів доброчесності із суміжними принципами, наприклад, прозорості, зроблено висновок про їх суттєву різницю як за змістом, так і за типом правового врегулювання. Якщо прозорість є основоположною засадою державного управління та відносин побудови взаємодії суб'єктів владних повноважень та суспільства, то доброчесність орієнтується на індивідуалізуючу складову поведінки окремих посадовців. Прозорість, серед іншого, є категорією публічного права, коли доброчесність терміном публічної етики.

12. Професійна чесність правоохоронних органів виступає не тільки засобом управління правоохоронними органами, реалізації антикорупційної політики, утвердження професіоналізму та ефективності, а й результатом реалізації ними інших функцій, дотримання законів та правових принципів. Пріоритет на досягнення громадського уявлення про

добросесність правоохоронних органів є наслідком утвердження поведінки, що ґрунтується на професійній чесності кожного окремого правоохоронця.

13. Обґрунтовано, що *відданість справі* може охоплюватися змістом принципу добросесності правоохоронних органів, оскільки: *по-перше*, демонструючи відданість, наприклад, правоохоронній функції, службовець приймає в якості внутрішнього зобов'язання й інші корпоративні принципи правоохоронної діяльності; *по-друге*, відданість, готовність діяти до кінця передбачає усвідомлення та виконання публічного інтересу служби, що супроводжується призначенням добросесності – спрямованість на захист публічного інтересу; *по-третє*, відданість справі є проявом поваги до корпоративних правил та усвідомлення своєї приналежності до місії відомства, де працює службовець; *по-четверте*, демонстрація відданості є позитивним прикладом для суспільства не тільки такими якостями як працьовитість, а й ототожненням того, що особа сприяє реалізації публічних завдань, які їй було делеговано.

14. Принцип добросесності пронизує увесь процес правоохоронної діяльності:

- добросесність проходження кваліфікаційного оцінювання на посади в правоохоронних органах;
- добросесність виконання службових обов'язків;
- дотримання правил чесності, порядності, неупередженості в приватному житті поза робочим процесом;
- добросесне дотримання обмежень, встановлених законом в результаті звільнення з правоохоронних органів.

15. Визначено, що адміністративно-правовий режим *добросесності* включає в себе:

- *нормативно-правову складову* – сукупність засобів урегулювання стандарту добросесності в правоохоронній діяльності, застосування відповідальності за недобросесні вчинки;

- *організаційну складову* – умови та засоби, що сприяють забезпеченню доброчесності, дисциплінують та мотивують дотримання чесності, недопускають неправомірне порушення прав людини, а також взаємодії суб'єктів забезпечення доброчесності і проведення профілактичних заходів.

16. *Профілактичні процедури доброчесності* – це сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, що спрямовані на всебічне поінформування працівника правоохоронного органу про етичні стандарти поведінки доброчесності, алгоритм прийняття рішень та вчинків, що спрямовані на уникнення протиправної поведінки.

Висновки до розділу

1. Стан наукової розробки питань адміністративно-правового забезпечення питань доброчесності працівників правоохоронних органів засвідчив існування щонайменше чотирьох напрямків, які в системі дозволяють забезпечити досягнення цілей роботи. Це, зокрема, роботи: філософського, етичного, психологічного спрямування, у яких розкривались різні аспекти доброчесності як компонента професійної діяльності працівників у різних сферах; роботи, що присвячені проблемі запобігання корупції, а також характеристиці її як правового та соціального явища. Роботи цього спрямування дозволили розглянути потенційні негативні наслідки залучення до професійної правоохоронної діяльності недоброчесного персоналу; наукові дослідження правоохоронної сфери, у яких аналізуються різні аспекти публічного адміністрування правоохоронних інституцій, що також передбачає формування професійних вимог до персоналу, порядок відбору та проходження служби персоналом тощо; дослідження теорії адміністративно-правового забезпечення та регулювання, які стали

основою для об'єднання та адаптування методологічних підходів різних галузей наукового пізнання до комплексного адміністративно-правового наукового дослідження.

2. Запропоновано загальний підхід до визначення категорії «доброчесність» як системи морально-етичних якостей особи, що трансформується у поведінкову модель в результаті свідомої, розумово-психологічної діяльності та відображає суб'єктивне відношення до суспільних цінностей.

Правовий зміст категорії «доброчесність» вимагає інтеграції положень в систему законодавства оптимального змісту професійних чеснот в частині етичних та корпоративних вимог до особи, наділеної публічно-владними повноваженнями, а також встановленням критеріїв перевірки суб'єкта на предмет дотримання якостей професійної чесності при здійсненні функцій та завдань держави.

Доброчесність як допоміжний інструмент управління правоохоронними органами це не тільки сукупність адміністративних засобів – це «нова філософія» боротьби із корупцією, завданням якої є створення механізму несприйняття та попередження проявів корупції у всіх її формах. З'ясування механізму адміністративно-правового забезпечення доброчесності правоохоронних органів потребує багатогранного підходу у розумінні феномену «доброчесність» як теоретико-правової категорії.

3. Для доброчесної поведінки властива мультиприрода:

- *психологічний* підтекст уособлюється складними свідомими та інтелектуальними процесами, які на той чи інший момент часу формують у людини як соціальної істоти певну властивість поведінки;
- *етична* складова вимагає збереження загальносуспільних благ;
- *антикорупційна* складова – це трансформація чесності у площину функціональних обов'язків.

Доброчесність як психологічно-вольова та соціальна якість поведінки і мислення людини, є складним морально-етичним, культурним та психологічним феноменом, який має широку сферу застосування, не виключенням якої є оцінка діяльності людини у сфері забезпечення правопорядку.

Публічний інтерес, як вектор спрямованості добросовісної поведінки у сфері правоохоронної діяльності, може проявлятися у:

- ефективності діяльності публічних інституцій у сфері забезпечення прав, свобод людини, громадянина, а також держави її цілісності та устрою;
- припиненні правопорушень, їх розкритті та відновленні стану потерпілих;
- забезпеченні публічного порядку органами, які уповноважені на здійснення такої діяльності;
- доступі до правоохоронної системи суспільством в розрізі його окремих представників, груп, меншинств тощо;
- прозорості, гласності, поінформованості громадськості про стан правоохоронної діяльності в державі;
- ефективності та оперативності роботи правоохоронної системи;
- закріпленості та дієвості гарантій законності діяльності органів правопорядку;
- забезпеченні права на захист;
- механізмі обґрунтованої доцільності втручання держави в права, свободи та приватні інтереси;
- будь-якому приватному інтересі, який виник у зв'язку із необхідністю забезпечення прав тощо.

4. Досліджено актуальні питання імплементації дефініції «доброчесність» в адміністративно-правове забезпечення правоохоронних органів:

1) вимір недоброчесної поведінки (який повинен бути чітким, оскільки лише за таких умов можливо застосувати відповідальність) – є неоднаковим для кожного типу публічних осіб, в тому числі посадових осіб правоохоронних органів;

2) корпоративність як ознака доброчесної поведінки диференціює цінності, які важливі для конкретного типу публічних осіб, що породжує необхідність відомчого нормотворення правил доброчесності;

3) відсутність в Україні Етичного кодексу поведінки працівників правоохоронних органів, що, в свою чергу, є наслідком неоднозначного підходу до розуміння системи правоохоронних органів вимагає обґрунтування сутності категорії «доброчесність у сфері правоохоронної діяльності» в джерелах нормотворення правоохоронних органів.

5. Сутнісна природа забезпечення доброчесності містить наступні групи ознак:

1) ознаки, які відтворюють інституційну сутність категорії «доброчесність» як якості публічного службовця;

2) ознаки, які створюють умови для доброчесної поведінки. Наприклад, безумовний вплив на доброчесність в загальному справляє обсяг дискреційних повноважень, адже чим більший обсяг дискреційних повноважень, тим більшим повинен бути контроль за дотриманням вимог на доброчесність.

Доброчесність у *широкому* розумінні розглядається як самостійне соціально-правове явище та характеристика правової дійсності, що може існувати у трьох системах:

1) *індивідуальній* – доброчесність державного службовця, працівника правоохоронного органу;

2) *інституційній* – вимір доброчесності в окремій публічній сфері, підданій корупційному впливу чи конфлікту інтересів;

3) *надінституційний* (антикорупційна системи держави) – механізм міжсистемної комунікації, що забезпечує несприйняття та подолання недоброчесних проявів на всіх рівнях.

6. Досліджено поняття принципу та режиму доброчесності працівників правоохоронних органів як *вихідну етико-правову засаду правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів в дусі захисту та поваги до публічних цінностей, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах як при виконання службових обов'язків, так і у приватному житті.*

Одним із найважливіших призначень принципу доброчесності є формування довгострокового ефекту від доброчесної поведінки, що передбачає розробку механізму у площині використання засобів та інструментів контролю, перевірки, моніторингу доброчесності, підвищення якості поведінкових реакцій працівників правоохоронних органів в певних оперативно-слідчих, управлінських чи приватних життєвих ситуаціях.

Узагальнено, що серед чисельної кількості доктринальних джерел, в системі принципів правоохоронної діяльності досить поодинокі зустрічається *принцип доброчесності* як елемент системи правоохорони, оскільки цьому детермінує:

- нещодавнє запровадження формально-юридичного визначення змісту принципу доброчесності в Законі України «Про державну службу»;
- дискусійність доктринальних підходів до розуміння правоохоронної діяльності, правоохоронної служби, а також відсутність терміну «правоохоронний орган» в системі чинного законодавства;
- відсутність єдиного зводу кодексів етичних норм для всіх правоохоронних органів в апараті виконавчої влади.

7. Важливість принципу доброчесності правоохоронних органів пояснюється його *функціями*:

по-перше, *нормативна регуляторність*, що передбачає розвиток норм управління в дусі толерантності, поваги до прав людини, професійності та високого рівня культури;

по-друге, *публічність* та *прозорість* – вимоги до доброчесної поведінки мають бути загальновідомими суб'єктам, які взаємодіють із правоохоронними органами;

по-третє, *систематизація* та *уніфікація* критерію доброчесності;

по-четверте, *юридична визначеність*, тобто чітке встановлення місця доброчесності в ієрархії юридичних та етичних засобів регулювання;

по-п'яте, спрямованість на забезпечення публічних цінностей у діяльності правоохоронних органів;

по-шосте, *дисциплінованість* – встановлення правових та поведінкових обмежень в публічній діяльності та приватному житті;

по-сьоме, спрямованість на недопущення *настання незаконних негативних наслідків* для громадян від правозастосовчої діяльності правоохоронних органів, або застосування ними заходів примусу;

по-восьме, спрямованість на недопущення вчинення корупційних правопорушень;

по-дев'яте, *самомотивація* – стимулювання розвитку особистих якостей та професійності;

по-десяте, *корпоративність* – підвищення рівня корпоративних стандартів та якості управління в системі правоохоронної інституції, підвищення рівня корпоративного духу, забезпечення професійних дієздатних структур, які б підтримували якісну психологічну підготовку публічних осіб правоохоронних органів.

8. Сформовано *концепцію меж змісту принципу доброчесності*, що полягає у недопущенні буквального його тлумачення, а важливості *широкого* підходу. Наприклад, якщо взяти критерієм оцінки доброчесності той факт, що працівник правоохоронного органу несе відповідальність за недоброчесну поведінку, то у *буквальному* трактуванні підставами

визначення порушення принципу доброчесності є вчинення аморального чи неетичного вчинку. Натомість *широкий* підхід позбавляється вичерпного переліку вчинків, оскільки завдання шкоди діями посадовців може бути спричинено чисельною кількістю індивідуальних проявів, серед яких і корупційні дії. При цьому об'єкт негативних наслідків тільки один – *публічні цінності та публічний інтерес (в тому числі інтерес правоохоронної служби)*. В інших випадках, діяння повинні кваліфікуватися за складом відповідного правопорушення.

Небажаним є *занадто широкий* зміст принципу доброчесності, оскільки за таких умов його співставляють із суміжними принципами, такими як *прозорість, гуманність, неупередженість*, що є некоректним. Охоплення ознаками доброчесної поведінки у формі проявів патріотизму, шанобливості, щирості є доцільним тільки у тому випадку, якщо вони спрямовані на захист публічного інтересу та публічних цінностей правоохоронної діяльності. Для працівників правоохоронних органів буквальне сприйняття деяких якостей може йти в розріз з прямим виконанням функцій та завдань, що є небажаним а інколи і недопустимим. Наприклад, милосердя та щирість як морально-етичні складники не зовсім властиві правоохоронцям спеціального призначення при проведенні антитерористичних заходів чи при ліквідації особливо небезпечних злочинців. У даному випадку, основним завдання є забезпечення безпеки держави та її громадян, що в системі публічних цінностей перебуває на першому місці.

9. Критерії *відмови від превалювання приватного інтересу, як складова принципу доброчесності* під час здійснення наданих повноважень працівнику правоохоронного органу можуть бути реалізовані наступним інструктивним шляхом:

- недопущення отримання позик, кредитів інших матеріальних та фінансових благ з перевагами, які недоступні іншим особам;

- встановлення рівного пріоритету взаємин із фізичними та юридичними особами, які звертаються до правоохоронця із законними зверненнями;

- відмови від отримання пільг, які недоступні іншим особам на загальних підставах;

- невикористання службових цінностей, майна, які ввірено працівнику правоохоронного органу для виконання службових завдань при вирішенні (задоволенні) особистих потреб;

- відмова від корисливої прихильності з боку інших зацікавлених осіб;

- недопущення демонстрування власної прихильності до різноманітних дороговартісних цінностей, інших коштовних речей, особливо, працівниками правоохоронних органів антикорупційного призначення;

- недопущення використання службового часу для вирішення особистих завдань або зловживання цим.

10. Професійна чесність правоохоронних органів виступає не тільки засобом управління правоохоронними органами, реалізації антикорупційної політики, утвердження професіоналізму та ефективності, а й результатом реалізації ними інших функцій, дотримання законів та правових принципів. Пріоритет на досягнення громадського уявлення про доброчесність правоохоронних органів є наслідком утвердження поведінки, що ґрунтується на професійній чесності кожного окремого правоохоронця.

11. Принцип доброчесності пронизує увесь процес правоохоронної діяльності:

- доброчесність проходження кваліфікаційного оцінювання на посади в правоохоронних органах;

- доброчесність виконання службових обов'язків;

- дотримання правил чесності, порядності, неупередженості в приватному житті поза робочим процесом;

- добросчесне дотримання обмежень, встановлених законом в результаті звільнення з правоохоронних органів.

12. Визначено, що адміністративно-правовий режим *добросчесності* включає в себе:

- *нормативно-правову складову* – сукупність засобів урегулювання стандарту добросчесності в правоохоронній діяльності, застосування відповідальності за недобросчесні вчинки;

- *організаційну складову* – умови та засоби, що сприяють забезпеченню добросчесності, дисциплінують та мотивують дотримання чесності, недопускають неправомірне порушення прав людини, а також взаємодії суб'єктів забезпечення добросчесності і проведення профілактичних заходів.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

2.1. Правове регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах

Україна активно рухається у напрямку впровадження європейських стандартів якості та професійності роботи правоохоронних органів на всіх етапах управлінського процесу. При цьому, початок системних перетворень має базуватись на першочергових кроках, що повинні відображатись у якості реалізації правоохоронних завдань кожним суб'єктом правоохоронної системи. Помилковим є бачення того, що корупційні прояви є основною перешкодою підвищення довіри до правоохоронців та фаховості правоохоронних функцій. Першочерговим чинником є дотримання морально-етичних правил поведінки, дисципліни, поваги до суспільних та публічних цінностей, недопущення превалювання приватного інтересу над публічним. Будучи доброчесною, публічна особа-працівник правоохоронного органу не вчинятиме корупційних дій. Тому наявність законодавчих положень, що розкривають механізм забезпечення професійної чесності, зразковості поведінки, способу життя, вчинків та недопускають підрив авторитету правоохоронної системи є необхідний складовий елемент управління правоохоронними органами та принципом публічної служби.

На перший погляд, питання правового регулювання доброчесності є вичерпаним, оскільки Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки містить чисельну кількість положень, які визначають завдання та пріоритети

створення добросовісної публічної служби та роботу правоохоронних органів. Більше того, термін «добросовісність» визначений як принцип, а саме спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [73]. На інституційному рівні Законом України «Про судоустрій та статус суддів» з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та добросовісності для цілей кваліфікаційного оцінювання створено Громадську раду добросовісності [126]. Натомість, відмічається необхідність доктринального аналізу правового регулювання добросовісності правоохоронних органів в силу наступного:

по-перше, Закон України «Про державну службу» регулює відносини апарату державних службовців, природа публічної діяльності яких як функціонально, так і організаційно суттєво відрізняється від правоохоронних органів та вимагає пошуку та уточнення публічних цінностей, які необхідно віднести до предмету добросовісності правоохоронців;

по-друге, Закон України «Про державну службу» взагалі не передбачає процесуального режиму перевірки добросовісної поведінки, який за аналогією можливо застосувати в управлінні правоохоронними органами;

по-третє, нещодавнє впровадження дефініції «добросовісність» в чисельну кількість нормативних положень не дає можливості встановити різницю між дисциплінарним проступком та актом недобросовісної поведінки і таким чином забезпечити родову приналежність санкції за недобросовісність до антикорупційної чи дисциплінарної природи;

по-четверте, фактична відсутність терміну «правоохоронні органи» та наявність різних видів виконавчих органів із ознаками, які комбінують правоохоронні та військові функції – породила невизначеність правил

етичної поведінки правоохоронної системи. Уніфікація вимог та критеріїв доброчесності до усіх суб'єктів, які виконують правоохоронні функції, - шлях до правової інституціоналізації принципу доброчесності в національну систему доброчесності;

по-п'яте, широка дискусія змісту та ознак дефініції «доброчесність», а також наявність колізійності у відомчих підходах до відслідковування та контролю за доброчесністю потребує ґрунтовного теоретичного вивчення.

Основним вектором законотворчої та нормотворчої вітчизняної діяльності у сфері забезпечення доброчесності є міжнародне право на позитивний досвід країни ЄС в даному напрямку.

Законодавство про внутрішню діяльність правоохоронних органів є досить різноманітним як за юридичною силою, так і структурною систематизованістю. Разом з цим, існують і положення спеціального законодавства, які стосуються роботи усіх органів виконавчої влади, в тому числі, правоохоронних, що ускладнює підхід до аналізу принципу доброчесності.

Загалом, у стандартах публічної служби в країнах Європейського Союзу нормам професійної доброчесності відводиться окреме місце, в системі етичних правил поведінки. Як наслідок, окремими нормами регламентуються процедури перевірок на доброчесність і застосування відповідальності.

Наприклад, у Модельному кодексі поведінки державного службовця, який затверджений Рекомендацією № R (2000) 10 Комітету Міністрів Ради Європи, міститься обов'язок державного службовця бути чесним, безстороннім і ефективним та виконувати свої повноваження найкращим можливим чином, виходячи з його чи її навиків, чесності і розуміння, беручи до уваги публічні інтереси і ті обставини, що стосуються справи [127]. Державні службовці зобов'язані проходити перевірки на чесність. Із аналізу ст.5 Рекомендації № R (2000) 10 можна зробити висновок, що такі перевірки є окремими самостійними кадровими процедурами. Отже,

перевірки на доброчесність є однією із *форм* забезпечення дотримання правил етичних норм.

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 встановлено необхідність закріплення в національних правових системах стандартів поведінки для правильного, добросовісного виконання державницьких функцій [128], що також свідчить про родову належність доброчесності до сфери етики та поведінки.

Натомість у вітчизняних Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджених Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158, елемент чесності встановлений лише в аспекті обов'язку публічних осіб виконувати свої посадові обов'язки чесно і неупереджено, незважаючи на особисті ідеологічні, релігійні або інші погляди, не надавати будь-яких переваг та не виявляти прихильності до окремих фізичних чи юридичних осіб, громадських і релігійних організацій [129]. При цьому, правилами не встановлюються форми реалізації принципу доброчесності, який декларується в п.5 ч.1 ст. 4 Закону України «Про державну службу» в якості принципу державної служби.

Втім, деякі системні елементи механізму доброчесності були активно інтегровані в систему національного законодавства. Так, фахівцями Міжнародної організації SIGMA було розроблено принципи публічного управління [130], серед яких принцип доброчесності переорієнтовано на зміну мотиваційно-ціннісної моделі поведінки публічного службовця, яка контролюється в тому числі громадськими інституціями [131]. Як наслідок, утворення низки нових правоохоронних органів увінчалось роботою громадських рад.

Так, ч.1 ст. 31 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» встановлено, що з метою забезпечення прозорості та цивільного

контролю за діяльністю при Національному бюро утворюється Рада громадського контролю [132]. П. 7 Положення про Раду громадського контролю при Національному антикорупційному бюро передбачає участь в обговоренні фактів порушень законів, прав і свобод людини і громадянина працівниками Національного антикорупційного бюро України, в тому числі недоброчесної поведінки [133].

П. 4 Положення про Раду громадського контролю при Державному бюро розслідувань передбачено можливість здійснення громадського контролю за врахуванням Державним бюро розслідувань пропозицій і зауважень громадськості щодо його діяльності, забезпеченням ним прозорості та відкритості своєї діяльності, дотриманням прав і свобод людини і громадянина, доступу до публічної інформації, яка перебуває в його володінні, а також дотриманням законодавства, зокрема у сфері запобігання та протидії корупції [134]. При вчиненні недоброчесних фактів поведінки працівниками ДБР представники Громадської ради беруть участь у роботі Дисциплінарної комісії (пп. 7 п. 5 Положення про Раду громадського контролю при Державному бюро розслідувань).

Аналогічні норми містяться і в Положенні про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України, де у п. 5 передбачено її повноваження здійснювати громадський контроль за врахуванням МВС пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться у його володінні, а також дотриманням ним нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції [135].

Отже, ради громадського контролю при правоохоронних органах забезпечують громадський постійний контроль та моніторинг етичних правил та чесної професійної поведінки загалом, шляхом заслуховування пояснень, участі у роботі дисциплінарних комісій, прийняття рішень стосовно окремих фактів, у тому числі при застосуванні відповідальності до правоохоронців.

Прокуратура відповідно до ст.1 Закону України «Про прокуратуру» здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [136], а отже, виконує завдання правоохоронної діяльності. Нагляд за діяльністю правоохоронних органів є особливим видом правоохоронної функції, яка передбачає наявність контролю за законністю процесуальних рішень з метою недопущення протиправного втручання в права, свободи та законні інтереси учасників правовідносин.

У Висновку № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів про «Роль прокуратури за межами сфери кримінального права» відмічається однією із цілей прокуратури забезпечення верховенства права, а саме *чесності* демократичних рішень, законності, дотримання закону, захисту від порушень права [137]. Формат чесності демократичних рішень, в даному контексті, охоплює як етичну, так і правову складову. Остання передбачає чисельну кількість чинників: дотримання балансу необхідного втручання, повагу до прав, свобод людини, недопущення неправомірного переслідування тощо. Повноваження із контролю над професійною чесністю інших суб'єктів вимагають від самих прокурорів високих стандартів доброчесності, оскільки вони є уособлення роботи усєї правоохоронної системи.

У Висновку № 3 (2008) також відмічається, що прокурорські служби, виконуючи функції за межами сфери кримінального права, повинні забезпечити реалізацію цих функцій у відповідності з *принципом чесності та неупередженості* [137], як самостійним принципом прокурорської діяльності. У Висновку (2013) № 8 Консультативної ради європейських прокурорів «Про взаємостосунки між прокурором і ЗМІ» передбачається необхідність підвищеного громадського контролю над доброчесністю. Для того, щоб виконати свої функції чесно, неупереджено, об'єктивно і ефективно, прокуратура може вважати за необхідне випустити прес-реліз, брифінг або іншу інформацію в ЗМІ [137].

У Бордоській декларації “Судді та прокурори у демократичному суспільстві” передбачається, що як прокурори, так і судді повинні здійснювати свої функції *чесно*, неупереджено, об’єктивно та послідовно, мають поважати права людини та боротися за їх захист, а також намагатися забезпечувати швидку та ефективну роботу системи [138].

Згідно з ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» прокурор зобов’язаний щорічно проходити таємну перевірку на доброчесність. В абз. 2 ч. 5 ст. 19 Закону вказується, що зазначена перевірка стосовно прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних і місцевих прокуратур проводиться підрозділами внутрішньої безпеки в Порядку, затвердженому Генеральним прокурором від 16.06.2016 № 205 [136]. При цьому, громадський контроль доброчесності прокурорів організований шляхом можливості громадських організацій та фізичних осіб подавати до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів інформацію щодо доброчесності кандидатів на посаду прокурора протягом одного місяця з дня офіційного оприлюднення списку кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит (ч. 5 ст. 32 Закону України «Про прокуратуру») [136].

У ст. 16 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів при виконанні службових обов’язків встановлено, що прокурор має дотримуватися загальноприйнятих етичних норм поведінки, бути взірцем доброчесності, вихованості і культури. Порушення службової дисципліни, непристойна поведінка є неприпустимими для прокурора і тягнуть за собою передбачену законом відповідальність [139].

Ч. 6 ст. 32 Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що у разі одержання інформації, що може свідчити про недоброчесність кандидата на посаду прокурора, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів розглядає її на своєму засіданні за участю такого кандидата; за результатами розгляду Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів може прийняти рішення про недопущення кандидата до проходження

спеціальної підготовки [136]. У ст. 46 Закону України «Про прокуратуру» встановлено підстави відкриття дисциплінарного провадження внаслідок встановлення недоброчесного факту поведінки [136]. *Очевидно, що Закон України «Про прокуратуру» не містить деталізованого процедурного порядку реалізації доброчесності, оскільки такі положення мають міститися в спеціальному Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України, затвердженому Наказом Генеральної прокуратури України від 16.06.2016 № 205.* Натомість, Розділ II зазначеного Порядку містить лиш роз'яснення порядку та строків заповнення анкети доброчесності [125]. За результатами розгляду та перевірки відомостей анкети, у разі одержання інформації, яка може свідчити про недостовірність (у тому числі неповноту) тверджень, поданих прокурором та стосується конкретного прокурора і містить фактичні дані, що можуть бути перевірені, підрозділ внутрішньої безпеки у десятиденний строк з дати її отримання повідомляє відповідного керівника прокуратури про необхідність призначення службового розслідування з долученням отриманої інформації [125].

Із змісту анкети доброчесності, можна виокремити предмет перевірки на доброчесність прокурора, який полягає у виявленні фактів:

- дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури;

- недостовірного декларування свого майна, доходів, видатків і зобов'язань фінансового характеру, а також членів сім'ї прокурора у порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції»;

- відповідності рівня життя наявному в прокурора та членів його сім'ї майну і одержаним доходам;

- вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

- порушення обмежень, передбачених законодавством у сфері запобігання корупції;
- втручання у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності;
- недотримання Присяги працівника прокуратури та ін. [125].

Дискусійними є наступні положення предмету перевірки на доброчесність в Анкеті доброчесності прокурора:

по-перше, вони значно ширші, ніж критерії оцінки доброчесності, передбачені ст. 16 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів; а також ширші, ніж зміст дефініції «доброчесність» в Законі України «Про державну службу»;

по-друге, повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення (що може охоплювати склад злочину) прокурором, проти себе певним чином суперечить засаді кримінального процесу, а саме свободі від самовикриття та права не свідчити проти себе, близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК України) [140]. Тому щодо цього факту повідомлення має носити добровільний характер, а не внесення відомостей в даному пункті в анкету доброчесності не повинно бути підставою для застосування відповідальності;

по-третьє, п. 5 Розділу II Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України передбачено, що неподання, несвоєчасне подання Анкети прокурором без поважних причин або подання Анкети, у якій прокурор не підтверджує визначені нею твердження – свідчить про невиконання ним обов'язку, передбаченого частиною п'ятою статті 19 Закону України «Про прокуратуру», та є підставою для притягнення його до відповідальності відповідно до законів [125]. Натомість ні вищезазначений Закон, ні Порядок не встановлюють відповідальності за неподання інформації про

добросесність. З іншого боку, відсутність будь-якого коментаря прокурором щодо власної добросесності загалом чи щодо окремих питань не свідчить про факт недобросесності. Втім, як впливає із Рішення №563дп-18 Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, дії із укриття недобросесних фактів розцінюються як *непроходження таємної перевірки добросесності*;

по-четверте, як зазначається у п. 2 розділу I Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 13.04.2017 № 111, подання в анкеті добросесності прокурора недостовірних (у тому числі неповних) тверджень належить до дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його... *чесності* [141]. Таке положення розцінюється таким, що неповне відображення відомостей про власну добросесність в Анкеті добросесності є недобросесністю, що суперечить логіці перевірки на добросесність. Тому, процедурний порядок перевірки на добросесність в органах прокуратури потребує уточнення.

Феномен добросесності в системі прокуратури є новим, що обумовлюється важливістю забезпечення професійної чесності прокурорської діяльності. Типами контролю за добросесністю є як *відомчий*, який здійснюється шляхом проведення щорічних таємних перевірок, так і *громадський*.

Органи прокуратури України не є єдиним органом, стосовно якого встановлено можливість проведення перевірки добросесності серед інших правоохоронних органів. Втім, на відміну від органів прокуратури, до працівників НАБУ, які призначаються на посади, перевірка на добросесність може бути проведена, але така процедура не є обов'язковою. У ст. 13 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» зазначається, що при призначенні на посаду у Національному бюро особа повідомляється про можливість проведення щодо неї перевірки на добросесність та моніторингу способу життя [132].

Сам феномен чесної поведінки в НАБУ ототожнюється із моральною характеристикою порядності та частково відмежований в доброчесності як *стандарту* поведінки. У сукупності зазначені принципи поведінки в Кодексі етики працівників Національного антикорупційного бюро України охоплюють:

- незастосування працівником НАБУ таких заходів впливу як погроз, шантажу, підкупу, введення в оману;
- невикористання складних матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних заходів для досягнення професійних чи особистих цілей;
- повагу до прав свобод чи законних інтересів, честі, гідності та репутації та почуття осіб, з якими він взаємодіє при здійсненні посадових обов'язків [142].

Правовий статус перевірок на доброчесність в НАБУ схожий до органів прокуратури. Так, п. 5 ч. 4 ст. 28 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» встановлено, що негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника є підставою для притягнення працівника Національного бюро до дисциплінарної відповідальності [132].

Натомість, відмінним є сам механізм організації проведення перевірки. Згідно з п. 3 ч.2 ст. 27 Закону України проведення перевірок працівників Національного бюро на доброчесність та моніторингу способу їх життя – належить до обов'язків підрозділу внутрішнього контролю Національного бюро [132]. Досить позитивним є той факт, що процедури проведення перевірок деталізовано у відомчому нормативному акті. Так, у Положенні про Управління внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України передбачено, що перевірка на доброчесність – це комплекс організаційних та практичних заходів, які здійснюються Управлінням, і полягають у збиранні, аналізі та перевірці

даних, які свідчать про моральні, ділові та професійні якості працівника Національного бюро [124].

Метою перевірок на добросовісність є запобігання недобросовісній поведінці працівників Національного бюро, яка полягає у порушенні етичних норм і вимог законодавства, що регулює діяльність працівника Національного бюро, скоєнні вчинків, які можуть зашкодити інтересам національної безпеки України, Національного бюро чи негативно вплинути на репутацію працівника. Завданням перевірок на добросовісність є отримання достовірної інформації про фактичне виконання працівником Національного бюро правових норм та обмежень, передбачених законодавством України, яке регулює його діяльність [124]. Процедура перевірки реалізується шляхом моделювання ситуацій, що для збирання та обробки даних про працівника, які можуть свідчити про його моральні, ділові та професійні якості, зобов'язання, що можуть тією чи іншою мірою впливати на виконання ним посадових обов'язків, об'єктивності та неупередженості під час прийняття рішень [124].

У п. 7.9. Положення чітко передбачається, що результати моделювання ситуацій не можуть бути підставами для початку кримінального провадження та провадження у справі про адміністративне правопорушення, доказами під час проведення досудового розслідування та у суді [124].

При аналізі практики реагування на факти, які можуть свідчити про недобросовісність, Рада громадського контролю НАБУ висловлює наступну позицію щодо наявності публічних повноважень та добросовісності поведінки: «Побутові конфлікти, ДТП та інші неприємні інциденти є частиною щоденного життя. Але державний службовець, особливо той, що працює в сфері захисту законності, повинен бути набагато стійкішим, з точки зору моральності, ніж звичайний громадянин. На думку Ради Громадського Контролю, наявність повноважень не повинна бути способом уникнення відповідальності, а навпаки, є обтяжуючим фактором

в подібних ситуаціях» [143]. З урахуванням, в тому числі зазначеної позиції, прослідковується обґрунтованість та системний характер інституції доброчесності в НАБУ.

З процесуальної точки зору, перевірки на доброчесність в НАБУ є окремою формою контролю саме поведінки, а не дотримання антикорупційних вимог, як це яскраво прослідковується в органах прокуратури.

Такий підхід є правильним та узгоджується із європейською практикою доброчесності, оскільки відокремлює стандарт доброчесності від інших етичних вимог до працівників правоохоронних органів, що є важливим у питанні забезпечення авторитету та довіри до правоохоронної системи.

В органах Державного бюро розслідувань аналогічно із НАБУ при призначенні на посаду особа повідомляється про можливість проведення щодо неї перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя [144]. Також в ДБР проведення перевірок працівників Державного бюро розслідувань на доброчесність та моніторингу способу їх життя відноситься до обов'язків підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань [144]. Ч. 1 ст. 24 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» передбачено, підрозділ внутрішнього контролю створюється з метою запобігання і виявлення правопорушень у діяльності працівників Державного бюро розслідувань.

Втім, процедурний порядок проведення перевірок на доброчесність у працівників ДБР наразі відсутній в публічному доступі, який за аналогією НАБУ повинен існувати в системі внутрівідомчого нормативного регулювання.

Загалом відсутні вимоги до доброчесності поведінки та доброчесність як елемент (стандарт) етичних правил поведінки в нормативному регулюванні органів Національної поліції Міністерства внутрішніх справ України. Більше того, Правилами етичної поведінки

поліцейських, що затверджені Наказом Міністерства внутрішніх справ від 09.11.2016 № 1179, які є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо правил поведінки поліцейських та спрямовані на забезпечення служіння поліції суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку на засадах етики та загальнолюдських цінностей [145], жодним чином не урегульовано питання доброчесності як то стандарту чи вимог до поведінки поліцейських, що є досить серйозним нормативним упущенням.

Аналогічно відсутнім є забезпечення доброчесності в органах Національної гвардії України, які, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну гвардію України» є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [146].

Ст. 1 Закону України «Про службу безпеки України» визначено, що СБУ – це державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України [147]. Втім, жодним чином закон не передбачає вимогу доброчесності до військовослужбовців органів безпеки. Разом з цим, Антикорупційною програмою Служби безпеки України на 2018-2020 роки, що затверджена Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 19 листопада 2018 року №2101, передбачено, що політика СБУ щодо запобігання та протидії корупції в підрозділах, органах установах та

зкладах СБУ ґрунтується на принципах доброчесності на публічній службі [148]. На належність норм до елементів антикорупційної політики прямо передбачається положенням про напрямки відомчої політики СБУ щодо запобігання та протидії корупції, шляхом створення механізмів контролю за дотриманням моральних і етичних норм, доброчесності та порядності [148]. При цьому підвищення рівня доброчесності планується досягати заходами з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування [148]. Варто відмітити, що органи СБУ є особливо важливим правоохоронним органом держави, які, володіючи масштабними ресурсами, маючи доступ до автономного прихованого отримання інформації про громадян, можуть приймати рішення та вживати заходів, які суттєво обмежують права, свободи та інтереси осіб. Таким чином, стандарти доброчесності при виконання функцій із забезпечення безпеки держави повинні відігравати ключову роль в системних стандартах доброчесної поведінки працівників СБУ.

До засобів перевірки на доброчесність також слід віднести і тестування на поліграфі.

Із Постанови Кабінету Міністрів України від 11 травня 2017 року № 449 «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань» впливає, що психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа - нешкідливе для життя і здоров'я людини опитування з використанням комп'ютерного технічного засобу, призначеного для реєстрації психофізіологічних реакцій, під час якого проводиться аналіз динаміки зазначених реакцій суб'єкта дослідження у відповідь на психологічні стимули, представлені у формі варіантів відповідей, предметів, схем, фотографій тощо, що дає можливість виявити симуляцію і представити зареєстровані результати в аналоговій та/або цифровій формі [149].

Процедури професійного тестування за допомогою поліграфа урегульовано відомчою практикою нормотворення в наступних правоохоронних органах: Національна поліція; Державне бюро розслідувань; органи прокуратури; оперативні та слідчі підрозділи фінансових розслідувань; Національне антикорупційне бюро; Служба безпеки України.

Наприклад, в органах прокуратури з метою прийняття кадрових рішень, в тому числі в рамках дисциплінарних розслідувань, опитування за допомогою комп'ютерного поліграфа відбувається з метою отримання та перевірки інформації про: приховування чи викривлення анкетних даних, окремих фактів біографії; вчинення суб'єктом опитування злочинних діянь; зловживання алкоголем, вживання наркотичних та (або) психотропних речовин без призначення лікаря; приховані мотиви призначення на посади в органах прокуратури; наявність конфлікту інтересів; розголошення суб'єктом опитування відомостей, що становлять державну таємницю, службову або конфіденційну інформацію; співпрацю з іноземними спеціальними службами та/або не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями; приховування інформації про стан здоров'я, якщо законодавством визначені вимоги щодо придатності за станом здоров'я до певного виду професійної діяльності [150]. Етична складова зазначеної інформації є такою, що не відповідає стандарту добросесної поведінки, особливо у тих випадках, коли працівник вже обіймає посаду в правоохоронних органах, особливо в органах прокуратури.

Правовий статус висновків поліграфічних перевірок в Національній поліції, загалом як і в інших відомчих інституціях правоохорони є вірогідним та орієнтовним, вони не можуть бути використані як доказ та потребують додаткової перевірки в установленому законодавством порядку [151].

Отже, поліграфні перевірки є додатковим та ефективним засобом забезпечення доброчесності. При чому, ініціюючи проведення поліграфного опитування щодо себе, правоохоронці мають можливість опротестувати звинувачення щодо себе таким чином, убезпечившись від необґрунтованої критики. Зважаючи на те, що предметом психофізіологічного інтерв'ю можуть бути будь-які питання, що охоплюються пам'яттю та свідомістю людини, перевірки є одночасно гарантією правового захисту доброчесності правоохоронця.

Феномен та принцип доброчесності правоохоронців та його ефективність повинен підтримуватися постійно. Завдяки системному контролю та високій професійній культурі публічних осіб, створюється певний стереопит поведінки, тобто *стиль*. Саме *стиль* доброчесної поведінки є вищою формою фахового зростання, за якої механізм прийняття рішень як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічного життя обґрунтовується не тільки шаблонними діями та дотриманням певних алгоритмів, а й способом етичного мислення.

Під *стилем* доброчесної поведінки необхідно розуміти сукупність стандартів доброчесності, які загалом утворюють у працівника правоохоронного органу особливий механізм етичного мислення, заснований на глибокому усвідомленні свого публічного становища поваги до суспільних цінностей.

Втім, слід констатувати суттєві інституційні відмінності перевірок на доброчесність в правоохоронних органах, що в результаті дає підстави твердити про незавершеність уніфікації законодавчого та нормативного розуміння сутності правил доброчесності та їх дотримання.

Очевидно, прослідковується певна відмінність підходів до охопленості чесності. Із чого випливає, що професійна доброчесність у широкому розумінні правового регламентування може існувати у наступних формах (іпостасях):

по-перше, поведінка працівників правоохоронних органів, яка в свою чергу, класифікується на поведінку при виконання службових обов'язків та поведінку поза сферою публічного життя;

по-друге, виконання функцій правоохоронних органів: прийняття процесуальних рішень, дотримання правового балансу втручання в права та свободи осіб, забезпечення поваги до приватного життя та гідності при проведенні негласних дій; недопущення перевищення службових повноважень; професійність та якісність реалізації визначених законом функцій; отримання доказів виключно у законний спосіб;

по-третьє, дотримання обмежень та виконання заходів, які застосовуються законом до працівників правоохоронних органів як публічних осіб (вимоги декларування, антикорупційні вимоги, вимоги прозорості, незалежності, аполітичності тощо).

Підсумуємо. У підрозділі досліджено засади правового регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах, як процесуального механізму утвердження правил доброчесності, шляхом застосування контролю за доброчесною поведінкою з використанням адміністративно-правових засобів, зокрема заповнення анкет доброчесності, поліграфологічне опитування тощо.

1. Норми доброчесної поведінки, на відміну від інших етичних засад публічних осіб, охоплюють поведінку та діяльність як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічної діяльності.

Утвердження системування та удосконалення правового регулювання доброчесності правоохоронних органів як особливої категорії публічних службовців обумовлюється наступними вітчизняними правовими аспектами:

по-перше, Закон України «Про державну службу» регулює відносини апарату державних службовців, природа публічної діяльності яких як функціонально, так і організаційно суттєво відрізняється від правоохоронних органів та вимагає пошуку та уточнення публічних

цінностей, які необхідно віднести до предмету доброчесності правоохоронців;

по-друге, Закон України «Про державну службу» взагалі не передбачає процесуального режиму перевірки доброчесної поведінки, який за аналогією можливо застосувати в управлінні правоохоронними органами;

по-третє, нещодавнє впровадження дефініції «доброчесність» в чисельну кількість нормативних положень не дає можливості встановити різницю між дисциплінарним проступком та актом недобросовісної поведінки і таким чином забезпечити родову приналежність санкції за недоброчесність до антикорупційної чи дисциплінарної;

по-четверте, фактична відсутність терміну «правоохоронні органи» та наявність різних видів виконавчих органів із ознаками, які комбінують правоохоронні та військові функції, породило невизначеність правил етичної поведінки правоохоронної системи. Уніфікація вимог та критеріїв доброчесності до усіх суб'єктів, які виконують правоохоронні функції – це шлях до правової інституціоналізації принципу доброчесності в національну систему доброчесності;

по-п'яте, широка дискусія змісту та ознак дефініції «доброчесність», а також наявність колізійності у відомчих підходах до відслідковування та контролю за доброчесністю потребує ґрунтованого теоретичного вивчення.

2. У стандартах публічної служби в країнах Європейського Союзу нормам професійної доброчесності відводиться окреме місце в системі етичних правил поведінки. Як наслідок, окремими нормами регламентуються процедури перевірок на доброчесність і застосування відповідальності. Із цього, правовий механізм забезпечення доброчесності не ототожнюють із антикорупційним механізмом, хоча обом вимогам властиві спільні вимоги етичної поведінки.

3. Антикорупційним пакетом реформ 2014-2015 років суттєво підвищено роль громадських інституцій у забезпеченні постійного

контролю та моніторингу етичних правил та чесної професійної поведінки загалом, в тому числі, шляхом заслуховування пояснень, участі у роботі дисциплінарних комісій, прийнятті рішень стосовно окремих фактів, у тому числі, при застосуванні відповідальності до правоохоронців.

4. Вітчизняне правове регулювання забезпечення доброчесності правоохоронних органів не містить системного підходу як у змісті доброчесної поведінки, так і організаційному механізму контролю за нею.

Дискусійними є наступні положення предмету перевірки на доброчесність в Анкеті доброчесності прокурора:

по-перше, перелік питань, що становлять об'єкт таємної перевірки значно ширший, ніж критерії оцінки доброчесності, передбачені ст. 16 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, а також ширший, ніж зміст дефініції «доброчесність» в Законі України «Про державну службу»;

по-друге, свідчення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення прокурором проти себе суперечить основній zasadі кримінального процесу, а саме, свободі від самовикриття та права не свідчити проти себе, близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК України). Тому, щодо цього факту повідомлення має носити добровільний характер, а не внесення відомостей у даному пункті в Анкеті доброчесності не повинно бути підставою для застосування відповідальності;

по-третє, п. 5 Розділу II Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України передбачено, що неподання, несвоєчасне подання Анкети прокурором без поважних причин або подання Анкети, у якій прокурор не підтверджує визначені нею твердження, свідчить про невиконання ним обов'язку, передбаченого частиною п'ятою статті 19 Закону України «Про прокуратуру», та є підставою для притягнення його до відповідальності відповідно до законів;

по-четверте, положення п. 2 розділу I Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 13.04.2017 № 111, щодо того, що *«подання в анкеті доброчесності прокурора недостовірних (у тому числі неповних) тверджень належить до дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його... чесності»* – розцінюється таким, що суперечить логіці перевірки на доброчесність. Доброчесність перевірки на доброчесність не може оцінюватися та, відповідно, перевірятися. Факт надання неправдивих відомостей в операційних документах є вчиненням дисциплінарного проступку, що утворює окремий склад правопорушення.

5. Обґрунтовується незаконність рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів щодо застосування відповідальності до прокурорів за ненадання будь-якого коментаря прокурором щодо власної доброчесності чи недоброчесності в Анкеті доброчесності прокурора (як приклад, у Рішенні №563дп-18 Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів дії із укриття недоброчесних фактів розцінені як непроходження таємної перевірки доброчесності) в силу того, що як Законом України «Про прокуратуру» як і Порядком проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України від 16.06.2016 № 205 не передбачено конкретної відповідальності за неподання інформації про доброчесність.

6. З процесуальної точки зору, перевірки на доброчесність в НАБУ є окремою формою контролю саме поведінки працівника правоохоронного органу, а не дотримання антикорупційних вимог. Такий підхід є правильним та узгоджується із європейською практикою доброчесності, оскільки відокремлює стандарт доброчесності від інших етичних вимог та обмежень публічних осіб-працівників правоохоронних органів, що є важливим у питанні забезпечення авторитету та довіри до правоохоронної системи.

7. Констатується, що процедурний порядок проведення перевірок на доброчесність у працівників ДБР наразі відсутній в публічному доступі, який за аналогією НАБУ повинен існувати в системі внутрівідомчого нормативного регулювання.

8. Загалом відсутні вимоги до доброчесної поведінки та доброчесності як елементу (стандарту) етичних правил поведінки в нормативному регулюванні органів Національної поліції та Національної гвардії Міністерства внутрішніх справ України, оскільки жодним чином не урегульовано питання доброчесності як то стандарту чи вимог до поведінки поліцейських, що є досить серйозним нормативним упущенням.

9. До засобів перевірки на доброчесність віднесено процедури тестування на поліграфі як додатковий та ефективний засіб забезпечення доброчесності. При чому, ініціюючи проведення поліграфного опитування щодо себе, правоохоронці мають можливість опротестувати звинувачення, таким чином, убезпечившись від необґрунтованої критики. Зважаючи на те, що предметом психофізіологічного інтерв'ю можуть бути будь-які питання, що охоплюються пам'яттю та свідомістю людини, поліграфні тестування є одночасно гарантією правового захисту доброчесності правоохоронця.

10. Феномен доброчесності правоохоронців та його ефективність повинен супроводжуватись постійною увагою як громадських інституцій, так і підрозділів внутрішнього контролю. Завдяки системному контролю та високій професійній культурі публічних осіб, створюється певний стереопит поведінки, тобто *стиль*.

Стиль доброчесної поведінки є вищою формою фахового зростання, за якої механізм прийняття рішень як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічного життя обґрунтовується не тільки шаблонними діями та дотриманням певних алгоритмів, а й способом етичного мислення.

Під *стилем* добродесної поведінки необхідно розуміти сукупність стандартів добродесності, які загалом утворюють у працівника правоохоронного органу особливий механізм етичного мислення, заснований на глибокому усвідомленні свого публічного становища та поваги до суспільних цінностей.

11. Констатуються суттєві інституційні відмінності перевірок на добродесність в правоохоронних органах, що в результаті дає підстави твердити про незавершеність уніфікації законодавчого та нормативного розуміння сутності правил добродесності та їх дотримання.

Очевидно, прослідковується певна відмінність підходів до охопленості чесності. Із чого випливає, що професійна добродесність у широкому розумінні правового регламентування може існувати у наступних формах:

по-перше, поведінка працівників правоохоронних органів, яка в свою чергу, класифікується на поведінку при виконання службових обов'язків та поведінку поза сферою публічного життя;

по-друге, виконання функцій правоохоронних органів:

- прийняття процесуальних рішень;
- дотримання правового балансу втручання в права та свободи осіб;
- забезпечення поваги до приватного життя та гідності при проведенні гласних та прихованих заходів, обробки персональних даних тощо;
- недопущення перевищення службових повноважень;
- професійність та якісність реалізації визначених законом функцій;
- отримання доказів виключно у законний спосіб;
- утримання від отримання переваг фінансового та іншого майного характеру щодо себе чи членів своєї сім'ї як при виконанні правоохоронних функцій, так і приватному житті та ін.

по-третє, дотримання обмежень та всебічне виконання заходів, які застосовуються законом до працівників правоохоронних органів як

публічних осіб (вимоги декларування, антикорупційні вимоги, вимоги прозорості, незалежності, аполітичності тощо).

12. Для удосконалення правового забезпечення питань доброчесності в діяльності правоохоронних органів, пропонуємо закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» додати наступними нормами:

У статті 2 передбачити частину третю наступного змісту: «Доброчесність працівника суду та правоохоронного органу - система критеріїв, які характеризують працівника, як такого, що здатен за своїми морально-етичними якостями, рівнем статків (співвідношенням доходів та витрат), відсутністю корупціогенних ризиків, ставленням до службових обов'язків та службової дисципліни, здійснювати професійну діяльність на посаді в правоохоронному або судовому органі»;

У частині першій статті 20 передбачити пункт «д» наступного змісту:

«Визнання працівника правоохоронного органу або суду недоброчесним в установленому порядку тягне припинення заходів безпеки щодо такої особи».

13. Для удосконалення правового забезпечення питань доброчесності в діяльності правоохоронних органів, пропонуємо розробити та інтегрувати до системи правового регулювання діяльності правоохоронних органів Кодекс доброчесності працівників правоохоронних органів, який би передбачав уніфікований та універсальний підхід до використання принципів та критеріїв доброчесної поведінки в діяльності різних правоохоронних інституцій. Пропонується наступна структура його структура:

«Загальні положення про доброчесність в правоохоронній сфері»;

«Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності»;

«Суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Система критеріїв забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Процедури, стандарти та гарантії забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Контроль за об'єктивністю оцінки результатів доброчесності та використання результатів перевірки».

2.2. Суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах

Питання демократичного державного (політичного) режиму були напрацьовані ще стародавніми греками, які заклали основи побудови більшості демократичних держав сучасного світу. Ними ж були закладені основи у розумінні питання доброчесності. Для стародавніх греків державне управління однозначно передбачало дотримання принципу доброчесності її суб'єктами. Однак, ці ідеї набули принципово нового розвитку в період Нового часу в країнах Західної Європи та Північної Америки (Англія, Франція, Німеччина, Польща, США тощо). Переломним етапом у розвитку ідей побудови держави на принципах демократизму та доброчесності стає перша половина ХХ століття.

У 2014–2015 роках, після Революції Гідності, до якої призвела системна корупція на найвищому державному рівні та порушення прав людини, Верховною Радою України закладено нові засади державної антикорупційної політики.

Однією із основних функцій держави є правоохоронна функція. Оскільки остання властива для всієї держави, то і питання суб'єктів її здійснення теж набуває масштабів всього апарату держави. В такому разі ми можемо виокремити два блоки суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави: апарат управління та апарату примусу.

Виходячи із предмету дослідження логічним має бути акцент на другий блок, який власне і включає систему правоохоронних органів. Однак, вирішення проблем всього державного механізму потребує комплексних системних підходів, тому досить складно оминати аналізом такі гілки влади як судову та законодавчу. Саме остання визначає та легалізує нормативні вимоги до діяльності державних службовців на найвищому нормативно-правовому рівні. Аналіз суб'єктного складу у

питанні дотримання принципу доброчесності правоохоронною системою базуватимемо з використанням формально-юридичного підходу, тобто одним із акцентів – аналіз та оцінка законодавства і нормо проектної роботи парламенту.

Так і залишився на стадії проекту Закон України «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування» від 20.03.2009 № 2362 [152], який розроблявся відповідно до пункту 3 розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.07 № 657-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності».

Відповідно до ст. 2 цього проекту Закону визначено чітке коло суб'єктів доброчесної поведінки – осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, а саме:

а) Посадові особи вищих органів державної влади, правовий статус яких визначений Конституцією України, члени центральної, окружних та дільничних виборчих комісій;

б) військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України; особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, податкової міліції, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

в) посадові особи органів прокуратури, дипломатичної, митної та державної податкової служби;

г) інші особи, уповноважені на виконання функцій держави.

Такий суб'єктний склад було запроваджено у подальшому в профільне чинне законодавство, і по-суті збережено той же перелік.

Окремої уваги потребує тлумачення терміну «доброчесність». Поняття «доброчесність» було сформовано в юриспруденції більше як філософська категорія ще у Стародавній Греції та відображена у працях

Сократа, Платона, Аристотеля тощо. Взагалі питання етики та доброчесності постає одним із ключових у філософській думці греків. Прикладами такої уваги є Трактати Платона (близько 17) та Аристотеля (близько 25), Демокріта, Геракліта та інших. Загалом виокремлюють десять шкіл з етики у Давній Греції.

Вважається, що вперше категорія «доброчесність» була сформульована давньогрецьким філософом Сократом, який обґрунтував залежність між особистим щастям людини і її вмінням обирати правильний спосіб дій. Учень Сократа Платон у своїх «Діалогах» описує таку модель доброчесності: оволодіння знаннями про доброчесність – мудрість – добротворення – перетворення людини на справедливу і порядну – особисте щастя. Платон визначає доброчесність як «найкращий стан, властивість смертної істоти, що гідна похвали сама по собі; справедливе ставлення до законів; стан, спрямований на благопристойність». Аристотель, розглядаючи людину як суспільну істоту, зосереджуючи увагу на аналізі конкретних видів доброчесностей виділяє два основні їх типи: діаноетичні (доброчесності розуму) й етичні (доброчесності волі та характеру). До перших належать: мудрість, знання, поміркованість. До етичних – мужність, помірність, гідність, щедрість, щирість, справедливість тощо [1, с. 24].

За визначенням, який дає сучасний словник з етики, доброчесність – це позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості [153, с. 387].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття доброчесності розглядається як властивість за значенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність. Доброчесний – який живе чесно,

дотримується всіх правил моралі. Який є проявом чесності, моралі [154, с. 308].

Як бачимо, категорія «добročесність» втілює у собі цілий комплекс якостей не тільки людини, а й суспільства, що спрямовані на досягнення вищої мети та загального блага і являють собою певну ідеальну модель притаманну конкретно-історичній епосі та особливостям суспільної свідомості щодо понять добра і зла.

Загальнофілософське розуміння добročесності поступово знаходило відображення і в джерелах права. Напевно одним із найбільш поширених прикладів втілення певної ідеальної моделі добročесності можемо відшукати у різноманітних етичних кодексах.

Україна не є виключенням і національна система права містить нормативне розуміння категорії, що досліджується.

Наразі визначення поняття «добročесність» містить Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Державні службовці повинні відповідати певним вимогам перш ніж їх призначити на посаду, одним із яких є «добročесність». Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну службу», добročесність – це спрямовані дії державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [73].

В контексті боротьби з корупцією добročесність – це необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами. Поняття добročесності активно зазначається у законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні» [155].

У попередніх підрозділах ми аналізували поняття добročесності, тому враховуючи розуміння специфіки нашого поняття, під суб'єктами

доброчесності будемо розуміти людей, окремі групи людей, об'єднані спільними інтересами або іншими ознаками (національністю, мовою, професією, територіальним розташуванням тощо), держава в особі її органів та посадових осіб.

Для механізму будь-якої держави властива диференціація її органів за функціональною ознакою. Аналогічна ситуація спостерігається й у нашій державі. На нашу думку, блок інституцій, поєднаних функціональним призначенням – боротьба з корупцією (забезпечення доброчесності) складається з чотирьох базових складових:

1) Органи державної влади, які виходячи з їх загальної компетенції є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів;

2) Система правоохоронних органів;

3) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Наразі в Україні визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: Прокуратура, НАБУ, НАЗК, Національна поліція;

4) інститути громадянського суспільства (Ради доброчесності та правозахисні організації). Хоч самі по собі вони не є правоохоронним органом, проте у питаннях доброчесності у системі правоохоронних органів є одним із механізмів забезпечення максимального її рівня.

Доброчесність є базовою цінністю для кожного, хто обрав для себе роботу в правоохоронних органах. Справедлива система правосуддя починається з особистої доброчесності кожного правоохоронця чи судді. Робота з розслідування злочинів, скоєних високопосадовцями, пов'язана зі значними корупційними ризиками, адже злочинці не дотримуються жодних принципів. Ця теза закріплена як базовий орієнтир для Державного бюро розслідувань, але її застосування не буде зайвим на всіх рівнях органів держави, оскільки ми хочемо бачити людей наділених державно-

владними повноваженнями, що здатні протистояти спокусі отримання незаконної вигоди [156].

Аналогічні позиції вже висловлювалися у юридичній науці. Так, Подоляка С.А. аналізуючи діяльність органів прокуратури наголошував – відповідно до законодавства діяльністю із протидії корупції займаються усі державні органи в межах свого відомства, правоохоронні органи у межах загальної правоохоронної діяльності та спеціалізовані суб'єкти спеціально утворені для здійснення діяльності спрямованої на протидію корупції. Прокуратура України може бути як суб'єктом із протидії корупції, так і об'єктом, на який спрямована діяльність інших антикорупційних суб'єктів (при цьому, у випадках із корупційними злочинами, підтримувати державне обвинувачення завжди буде прокурор – чи то прокурор САП, чи то інший прокурор, відповідно до покладених на нього повноважень у системі органів прокуратури України). Тому в механізмі та відповідній функціонально-організаційній структурі різним органам прокуратури належатиме різна роль. [157, с. 64].

Концепцією реформування правоохоронних органів України, розділом 3 визначено, що до системи правоохоронних органів належать: Міністерство внутрішніх справ України, Прокуратура України, Національне бюро розслідувань, Державна кримінально-виконавча служба України, Національна служба безпеки України [158]. Однак це лише проект, хоча і має певне наукове та нормо проектне значення.

Ю. Андрієвська у своєму дисертаційному дослідженні також надає тлумачення поняття «правоохоронні органи», під якими розуміє специфічні органи державної влади, на які відповідно до чинного законодавства України покладено відповідні обов'язки щодо здійснення охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів (у тому числі держави і суспільства в цілому), підтримки режиму законності та забезпечення публічного порядку і

безпеки шляхом реалізації у межах своїх повноважень відповідних правових, організаційних, виховних та інших заходів [159, с. 8-9].

Суб'єктам забезпечення доброчесності у правоохоронних органах притаманна низка ознак, що виокремлює їх з поміж інших суб'єктів. До таких ознак слід віднести:

- розробку інформаційної, нормативної та методологічної складової боротьби з корупційними проявами;

- наявність у складі суб'єкта спеціальних структур, що функціонально уповноважені на проведення державної антикорупційної політики;

- контроль (нагляд) суб'єктом доброчесності тієї сфери, в межах якої він наділений компетенцією;

- існування в офіційній ідеології положень, що дозволяють суб'єкту прямо чи опосередковано брати участь в антикорупційній політиці держави.

- комплексний характер засобів, методів та стратегій проведення антикорупційної політики, у тому числі розробка програм, проектів нормативно-правових актів, експертиза існуючих нормативних актів;

- запровадження ефективної системи захисту від деструктивного корупційного впливу;

- забезпечення висококваліфікованими кадрами, найсучаснішою технікою, фінансуванням.

Якщо враховувати сукупність ознак нашого поняття то ми можемо визначити коло суб'єктів доброчесності:

- держави, їх союзи та коаліції;

- міжнародні організації;

- вищі органи державної влади;

- система правоохоронних органів;

- спеціально уповноваженні суб'єкти у боротьбі з корупційними проявами;

- інститути громадянського суспільства;

Аналіз кожного із суб'єктів дасть змогу сформулювати вироблення виваженої як державної, так і міжнародної стратегії боротьби з корупцією, розробки на державному та міжнародному рівнях ефективного механізму впровадження організаційно-правових заходів, спрямованих на протидію корупційним проявам, максимального наближення діяльності суб'єктів правовідносин до меж правового поля в інтересах суспільства, держави та особи, належному функціонуванню усієї світової спільноти, держави, суспільства, груп населення та окремих індивідумів.

Таким чином, держава та наддержавні утворення зацікавлені у комплексній протидії корупції, та розробляють й реалізують низку заходів, серед яких першочергове місце належить:

- формування позитивних установок, метою яких є створення сприятливого інформаційного середовища щодо протидії корупції;

- контроль (нагляд) за належним дотриманням принципів та норм антикорупційної політики;

- розробка відповідної нормативно-правової, концептуальної, ідеологічної бази, що регламентує державну (наддержавну) протидію корупції;

- створення спеціальних структурних підрозділів (як у складі силових структур, так і у складі інших державних установ), основним призначенням яких постає боротьба з корупцією та дотримання режиму доброчесності.

Отже, як бачимо, суб'єктний склад забезпечення доброчесності в правоохоронних органах досить широкий, що включає в себе держави (в особі її органів), міждержавні об'єднання, міжнародні організації, судову систему, прокуратуру, правоохоронні органи та їх підрозділи, спеціальні суб'єкти по боротьбі з корупцією, інститути громадянського суспільства тощо.

Зазначений підхід є максимально широким розумінням проблематики дотримання принципу доброчесності в національній системі правоохоронних органів. Більш вузьке бачення нашої проблематики зумовлює аналіз окремих складових із визначеного нами переліку – правоохоронних органів (їх підрозділів або окремих посадових осіб) та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Значна увага вітчизняних науковців до проблематики корупції та режиму доброчесності пояснюється винятковим значенням протидії корупційним проявам. Маємо відзначити переважання вузько спрямованого підходу до аналізу особливостей протидії корупції в правоохоронній системі. В меншій ступені науковці аналізують дотримання принципу доброчесності у діяльності визначених суб'єктів, що безумовно формує науковий інтерес саме до цієї проблематики.

Отже, на сьогодні напрацьовано значний обсяг теоретичного та емпіричного матеріалу. Виокремлюємо з їх числа комплексні наукові дослідження (передусім дисертаційні та монографічні), що розкривають загальні аспекти корупції як явища. А також праці присвячені питанню антикорупційної політики, дотримання принципу доброчесності в діяльності окремих правоохоронних органів.

Аналіз комплексу наукових праць та нормативно-правової бази дає змогу виокремити суб'єктів забезпечення доброчесності в правоохоронних органах:

1. Прокуратура України має виключне значення у правоохоронній системі нашої держави, що пояснюється закріпленням її правового становища у Конституції.

Андрієвська Ю.І. під правоохоронною діяльністю органів прокуратури розуміє цілеспрямовану діяльність органів прокуратури та їх посадових осіб, що спрямована на забезпечення та захист гарантованих Конституцією України, законами та підзаконними нормативно – правовими актами прав, свобод і законних інтересів людини та

громадянина, а також прав і законних інтересів колективних суб'єктів, держави і суспільства в цілому [159, с. 160].

У системі органів прокуратури виокремлюємо наступні підрозділи (посадових осіб) покликані забезпечити дотримання принципу добросовісності: Генеральна прокуратура України – її структура закріплена відповідним Наказом [160] та визначає перелік означених підрозділів (Управління організаційного забезпечення діяльності (Секретаріат) Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів; Генеральна інспекція Генеральної прокуратури України [161]; Департамент нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності; Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) тощо). Загальні засади антикорупційної діяльності прокуратури на сучасному етапі конкретизуються у Антикорупційних програмах ГПУ [162].

Внутрішній аспект протидії корупції в органах прокуратури України, зокрема адміністративно-правовий аспект протидії корупції, аналізував Подоляка С.А. (на момент підготовки матеріалів обіймав посаду заступника начальника управління внутрішньої безпеки Генеральної інспекції ГПУ). Автор відзначає, що Генпрокуратура та інші органи адміністративного управління прокуратурою мають весь спектр адміністративно-правових повноважень у сфері протидії корупції у власному відомстві, кожен з яких у функціонально-організаційній структурі відіграє особливу роль як стосовно внутрішньовідомчої протидії корупції в органах прокуратури, так і щодо зовнішньої протидії корупції, яка здійснюється прокуратурою як спеціальним суб'єктом уповноваженим на протидію корупції [157, с. 64].

У межах ГПУ функціонує Відділ організації діяльності у сфері запобігання та протидії корупції. Останній функціонував як самостійний відділ у структурі ГПУ з окремими спеціальними покладеними на нього повноваженнями у сфері адміністративно-правової протидії корупції в

органах прокуратури України. Таким чином, відділ у межах своєї компетенції є так би мовити ключовим суб'єктом в межах Генеральної прокуратури у сфері адміністративно-правової протидії корупції в системі органів прокуратури, а також виконує окремі функції протидії корупції у напрямі розслідування адміністративних корупційних правопорушень в межах інших органів. При цьому його основною функцією є організація та забезпечення саме адміністративно-правової протидії корупції в прокуратурі України, вироблення основ відомчої політики у цій сфері, активна діяльність з приводу реалізації антикорупційної стратегії [157, с. 65].

2. Органи внутрішніх справ несуть на собі максимальне навантаження щодо забезпечення правоохоронної функції держави, при цьому у питаннях антикорупційної діяльності мають як зовнішній (загальний), так і внутрішній (спеціальний) аспекти.

Один із дослідників проблематики запобігання корупції в органах Національної поліції, як складової частини загальнодержавної антикорупційної політики на рівні дисертаційних досліджень С.О. Шатрава, визначає останню як таку, що об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії посадових осіб органів Національної поліції (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій Національної поліції України [163, с. 8].

Автором виділено критерії класифікації корупційних ризиків в діяльності органів Національної поліції України [163]: 1) за поширеністю; 2) залежно від рівня виникнення; 4) під час прийняття кадрових рішень; 5) за категоріями корупційних ризиків; 6) за видами корупційних ризиків; 7) за функціями діяльності органів поліції тощо. При цьому, одним із дієвих

інструментів запобігання корупції є проведення службових розслідувань в діяльності органів Національної поліції за кожним фактом притягнення поліцейського до відповідальності за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією.

Запобігання корупції в органах Національної поліції, як складової частини загальнодержавної антикорупційної політики, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії посадових осіб органів Національної поліції (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій Національної поліції України.

Так, Шатрава С.О. до суб'єктів запобігання корупції в органах Національної поліції відносить [163, с. 30]: 1) суб'єктів, які були спеціально створенні для забезпечення моніторингу, організації і контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, оцінку корупційних ризиків щодо запобігання корупції з боку посадових осіб Національної поліції; 2) підрозділи кадрового забезпечення, 3) керівників органів і підрозділів Національної поліції всіх рівнів.

Єрмоленко І.Я., досліджуючи адміністративно-правові аспекти відповідальності працівників ОВС визначала ознаки адміністративних корупційних правопорушень, вчинених працівниками ОВС. Зокрема, до ознак адміністративного корупційного правопорушення, вчиненого працівником ОВС, належать: 1) протиправність; 2) винність; 3) діяння (дія або бездіяльність); 4) караність; 5) суспільна шкідливість (таку думку підтримують 90,7 %). Наявність зазначених ознак є юридичною підставою для притягнення до адміністративної відповідальності працівника ОВС за вчинення корупційного правопорушення [164, с. 16].

При цьому, будучи особою, що перебуває на публічній службі та наділений державно-владними повноваженнями кожен працівник

Національної поліції несе підвищену відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків.

Проте, для співробітників таких органів держави як Нац.поліція, прокуратура, Служба безпеки України окрім системи підрозділів (посадових осіб), що покликані забезпечити внутрішній контроль за дотриманням законодавства повинен бути сформований внутрішній чинник у формі високих морально-етичних норм їх поведінки та належний рівень виконання своїх службових обов'язків.

Міністерство внутрішніх справ та її структурні підрозділи в цілому мають антикорупційне спрямування та апріорі мають відповідати принципу доброчесності.

3. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Законом України «Про запобігання корупції» було законодавчо визначено створення нової превентивної інституції, на яку було покладено завдання із запобігання корупції, формування державної антикорупційної політики, перевірки майнових декларацій, контролю за фінансуванням політичних партій та низку інших функцій, за винятком кримінальних розслідувань. НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом і гарантіями незалежності. Національне агентство є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй, а також підзвітним Уряду .

НАЗК має цілу низку функцій, пов'язаних із запобіганням корупції, як в системі правоохоронних органів, так і формування сприятливого середовища у питаннях доброчесності та формування позитивного іміджу державної служби в цілому у суспільстві.

Відповідно до Стратегії розвитку НАЗК на 2017 – 2020 роки визначено систему функцій, що мають стати не тільки напрямком їх діяльності, а й орієнтиром для всього українського суспільства [165, с. 8]:

- формування і моніторинг реалізації антикорупційної політики, забезпечення роботи електронного реєстру з відкритою інформацією про

майновий стан публічних службовців та перевірку достовірності відомостей, зазначених у деклараціях публічних службовців;

- моніторинг способу життя публічних службовців; контроль за дотриманням правил щодо конфлікту інтересів, антикорупційних обмежень та вимог;

- контроль за фінансуванням політичних партій і кандидатів на виборах; надання державою фінансування політичним партіям;

- забезпечення ведення електронного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

- координацію діяльності антикорупційних уповноважених підрозділів органів влади; погодження антикорупційних програм органів влади (підготовлених на підставі оцінки корупційних ризиків);

- розробку типової антикорупційної програми юридичної особи; вжиття заходів щодо правового захисту викривачів (осіб, які повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень);

- антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів; проведення антикорупційних досліджень і підготовку відповідних звітів;

- інформування громадян та підвищення обізнаності суспільства у сфері запобігання корупції, сприяння доброчесності бізнесу тощо.

Виключне значення для механізму протидії корупції та забезпечення режиму доброчесності є система цінностей закріплена для співробітників НАЗК, серед яких виокремлюють:

- доброчесність, як система чеснот передбачає, що співробітник НАЗК є безстороннім та об'єктивним у своїх рішеннях, впроваджує високі етичні цінності, принципи та норми у роботі, не дозволяє виникнення навіть враження неналежної поведінки та забезпечує ефективну систему запобігання корупції всередині інституції.

- прозорість у діяльності НАЗК передбачає відкритість для суспільного контролю, прозорість у процесі прийняття рішень та у своїй

діяльності, НАЗК обґрунтовує свої рішення для суспільства та осіб, яких вони стосуються.

Тобто метою реалізації Стратегії НАЗК є не тільки запобігти корупції у системі правоохоронних органів, або публічної служби, а запобігти корупції та сприяти формуванню доброчесності і нульової терпимості до корупції в державі та суспільстві, вільного від корупції бізнесу.

Апарат Національного агентства складається з п'яти функціональних департаментів, що відповідають мандату НАЗК, і семи допоміжних структурних підрозділів. Кожен член НАЗК координує роботу департаменту, який відповідає певному функціональному напрямку роботи. Допомогу членам НАЗК надають їхні особисті радники. Допоміжні підрозділи підпорядковуються Голові НАЗК. До них належать: Адміністративний департамент, Департамент організаційного та кадрового забезпечення, Відділ правового забезпечення, Управління бухгалтерського обліку та звітності, Сектор внутрішнього аудиту, Сектор режимно-секретної роботи, а також Сектор запобігання та виявлення корупції в НАЗК.

Окрім цього при НАЗК створено постійну робочу групу, яка повинна включати представників державних органів, громадянського суспільства, національних та міжнародних експертів і діє як платформа для моніторингу та аналізу стану виконання державних антикорупційних програм з подальшим формуванням пропозицій до національного законодавства.

Тобто, вищенаведене дає змогу стверджувати – НАЗК має ефективну організаційну структуру з необхідними людськими, технічними, матеріальними, фінансовими та юридичними ресурсами для реалізації своїх повноважень., належного забезпечення інформаційного, методичного, нормативно-правового, організаційного супроводу державної антикорупційної політики.

4. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).

Статус Національного антикорупційного бюро України закріплено у профільному Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» - це є правоохоронний орган. Основоположними завданнями НАБУ визначено – ж попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень у сфері корупційних зловживань, вчинених особливими суб'єктами, якими є державні службовці 1 та 2 рангів [132].

Відповідно до п. 1.1 Положення про Управління внутрішнього контролю НАБУ – Управління внутрішнього контролю це підрозділ, який діє у складі центрального управління з метою попередження, виявлення та розслідування правопорушень у діяльності Національного бюро. До його складу входять відділ запобігання корупції та інформаційної безпеки й відділ внутрішніх розслідувань [124]

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та Положення про порядок формування Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України, затвердженого Указом Президента України від 15 травня 2015 року № 272 «Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України», Рада громадського контролю при Національному бюро формується у складі 15 осіб, відібраних за результатами конкурсу.

Згідно з інформацією розміщеною на сайті НАБУ, станом на 30 вересня 2019 року під процесуальним керівництвом САП Національне бюро розслідує 752 кримінальні провадження, у яких про підозру повідомлено 134 особам. 224 справи перебувають на розгляді суду. На визначення міри своєї винуватості чекають 398 обвинувачених. [166]

Національне законодавство передбачає подання НАБУ звітів про свою роботу. Окрема увага у звітах Нацбюро приділяється питанням доброчесності. У Звіті за перше півріччя 2019 року зазначається, що

Національне бюро – перший правоохоронний орган України, а також один із перших у Європі та світі, що підтвердив відповідність системи управління заходами протидії корупції вимогам міжнародного стандарту ISO 37001:2016. У період підготовки до сертифікації в НАБУ вдосконалили процедуру оцінки корупційних ризиків, упровадили додаткові механізми моніторингу та контролю, 4 детективи УВК стали сертифікованими спеціалістами з впровадження стандарту. Упродовж I півріччя 2019 року УВК, керуючись ISO 37001:2016, проаналізувало наявність корупційних ризиків 187 угод між НАБУ та суб'єктами господарювання. В результаті опрацювання 6 повідомлень про потенційний конфлікт інтересів працівників Національного бюро у двох випадках вжито заходів для уникнення конфлікту, чотири випадки не підтвердилися [167].

5. Державне бюро розслідувань – новий правоохоронний орган, створений для боротьби із злочинами високопосадовців, суддів, працівників правоохоронних органів, а також осіб, що вчинили військові злочини.

21 грудня 2017 року Наказом №1 затверджено структуру Державного бюро розслідувань: центральний апарат, сім територіальних управлінь, Академія та Науково-дослідний інститут. До центрального апарату ДБР входять 15 управлінь та 4 самостійних відділів.

Відповідно до ст. 6. базового Закону повноваження Державного бюро розслідувань включають:

1) участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, вносить відповідні пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів України;

2) здійснює інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності та інших видів злочинності, протидію яким віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань, вживає заходів до їх усунення;

3) припиняє і розкриває злочини, розслідування яких віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань; здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування злочинів;

4) здійснює розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за злочини, розслідування яких віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань;

5) розробляє і затверджує методику розслідування окремих видів злочинів;

6) вживає заходів щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, вживає заходів для повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;

7) виключно з метою здійснення своїх повноважень має доступ як користувач до інформаційних систем органів державної влади, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, самостійно створює інформаційні системи та веде оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються завданнями, покладеними на Державне бюро розслідувань, із дотриманням законодавства про захист персональних даних;

8) забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Державного бюро розслідувань, бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у відповідних сферах;

9) розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України тощо.

6. Служба безпеки України.

Статтею 1 Закону України «Про Службу безпеки України» визначено: Служба безпеки України - державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Відповідно до ст. 10 Закону визначено статус та

структуру Центрального управління Служби безпеки України відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів Служби безпеки України. До його складу входять Апарат Голови Служби безпеки України та функціональні підрозділи: контррозвідки; - захисту національної державності; контррозвідувального захисту інтересів держави в сфері економічної безпеки; контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки; охорони державної таємниці та ліцензування; боротьби з корупцією та організованою злочинністю; боротьби з тероризмом; захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів; інформаційно-аналітичного, кадрового, правового, господарського, фінансового, медичного та інших видів забезпечення оперативно-службової діяльності Служби безпеки України [147].

Відомча політика СБУ щодо запобігання та протидії корупції передбачає реалізацію антикорупційних реформ, створення ефективних механізмів запобігання корупції, врегулювання конфлікту інтересів та забезпечення контролю за дотриманням моральних і етичних норм, доброчесності та порядності особами, уповноваженими на виконання функцій держави, посилення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Одним із основних завдань Антикорупційної програми є утворення ефективної системи запобігання та протидії корупції, впровадження механізмів прозорості, доброчесності, зниження корупційних ризиків у системі СБУ та підвищення рівня довіри громадян до її діяльності. З метою здійснення оцінки корупційних ризиків наказом ЦУ СБУ від 24.06.2017 № 380 затверджено Положення про Комісію з оцінки корупційних ризиків у діяльності Служби безпеки України та наказом ЦУ СБУ від 22.07.2017 № 442/ДСК затверджено її склад [148].

Наразі тривають системні зміни у чинному законодавстві, що визначає статус цього державного органу.

15 жовтня 2019 р. Голова Служби безпеки України Іван Баканов подав Президенту України Володимирі Зеленському проект нової редакції Закону «Про Службу безпеки України» [168]. Пріоритетними напрямками реформування СБУ є:

- відмова від невластивих спеціальним державним органам функцій; розширення контррозвідального вектору роботи;
- впровадження гнучкої структури; оптимізація кадрового складу; демілітаризація;
- підвищення рівня соціального забезпечення співробітників;
- мінімізація ризиків політичного втручання в діяльність органів безпеки;
- удосконалення порядку міжнародного співробітництва та обміну інформацією з партнерськими спецслужбами;
- вдосконалення системи демократичного цивільного контролю над діяльністю спецслужби.

Нажаль, в Україні на сьогодні відчувається суттєвий «кадровий дефіцит» у багатьох сферах, не виключенням є і правоохоронна діяльність. Безумовно одним із механізмів дотримання доброчесності – є конкурсний відбір та прийняття на службу особи з високими морально-етичними якостями, здатну належно виконувати функцій по охороні правопорядку, перевірка доброчесності (спеціальна перевірка) кандидата на службу в органах правопорядку тощо.

Однак, на практиці в системі правоохоронних органів спостерігається нестача висококваліфікованих кадрів, які б відповідали високим вимогам звання правоохоронця.

Разом з тим, в органах державної влади всіх рівнів мають бути визначені структурні підрозділи(посадові особи), відповідальні за роботу із запобігання корупції. Їхній статус потребує узгодження із нормами Закону України «Про запобігання корупції».

Поряд із цим становлення в Україні громадянського суспільства, вимагає активних дій від держави в особі її органів щодо побудови нової ефективної антикорупційної системи правоохоронних органів. І хоча діяльність інститутів громадянського суспільства не відноситься до правоохоронної системи держави, проте саме вони є вагомим чинником у побудові державного механізму на основі принципу доброчесності. Одним із елементів впливу суспільства на процес побудови демократичної правової держави є діяльність незалежних засобів масової інформації, які виконують функцію моніторингу дотримання принципу доброчесності у діяльності посадових осіб органів державної влади різних рівнів, в тому числі правоохоронних органів у сфері протидії корупції. Українські ЗМІ рясніють повідомленнями про можливу корупцію та інші пов'язані з нею порушення з боку публічних службовців, підвищуючи тим самим обізнаність громадськості про цю проблему та створюючи тиск для ефективної політики реагування на прояви корупції.

Важливим кроком до побудови ефективної системи протидії корупції – є міжнародна співпраця, залучення світового досвіду боротьби з корупційними проявами. За останні роки міжнародні організації та іноземні країни збільшили свою підтримку Україні в її антикорупційних зусиллях в рамках різних програм технічної, методичної, освітньої допомоги, а також впровадження різноманітних грантів. Ці аспекти визначено одними із ключових у антикорупційних стратегіях нашої держави. Мета – підвищення рівня довіри світової спільноти, подолання системних проявів корупції на всіх рівнях державної влади.

Підсумуємо.

1. У підрозділі проаналізовано категорію «доброчесність», яка втілює (відображає) у собі цілий комплекс якостей не тільки людини, а й суспільства, що спрямовані на досягнення вищої мети та загального блага і являють собою певну ідеальну модель притаманну конкретно-історичній епосі та особливостям суспільної свідомості щодо понять добра і зла.

Загальнофілософське розуміння доброчесності поступово знаходило відображення і в джерелах права. Напевно одним із найбільш поширених прикладів втілення певної ідеальної моделі доброчесності можемо відшукати у різноманітних етичних кодексах.

2. Для механізму будь-якої держави властива диференціація її органів за функціональною ознакою. Аналогічна ситуація спостерігається й у нашій державі. На нашу думку, блок інституцій, поєднаних функціональним призначенням – боротьба з корупцією (забезпечення доброчесності) складається з чотирьох базових складових:

1) Органи державної влади, які виходячи з їх загальної компетенції є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів;

2) Система правоохоронних органів;

3) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Наразі в Україні визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: Прокуратура, НАБУ, НАЗК, Національна поліція;

4) інститути громадянського суспільства (Ради доброчесності та правозахисні організації). Хоч самі по собі вони не є правоохоронним органом, проте у питаннях доброчесності у системі правоохоронних органів є одним із механізмів забезпечення максимального її рівня.

3. Сформульовано ознаки суб'єктів забезпечення доброчесності у правоохоронних органах, що виокремлює їх з поміж інших суб'єктів. До таких ознак слід віднести:

- розробку інформаційної, нормативної та методологічної складової боротьби з корупційними проявами;

- наявність у складі суб'єкта спеціальних структур, що функціонально уповноважені на проведення державної антикорупційної політики;

- контроль (нагляд) суб'єктом доброчесності тієї сфери, в межах якої він наділений компетенцією;

- існування в офіційній ідеології положень, що дозволяють суб'єкту прямо чи опосередковано брати участь в антикорупційній політиці держави.

- комплексний характер засобів, методів та стратегій проведення антикорупційної політики, у тому числі розробка програм, проектів нормативно-правових актів, експертиза існуючих нормативних актів;

- запровадження ефективної системи захисту від деструктивного корупційного впливу;

- забезпечення висококваліфікованими кадрами, найсучаснішою технікою, фінансуванням.

4. Запропоновано широкий підхід до розуміння суб'єктів доброчесності. Якщо враховувати сукупність ознак нашого поняття то ми можемо визначити коло суб'єктів доброчесності:

- держави, їх союзи та коаліції;
- міжнародні організації;
- вищі органи державної влади;
- система правоохоронних органів;
- спеціально уповноваженні суб'єкти у боротьбі з корупційними проявами;
- інститути громадянського суспільства.

5. Обґрунтовано позицію, що держава та наддержавні утворення зацікавлені у комплексній протидії корупції, та розробляють й реалізують низку заходів:

- формування позитивних установок, метою яких є створення сприятливого інформаційного середовища щодо протидії корупції;
- контроль (нагляд) за належним дотриманням принципів та норм антикорупційної політики;

- розробка відповідної нормативно-правової, концептуальної, ідеологічної бази, що регламентує державну (наддержавну) протидію корупції;

- створення спеціальних структурних підрозділів (як у складі силових структур, так і у складі інших державних установ), основним призначенням яких постає боротьба з корупцією та дотримання режиму доброчесності.

6. Запропоновано широкий підхід до розуміння суб'єктного складу забезпечення доброчесності в правоохоронних органах, що включає в себе держави (в особі її органів), міждержавні об'єднання, міжнародні організації, судову систему, прокуратуру, правоохоронні органи та їх підрозділи, спеціальні суб'єкти по боротьбі з корупцією, інститути громадянського суспільства тощо.

2.3. Інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах

Законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це – засоби запобігання корупції. Необхідно такі положення знати, розуміти та дотримуватись у своїй повсякденній діяльності. Крім того, законодавство встановлює низку вимог та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів на шляху вчинення корупційних правопорушень.

Тут передусім маємо вести мову про позитивну відповідальність не тільки посадових осіб, а й усіх суб'єктів правовідносин.

Запорукою успішного виконання завдання із мінімізації проявів корупції є забезпечення належного рівня знань антикорупційного законодавства як представниками державних органів та органів місцевого самоврядування, так і суспільством в цілому. З одного боку це сприяє ефективній дії встановлених законодавством превентивних антикорупційних механізмів, а з іншого – підвищує рівень правової обізнаності громадян, що зменшує ризик порушення їхніх основних прав і свобод у повсякденному житті, а також сприяє формуванню у населення нетерпимого ставлення до проявів корупції.

Починаючи з часу набуття незалежності для України найголовнішим питанням розвитку держави було викорінення корупції. В рамках підписання Україною Асоціації із ЄС, Верховною Радою України було прийнято низку нормативно-правових актів, було запроваджено реформи у правоохоронній системі, а також створення спеціальних органів задля подолання корупції.

Група держав проти корупції (GRECO) визначає, що корупція в Україні є систематичним явищем, яке існує в усіх секторах та на всіх рівнях державного управління, в тому числі у правоохоронних органах, прокуратурі та судовій владі, а також у місцевій владі. В Україні процвітає як дрібна, так і елітарна корупція. У своєму звіті про Україну Freedom House наголошує, що «корупція є характерною рисою українських політичних, економічних та соціальних систем, хоча Євромайдан й продемонстрував готовність громадян докласти реальних зусиль, щоб побороти проблему» та що «політична і судова системи вважаються найкорумпованішими в країні» [169, с. 31].

Протягом тривалого часу суспільство потребувало докорінних змін у державній антикорупційній політиці. Одним із системних інструментів реалізації антикорупційної політики є передусім розробка та впровадження дієвих адміністративних процедур, що передбачають забезпечення стану доброчесності в системі правоохоронних органів.

Сформульоване нами розуміння профілактичних процедур доброчесності як сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, що спрямовані на всебічне поінформування працівника правоохоронного органу про етичні стандарти поведінки доброчесності виступають алгоритмом прийняття рішень та вчинків, що спрямовані на уникнення протиправної поведінки.

На нашу думку аналіз питання інструментарію забезпечення доброчесності слід розпочати з розуміння категорії «адміністративна процедура». Одним із напрямків реформування в нашій державі є впровадження певних адміністративних процедур, які притаманні кожній правоохоронній діяльності.

Отже, Г. Філатова визначає адміністративну процедуру як нормативно-правове закріплення (правову модель) певних видів діяльності, що реалізуються в межах адміністративних правовідносин і відбиваються в певній, встановленій законом, правовій формі. За

визначенням В. Галуцька, адміністративні процедури – це встановлений законодавством порядок розгляду і розв’язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави. Ю. Тихоміров та Е. Талапіна визначають адміністративну процедуру як нормативно врегульовану послідовно здійснювану діяльність органів виконавчої влади із реалізації прав та обов’язків, що забезпечує порядок прийняття владних управлінських рішень посадовими особами (розгляду й вирішення адміністративних справ) [170, с. 694-695]. Тобто, як бачимо, представлені науковці розглядають адміністративні процедури як такі, що врегульовані виключно нормами права і схиляються до того, що це є певний вид діяльності. Галузеву приналежність у наведених визначеннях ми не зустрічаємо.

Окремі науковці відносять адміністративні процедури виключно до галузевого регулювання в рамках адміністративного права.

Так, Ю. Ю. Басова зазначає, що під адміністративними процедурами варто розуміти встановлений адміністративно-правовими нормами послідовний порядок правозастосовної діяльності публічної адміністрації щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ, результатом якої є прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору [171, с. 123]. На нашу думку, обмеження виключно нормами адміністративного права будь-якої державно-владної діяльності не припустиме. Оскільки, державно-владну діяльність доцільно відносити до міжгалузевого інституту або навіть надінституту, тому і регулювання цих сфер має міжгалузевий характер, хоча й включає сферу адміністративних правовідносин.

У свою чергу Н. Л. Губерська визначила, що адміністративна процедура – нормативно встановлений порядок послідовно здійснюваних дій органів публічної адміністрації, спрямованих на прийняття владних

управлінських рішень і реалізацію повноважень, не пов'язаних із розглядом спорів або застосування заходів примусу [172, с. 24].

Варто погодитися з Н. Губерською, щодо відокремленості процедур пов'язаних із розглядом спорів та застосуванням заходів примусу, а також доречним буде додати, що адміністративні процедури спрямовані на захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства й держави, результатом якої є нормальне функціонування громадянського суспільства та правової держави.

Мащук В.Ю. аналізував підходи до визначення окремих видів адміністративних процедур у сфері публічного управління, та виокремив такі основні критерії: характер адміністративної справи (наявність конфлікту); спрямованість діяльності адміністративних органів; суб'єкт ініціативи адміністративно-процедурних відносин; характер наслідків для суб'єкта адміністративних правовідносин; порядок здійснення адміністративної процедури (рівень урегульованості); функціональне призначення адміністративної процедури [173].

Законодавче врегулювання адміністративної процедури – принципово важливе питання для апарату держави, а, особливо для апарату примусу. Об'єктивно, що належне врегулювання правозастосування у процесі здійснення адміністративної процедури – є запорука належного виконання функцій у державному управлінні.

Наприкінці 2018 р було зареєстровано відповідний проект Закону України «Про адміністративну процедуру», який був покликаний врегулювати адміністративні процедури на рівні апарату держави

Одне із ключових місць у комплексному розумінні суті адміністративної процедури посідають принципи, за якими вона здійснюється, тому розділ I «Загальні положення» проекту Закону майже повністю присвячений принципам, зокрема [174]:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;

- 3) рівність учасників адміністративного провадження перед законом;
- 4) використання повноважень з належною метою;
- 5) обґрунтованість та визначеність;
- 6) безсторонність (неупередженість) адміністративного органу;
- 7) добросовісність і розсудливість;
- 8) пропорційність;
- 9) відкритість;
- 10) своєчасність і розумний строк;
- 11) ефективність;
- 12) презумпція правомірності дій та вимог особи;
- 13) офіційність;
- 14) гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні;
- 15) гарантування ефективних засобів правового захисту.

Визначальною ознакою розвитку законодавства, в тому числі адміністративного, у демократичних країнах є його спрямованість на забезпечення прав і законних інтересів осіб у відносинах із державою та її органами. Однією з найважливіших гарантій цього є чітка регламентація процедурного аспекту відносин особи і влади. За таких умов державний службовець чи службовець органу місцевого самоврядування діє не свавільно, а керуючись чітко встановленим порядком. Це, по-перше, забезпечує рівність осіб перед законом (застосовується однакова процедура), а, по-друге, існування законодавчо встановленої процедури є вихідною точкою для здійснення контролю, зокрема судового, за законністю діяльності органів влади.

Наближення України до європейських стандартів зумовлює надавати принципам права виняткового значення.

Адміністративне право України потребує оновлення шляхом запровадження нової ідеології функціонування органів виконавчої влади і

органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції.

Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» передбачає виконання низки міжнародних нормативних актів, які регулюють адміністративні процедури, зокрема, прийнятими Комітетом Міністрів Ради Європи Резолюціями та Рекомендаціями Ради Європи: Резолюція (77) 31 про захист особи відносно актів адміністративних органів, Рекомендація № R (80) 2 стосовно здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами, Рекомендація № R (87) 16 щодо адміністративних процедур, які зачіпають велику кількість осіб.

У більшості європейських країн ефективно діють кодифіковані акти, присвячені детальній регламентації процедур у діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в частині їх взаємовідносин з фізичними та юридичними особами.

Таким чином, адміністративна процедура – визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом, і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта.

Отже, можемо проаналізувати ознаки адміністративної процедури.

С.Г. Братель виокремлює такі ознаки адміністративної процедури: здійснюються органами чи посадовими особами, яких наділено функціями державної влади; мають індивідуальний характер; спрямовуються на встановлення конкретних юридичних наслідків – суб'єктивних прав, обов'язків, відповідальності; реалізуються в спеціально передбачених процесуальних формах; завершуються винесенням індивідуального юридичного рішення [175, с. 101]. Водночас вважаємо, що важливе

значення має відповідність конкретної адміністративної процедури вимогам, які забезпечують досягнення визначеного результату.

Незважаючи на те, що поняття вживається у багатьох нормативно-правових актах, але законодавець не дає чіткого формулювання даного терміну.

У Законі України [«Про засади державної антикорупційної політики в Україні \(Антикорупційна стратегія\) на 2014-2017 роки»](#) 14.10.2014 р. № 1699-VII, яка є чинною передбачено: «проведення перевірок публічних службовців на [добросесність](#)» [62].

Згідно до ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII дія цього Закону поширюється на державних службовців [132]:

- 1) Секретаріату Кабінету Міністрів України;
- 2) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- 3) місцевих державних адміністрацій;
- 4) органів прокуратури;
- 5) органів військового управління тощо.

Доцільним буде акцентувати увагу, що у Законах України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII, «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII, «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII, «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII, «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 р. № 794-VIII, де в одному випадку вказується, що одним із критеріїв для призначення на посаду є добросесність, а в іншому, що для призначення на посаду буде здійснена перевірка на добросесність. Але ні в одному із нормативно-правових актів не вказано ознаки добросесності.

Водночас міжнародні організації в різний час рекомендували впровадження перевірки на добросесність як дієвого антикорупційного інструменту. Для прикладу, в розділі II. 4.5 Технічного керівництва зі

здійснення Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, виданого управлінням ООН по боротьбі з наркоманією та злочинністю, відповідно до ст. 50 (спеціальні методи розслідування) вказаної Конвенції перевірку на добросовісність визначено ефективним методом як попередження корупції, так і кримінального переслідування корупціонерів, а також надзвичайно результативним засобом стримування корупції [176, с. 11, 13]. Такі перевірки можуть бути цілеспрямовані (адресні) та вибіркові.

На нашу думку, необхідно проаналізувати кожен нормативно-правовий акт перерахований вище, щодо виокремлення ознак добросовісності та виявлення адміністративних інструментів проведення іспитів на добросовісність. При цьому, хоч судова система і не входить до переліку правоохоронних органів, проте це є однією із ключових ланок забезпечення добросовісності у системі останніх.

Отже, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII 55 разів згадує термін «добросовісність», але жодного разу не конкретизуючи його. Вперше поняття зустрічається у статті 56 «права та обов'язки суддів» [126]. Там зазначається, що суддя зобов'язаний подавати декларацію добросовісності судді. Саме цей механізм й є інструментом забезпечення добросовісності.

Уявлення про зміст вказаного поняття можна скласти на підставі ст. 62 цього ж закону, де міститься твердження по восьми критеріям [126]: 1) відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам; 2) своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей; 3) невчинення корупційних правопорушень; 4) відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; 5) сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги; 6) неутручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями; 7)

проходження перевірки суддів відповідно до [Закону України](#) «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати; 8) відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади».

Декларація [доброчесності](#) судді може містити інші твердження, метою яких є перевірка [доброчесності](#) судді. Декларація [доброчесності](#) судді є відкритою для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. За відсутності доказів іншого твердження судді у декларації [доброчесності](#) вважаються достовірними. У разі одержання інформації, що може свідчити про недостовірність (в тому числі неповноту) тверджень судді у декларації [доброчесності](#), Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить відповідну перевірку.

У Кодексі суддівської етики від 22.02.2013 р. нічого не вказано про поняття та ознаки доброчесності судді, хоча на нашу думку, саме у цьому нормативно-правовому акті необхідно повністю розкрити та обґрунтувати поняття та механізм його застосування [119].

Одним із варіантів оцінки доброчесності суддів є методологія перевірки, якою послуговується громадський рух «Чесно», а саме наявність п'яти критеріїв, яким повинен відповідати кандидат на посаду судді:

- непричетність до корупції або кримінальних правопорушень;
- відповідність стилю життя задекларованим доходам та прозорість статків;
- непричетність до порушення прав людини;
- дотримання норм етики [78, с.214].

Щодо дотримання норм етики доречно зазначено у Бангалорських принципах поведінки суддів, схвалених Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 р. № 2006/23, дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є невід'ємною частиною діяльності суддів. Суддя дотримується етичних норм, не допускаючи

прояву некоректної поведінки у здійсненні будь-якої діяльності, пов'язаній із його посадою [177].

На сьогоднішні існує Громадська Рада доброчесності, створена з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. Громадська Рада доброчесності є Уповноважений законом «Про судоустрій та статус суддів» орган (ст. 87). Громадська рада доброчесності складається з двадцяти членів. Громадська рада доброчесності збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді і надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді) або, за наявності відповідних підстав, висновок про невідповідність судді критеріям професійної етики та доброчесності, який додається до досьє кандидата на посаду судді або до суддівського досьє. Якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж 11 її членами із 16 [126].

Наступним правоохоронним органом, діяльність якого потребує належного аналізу – це прокуратура. Реалізація положень Антикорупційної стратегії щодо перевірок доброчесності прокурорів із урахуванням вимог ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» є надзвичайно складною. Підрозділ внутрішньої безпеки Генеральної прокуратури України з грудня 2016 року входить до структури новоствореної Генеральної інспекції, і штатна чисельність його згідно з інформацією, що розміщена на сайті Генеральної прокуратури України, становить 41 особу. Вказаний підрозділ разом із виконанням інших функцій повинен упродовж року проводити

перевірки доброчесності щодо 10 тисяч прокурорів. Згідно ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» Прокурор зобов'язаний щорічно проходити таємну перевірку доброчесності. Таємну перевірку доброчесності прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних і місцевих прокуратур проводять підрозділи внутрішньої безпеки в [порядку](#), затвердженому Генеральним прокурором [136].

Порівнюючи з діяльністю суддів, то таємна перевірка на доброчесність прокурорів регулюється відповідним Наказом Генеральної Прокуратури України «Про затвердження Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України» від 16.06.2016 р. № 205, де зазначається, що Прокурори Генеральної прокуратури України, регіональних і місцевих прокуратур та слідчим органів прокуратури зобов'язані щороку до 01 лютого подавати до підрозділу внутрішньої безпеки власноруч заповнену [анкету доброчесності прокурора](#) [125]. Підрозділ внутрішньої безпеки Генеральної прокуратури України є відповідальним за ведення Реєстру таємних перевірок доброчесності прокурорів.

У свою чергу, неподання, несвоєчасне подання анкети прокурором без поважних причин або подання анкети, у якій прокурор не підтверджує вказані у ній відомості, свідчить про невиконання ним обов'язку, передбаченого в ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру», та є підставою для притягнення його до відповідальності відповідно до вимог чинного законодавства. Твердження, викладені в анкеті, перевіряються у випадку надходження до підрозділу внутрішньої безпеки Генеральної прокуратури інформації про їх недостовірність (у тому числі неповноту) шляхом проведення службового розслідування [136].

Такий механізм забезпечив можливість проведення перевірки доброчесності щодо кожного з прокурорів. Анкети прокурорів оприлюднені на офіційному веб-сайті Генеральної прокуратури України. Також створено Реєстр таємних перевірок доброчесності прокурорів.

Проблематику антикорупційної складової у діяльності органів прокуратури на рівні дисертаційного дослідження розробляли окремі вітчизняні науковці. Із числа останніх доцільно виокремити праці Подоляки Сергія Анатолійовича [179]. Автор комплексно розкриває питання інструментарію забезпечення принципу доброчесності в органах прокуратури, і надає саме цим питанням надзвичайної важливості. Ми підтримуємо позицію автора, оскільки для всієї системи правоохоронних органів прокуратура має виключну роль, а по-друге це єдиний правоохоронний орган, що має конституційне закріплення в Україні.

Вже наголошувалося на тому, що останні роки розвитку правової системи України у питанні протидії корупції значна увага приділялася розробці етичних кодексів. Не є винятком [Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів](#) від 27.04.2017 р. У статті 4 зазначено основні принципи професійної етики та поведінки прокурорів, одним з яких є доброчесність. Стаття 16 регламентує, що при виконанні службових обов'язків прокурор має дотримуватися загальноприйнятих етичних норм поведінки, бути взірцем [доброчесності](#), вихованості і культури. Порухення службової дисципліни, непристойна поведінка є неприпустимими для прокурора і тягнуть за собою передбачену законом відповідальність. Прокурор повинен використовувати службове майно бережливо та лише за призначенням [139].

Не менш важливим є діяльність спеціального суб'єкта у антикорупційній політиці держави - Національного антикорупційного бюро України.

Хоч у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII не закріплено порядок проведення перевірок на доброчесність для працівників НАБУ. Лише у деяких статтях закону зазначеного вище є згадка про перевірку на доброчесність. Наприклад, ч. 2 ст. 13 передбачає, що при призначенні на посаду у Національному бюро особа повідомляється про можливість проведення

щодо неї перевірки на [добросесність](#) та моніторингу способу життя. Так, ст. 27 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. вказує, що з метою попередження, виявлення та розслідування правопорушень у діяльності працівників Національного бюро у складі його центрального управління діє підрозділ внутрішнього контролю. Рішенням Директора Національного бюро у складі територіальних управлінь Національного бюро можуть створюватися підрозділи внутрішнього контролю. Підрозділи внутрішнього контролю підпорядковуються безпосередньо Директору Національного бюро. Підрозділи внутрішнього контролю Національного бюро здійснюють проведення перевірок працівників Національного бюро на [добросесність](#) та моніторингу способу їх життя. Стаття 28 регламентує, що негативні результати перевірки на [добросесність](#) або моніторингу способу життя працівника (ст. 29) є приводом для застосування дисциплінарного стягнення на підставі висновку Дисциплінарної комісії приймає Директор Національного бюро. Зазначене рішення може бути оскаржено до суду [132]. Для розгляду питань застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національного бюро утворюється Дисциплінарна комісія у складі п'яти осіб. До складу Дисциплінарної комісії входять дві особи, визначені Радою громадського контролю при Національному бюро. Дисциплінарна комісія на підставі службового розслідування, яке проводиться підрозділом внутрішнього контролю, складає висновок про наявність чи відсутність у діях працівника Національного бюро дисциплінарного проступку та підстав для його притягнення до дисциплінарної відповідальності з визначенням рекомендованого виду дисциплінарного стягнення.

Ч. 4. ст. 28 Закону визначено підстави для притягнення працівника Національного бюро до дисциплінарної відповідальності: 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; 2) незаконне розголошення інформації з обмеженим доступом, яка стала відомою працівнику у зв'язку

з виконанням його повноважень; 3) порушення встановленого законом порядку і строків подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 4) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості; 5) негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника тощо.

Як бачимо перевірки на доброчесність здійснюються, а механізм їх проведення потребує удосконалення.

У своєму інтерв'ю 2016 року під час 2 хвили набрання працівників у НАБУ Артем Ситник зауважив: «Також було сформовано повністю Управління внутрішнього контролю і перші детективи вже пройшли перевірки на доброчесність. Правда, вони про це ще не знають» [179].

Під час стратегічної дискусії «Прозорість та доброчесність публічного сектору», організованої UNDP спільно з Міністерством юстиції України за підтримки Посольства Королівства Данії в Україні, А. Ситник зазначив: «За допомогою реєстрів ми визначаємо осіб, які включаються до декларації; які особи, пов'язані з тим чи іншим чиновником (тут ми використовуємо реєстр РАГСу). Потім ми дивимося, яка нерухомість є у власності цього чиновника; далі – автомобілі, перетин кордону. На завершення аналітик НАБУ вносить до документу приблизну вартість майна, яке не потрапило до декларації. Матеріал, отриманий у ході перевірки декларації з використанням реєстрів може містити підстави для відкриття кримінального провадження за статтею 366-1 Кримінального кодексу України (внесення недостовірних даних до декларації)» [180].

У 2017 році А. Ситник акцентував увагу, що: «При перевірці на доброчесність для детектива створюються умови, близькі до корупційного злочину. Графік таких перевірок таємний, він відомий тільки директору НАБУ. До речі, на сьогодні не було жодного випадку, коли детектив не пройшов би перевірку на доброчесність» [181].

За 1 півріччя 2019 року було знижено кількість проведення Управлінням внутрішнього контролю НАБУ перевірок на доброчесність [182].

Наразі це є підставою вважати, що критерій визначення доброчесності працівників НАБУ є перевірка на достовірну інформацію їх декларацій та створення умов для корупційного злочину. Але відсутність законодавчого закріплення механізму проведення таких перевірок має наслідком неоднакове трактування порядку його проведення, а також незаконні дії з боку Управління внутрішнього контролю.

На офіційному сайті НАБУ розміщено Кодекс етики працівників НАБУ в електронному варіанті. Одним із критеріїв є доброчесність. Ознаками доброчесності працівника НАБУ визначено:

- не вимагає та не отримує матеріальні або інші блага, пільги та інші переваги з використанням службового становища;
- утримується від одержання кредитів, позичок, допомоги чи придбання цінних паперів, нерухомості або іншою майна з використанням пільг чи переваг, які не доступні іншим особам за рівних умов, не передбачені законодавством або на які працівник Національного бюро не має права;
- не надає необґрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом прийняття управлінських рішень;
- не сприяє фізичним чи юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності з використанням посадовою становища;
- не втручається у діяльність державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи спонукання до прийняття неправомірних рішень з використанням службовою становища;
- здійснюючи приховану діяльність (оперативно-розшукова діяльність, негласні слідчі (розшукові) дії, неухильно дотримується прав і

свобод людини та юридичних осіб, принципів пропорційності (збалансованості), законності, відповідальності, необхідності та етичності;

- одержує докази виключно у спосіб, передбачений чинним законодавством України;

- не застосовує для одержання інформації технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу;

- негайно повідомляє Директора Національного бюро та спеціально уповноважений підрозділ Національного бюро про протиправні дії чи бездіяльність іншого працівника Національного бюро [142].

Як зазначалося вище не дотримання норм доброчесності тягне за собою дисциплінарне стягнення.

У Звіті за перше півріччя 2019 року розміщено статистичну інформацію про застосування адміністративних процедур щодо працівників НАБУ за результатами повідомлень про вчинення правопорушень. Так, із 303 звернень та скарг на дії працівників Національного бюро здійснено 8 службових розслідувань, до Дисциплінарної комісії подані матеріали стосовно 10 працівників для вирішення питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності, 8 із яких притягнуто до відповідальності (догани – 5; зауваження – 2; попередження про неповну службову відповідність – 1), окрім цього застосовано процедуру моніторингу способу життя щодо 1 співробітника. За перше півріччя 2019 р. здійснено 3 перевірки на доброчесність, із яких виявлено 1 негативний результат.

Окрема увага фактично протягом всього періоду діяльності НАБУ зі сторони громадськості та ЗМІ приділяється особі її Директора Артема Ситника. Тільки за останній період в Інтернет-виданнях знаходимо публікації, що ставлять під сумнів питання його доброчесності [183]. Наскільки аргументовані звинувачення, що висувуються у зазначених виданнях складно сказати, але одне можемо сказати напевно: діяльність

цього правоохоронного органу буде перебувати постійно під пильною увагою громадськості.

Щодо Державного бюро розслідувань, то виникають двоякі відчуття. Даний орган регулюється Законом України «[Про Державне бюро розслідувань](#)» від 12.11.2015 р. № 794-VIII. Лише у двох статтях вживається термін «доброчесність» й звичайно не регламентовані ані ознаки, ані порядок проведення перевірок. Так, стаття 15 цього Закону зауважує: «При призначенні на посаду у Державне бюро розслідувань особа повідомляється про можливість проведення щодо неї перевірки на [доброчесність](#) та моніторингу способу життя». Також ст. 24 зазначає, що Підрозділ внутрішнього контролю Державного бюро проводить проведення перевірки на [доброчесність](#) та моніторингу способу їх життя [144]. Кодексу етики для працівників ДБР на сьогоднішній день не існує.

Статтею 26. Закону «Про Державне бюро розслідувань» визначено також інший інструмент щодо забезпечення доброчесності – *проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа*. Здійснюється при вступі на службу до Державного бюро розслідувань, а також не рідше одного разу на рік під час проходження служби в Державному бюро розслідувань і полягає у нешкідливому для життя і здоров'я людини опитуванні з використанням комп'ютерного технічного засобу, призначеного для реєстрації психофізіологічних реакцій, під час якого здійснюється аналіз динаміки зазначених реакцій опитуваної особи у відповідь на психологічні стимули, задані у вигляді варіантів відповідей, предметів, схем, фото тощо, що дозволяє виявити симуляцію і представити зареєстровані результати в аналоговій та/або цифровій формі. Метою проведення дослідження є виявлення можливих правопорушень, вчинених у минулому особою, яка претендує на зайняття посади в Державному бюро розслідувань або проходить у ньому службу.

2. Результати психофізіологічного дослідження використовуються під час проведення співбесіди з нею виключно як інформація ймовірного

характеру, яка сприяє формуванню оцінки працівника. Відмова кандидата на зайняття посади в Державному бюро розслідувань від участі у такому дослідженні є підставою для відмови в розгляді його кандидатури. Результати психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа не можуть бути підставою для ініціювання кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення, або ж відмові у зайнятті посади.

Згідно з ч. 4 ст 26 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа проводять спеціалісти підрозділів внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань.

З метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань утворюється Рада громадського контролю у складі 15 осіб, яка формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу (Стаття 28).

В законодавстві України тривають системні зміни, вносяться зміни до чинних нормативно-правових актів. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» внесено цілий ряд змін. Окремі із них стосуються проведення адміністративних процедур щодо питань доброчесності у системі правоохоронних органів, Зокрема, вносяться зміни до статті 52-1, яка визначає особливості здійснення заходів фінансового контролю стосовно окремих категорій осіб. Так відповідно до ч.1 статті 52-1 Стосовно осіб, зазначених у підпунктах "в", "г", "д", "е", "з", "и", пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, які за посадами, що вони займають належать до кадрового складу розвідувальних органів України та/або займають посади, перебування на яких пов'язане із державною таємницею у зв'язку із безпосереднім здійсненням такими особами оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної діяльності, а також осіб, які

претендують на зайняття таких посад, та осіб, які припинили діяльність, заходи, передбачені розділом VII цього Закону, організуються і здійснюються у спосіб, що унеможлиблює розкриття належності таких осіб до відповідних державних органів чи військових формувань, у порядку, що визначається Національним агентством. Члени сім'ї осіб, зазначених в абзаці першому частини першої цієї статті, які є суб'єктами декларування відповідно до цього Закону, з метою збереження державної таємниці зазначають дані про таких осіб у обсягах, формі та за змістом, що унеможлиблює розкриття їх належності до зазначених органів [184].

Із числа правоохоронних органів, що відносяться до центральних органів виконавчої влади визначено Міністерство внутрішніх справ. Складовою Міністерства – є Національна поліція України.

На думку С. О. Шатрави, адміністративно-правовий механізм запобігання корупції в органах Національної поліції являє собою цілісну систему взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, існування яких забезпечує реалізацію антикорупційної політики держави, а саме [163, с. 30]: 1) нормативно-правові акти, які містять норми адміністративного права (матеріальні та процесуальні); 2) суб'єкти запобігання корупції в органах Національної поліції; 3) адміністративно-правові відносини у сфері запобігання корупції в органах Національної поліції; 4) адміністративно-правовий інструментарій тощо.

Незрозумілим є принцип, яким керувався законодавець, закріплюючи перевірки на доброчесність саме щодо цих трьох категорій, адже необхідною є боротьба з корупцією у всіх сферах суспільного життя та публічної служби. Антикорупційною стратегією задекларовано потребу створення доброчесної публічної служби в цілому [176, с. 12]. Не повністю конкретизованими та чіткими залишаються механізми використання результатів таких перевірок та вид відповідальності, що може бути застосовано до особи, щодо якої проводилась перевірка доброчесності. У свою чергу, неподання, несвоєчасне подання анкети прокурором без

поважних причин або подання анкети, у якій прокурор не підтверджує вказані у ній відомості, свідчить про невиконання ним обов'язку, передбаченого ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру», та є підставою для притягнення його до відповідальності відповідно до вимог чинного законодавства. Твердження, викладені в анкеті, перевіряються у випадку надходження до підрозділу внутрішньої безпеки Генеральної прокуратури інформації про їх недостовірність (у тому числі неповноту) шляхом проведення службового розслідування [176, с. 13-14].

Вищесказане дозволяє зробити висновки, що інструментом забезпечення доброчесності у правоохоронних органах є здійснення перевірок, наприклад, шляхом заповнення анкет, декларацій, таємні перевірки тощо. Перелік є невичерпний, що породжує проблеми, оскільки, на нашу думку, тут повинно мати місце законодавче підґрунтя з визначенням правових засад організації перевірки, порядку її проведення, суб'єктів, уповноважених на проведення перевірки, а також оформлення її результатів і правових наслідків. Досліджуючи систему правоохоронних органів можна сказати, що жоден не має ідеальну модель проведення перевірок на доброчесність. Переважно виникає одна й та сама проблема – це відсутність чіткого єдиного механізму проведення, який був би закріплений на законодавчому рівні. Так, перевірки на доброчесність, їх результати не повинні завершуватись лише притягненням до відповідальності осіб, стосовно яких проводилась перевірка, необхідно опрацьовувати, аналізувати та розробляти заходи для зменшення корупційних проявів, що неможливо без вдосконалення законодавства.

Окремим питанням постає поняття «спеціальна перевірка», яку запроваджено з метою підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування [185]. Спеціальній перевірці підлягають відомості про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення, про застосування до кандидата адміністративних

стягнень за корупційні правопорушення, достовірність відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік, стан здоров'я кандидата, освіту, наявність у кандидата наукового ступеня, вченого звання. До проведення спеціальної перевірки залучаються Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України та інші органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції.

Під час спеціальної перевірки також встановлюється наявність або відсутність кандидата на посаду в Єдиному державному реєстрі осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Таким чином, можемо класифікувати інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах за наступними критеріями:

- 1) За часом проведення: постійні, періодичні, єдиноразові;
- 2) За колом осіб: загальні, групові, індивідуальні;
- 3) За юридичними наслідками: правовстановлюючі, правоприпиняючі, без юридичних наслідків;
- 4) За характером впливу: превентивні, мотиваційні, дисциплінарні.
- 5) За підставами здійснення: нормативно визначені, за повідомленнями від інститутів громадянського суспільства (громадян) та організацій, за результатами здійснення оперативно-розшукових дій.
- 6) За юрисдикційною приналежністю суб'єктів, що здійснюють адміністративні процедури: зовнішні, внутрішні;
- 7) За характером повноважень: здійснюються органами державної влади (їх посадовими особами), інститутами громадянського суспільства.

До числа загальних інструментів (адміністративних процедур) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах відносимо:

1) Сукупність процедурних дій спрямованих на якісний кваліфікаційний відбір кандидатів на посади до правоохоронних органів, як передумова дотримання принципу доброчесності у подальшій роботі;

- 2) Проведення спеціальних перевірок;
- 3) Електронне декларування, заповнення анкет;
- 4) Перевірки на доброчесність (відкриті та таємні);
- 5) Моніторинг способу життя;
- 6) Службове розслідування.

Отже, інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах – це визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом (інститутом громадянського суспільства), і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта, метою якого є забезпечити базові етико-правові засади правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів для належного захисту прав, свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах.

Підсумуємо.

1. У підрозділі досліджено зміст поняття «інструмент (адміністративна процедура)» під яким слід розуміти – визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом, і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта.

2. Обґрунтовано позицію, що обмеження виключно нормами адміністративного права будь-якої державно-владної діяльності не

припустиме. Оскільки, державно-владну діяльність доцільно відносити до міжгалузевого інституту або навіть надінституту, тому і регулювання цих сфер має міжгалузевий характер, хоча й включає сферу адміністративних правовідносин.

3. Визначено, що протягом тривалого часу суспільство потребувало докорінних змін у державній антикорупційній політиці. Одним із системних інструментів реалізації антикорупційної політики є передусім розробка та впровадження дієвих адміністративних процедур, що передбачають забезпечення стану доброчесності в системі правоохоронних органів.

4. Доведено, що профілактичні процедури доброчесності як сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, спрямовані на всебічне формування у працівника правоохоронного органу знань про етичні стандарти поведінки доброчесності є передумовою прийняття рішень та вчинків, спрямованих на уникнення протиправної поведінки та належне виконання службових обов'язків.

5. Запропоновано авторську класифікацію інструментів (адміністративних процедур) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах за наступними критеріями:

- 1) За часом проведення: постійні, періодичні, єдиноразові;
- 2) За колом осіб: загальні, групові, індивідуальні;
- 3) За юридичними наслідками: правовстановлюючі, правоприпиняючі, без юридичних наслідків;
- 4) За характером впливу: превентивні, мотиваційні, дисциплінарні.
- 5) За підставами здійснення: нормативно визначені, за повідомленнями від інститутів громадянського суспільства (громадян) та організацій, за результатами здійснення оперативно-розшукових дій.
- 6) За юрисдикційною приналежністю суб'єктів, що здійснюють адміністративні процедури: зовнішні, внутрішні;

7) За характером повноважень: здійснюються органами державної влади (їх посадовими особами), інститутами громадянського суспільства.

Виокремлено загальні інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах:

1) Сукупність процедурних дій спрямованих на якісний кваліфікаційний відбір кандидатів на посади до правоохоронних органів, як передумова дотримання принципу доброчесності у подальшій роботі;

2) Проведення спеціальних перевірок;

3) Електронне декларування;

4) Перевірки на доброчесність шляхом заповнення анкет, декларацій (відкриті та таємні);

5) Моніторинг способу життя;

6) Службове розслідування.

Інструментами (адміністративними процедурами) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах слід розуміти визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом (інститутом громадянського суспільства), і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта, метою якого є забезпечити базові етико-правові засади правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів для належного захисту прав, свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах.

Висновки до розділу

1. Досліджено засади правового регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах, як процесуального механізму утвердження правил доброчесності, шляхом застосування контролю за доброчесною поведінкою з використанням адміністративно-правових засобів, зокрема заповнення анкет доброчесності, поліграфологічне опитування тощо.

Норми доброчесної поведінки, на відміну від інших етичних засад публічних осіб, охоплюють поведження та діяльність як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічної діяльності.

Утвердження системування та удосконалення правового регулювання доброчесності правоохоронних органів як особливої категорії публічних службовців обумовлюється наступними вітчизняними правовими аспектами:

по-перше, Закон України «Про державну службу» регулює відносини апарату державних службовців, природа публічної діяльності яких як функціонально, так і організаційно суттєво відрізняється від правоохоронних органів та вимагає пошуку та уточнення публічних цінностей, які необхідно віднести до предмету доброчесності правоохоронців;

по-друге, Закон України «Про державну службу» взагалі не передбачає процесуального режиму перевірки доброчесної поведінки, який за аналогією можливо застосувати в управлінні правоохоронними органами;

по-третьє, нещодавнє впровадження дефініції «доброчесність» в чисельну кількість нормативних положень не дає можливості встановити різницю між дисциплінарним проступком та актом недобросовісної поведінки і таким чином забезпечити родову приналежність санкції за недоброчесність до антикорупційної чи дисциплінарної;

по-четверте, фактична відсутність терміну «правоохоронні органи» та наявність різних видів виконавчих органів із ознаками, які комбінують

правоохоронні та військові функції, породило невизначеність правил етичної поведінки правоохоронної системи. Уніфікація вимог та критеріїв доброчесності до усіх суб'єктів, які виконують правоохоронні функції – це шлях до правової інституціоналізації принципу доброчесності в національну систему доброчесності;

по-п'яте, широка дискусія змісту та ознак дефініції «доброчесність», а також наявність колізійності у відомчих підходах до відслідковування та контролю за доброчесністю потребує ґрунтованого теоретичного вивчення.

2. Вітчизняне правове регулювання забезпечення доброчесності правоохоронних органів не містить системного підходу як у змісті доброчесної поведінки, так і організаційному механізму контролю за нею.

Дискусійними є наступні положення предмету перевірки на доброчесність в Анкеті доброчесності прокурора:

по-перше, перелік питань, що становлять об'єкт таємної перевірки значно ширший, ніж критерії оцінки доброчесності, передбачені ст. 16 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, а також ширший, ніж зміст дефініції «доброчесність» в Законі України «Про державну службу»;

по-друге, свідчення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення прокурором проти себе суперечить основній zasadі кримінального процесу, а саме, свободі від самовикриття та права не свідчити проти себе, близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК України). Тому, щодо цього факту повідомлення має носити добровільний характер, а не внесення відомостей у даному пункті в Анкеті доброчесності не повинно бути підставою для застосування відповідальності;

по-третьє, п. 5 Розділу II Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України передбачено, що неподання, несвоєчасне подання Анкети прокурором без поважних причин або подання Анкети, у якій прокурор не підтверджує визначені нею твердження, свідчить про невиконання ним обов'язку,

передбаченого частиною п'ятою статті 19 Закону України «Про прокуратуру», та є підставою для притягнення його до відповідальності відповідно до законів;

по-четверте, положення п. 2 розділу I Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України від 13.04.2017 № 111, щодо того, що *«подання в анкеті доброчесності прокурора недостовірних (у тому числі неповних) тверджень належить до дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його... чесності»* – розцінюється таким, що суперечить логіці перевірки на доброчесність. Доброчесність перевірки на доброчесність не може оцінюватися та, відповідно, перевірятися. Факт надання неправдивих відомостей в операційних документах є вчиненням дисциплінарного проступку, що утворює окремий склад правопорушення.

3. Обґрунтовується незаконність рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів щодо застосування відповідальності до прокурорів за ненадання будь-якого коментаря прокурором щодо власної доброчесності чи недоброчесності в Анкеті доброчесності прокурора (як приклад, у Рішенні №563дп-18 Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів дії із укриття недоброчесних фактів розцінені як непроходження таємної перевірки доброчесності) в силу того, що як Законом України «Про прокуратуру» як і Порядком проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України від 16.06.2016 № 205 не передбачено конкретної відповідальності за неподання інформації про доброчесність.

5. З процесуальної точки зору, перевірки на доброчесність в НАБУ є окремою формою контролю саме поведінки працівника правоохоронного органу, а не дотримання антикорупційних вимог. Такий підхід є правильним та узгоджується із європейською практикою доброчесності, оскільки відокремлює стандарт доброчесності від інших етичних вимог та

обмежень публічних осіб-працівників правоохоронних органів, що є важливим у питанні забезпечення авторитету та довіри до правоохоронної системи.

Під *стилем* добродесної поведінки необхідно розуміти сукупність стандартів добродесності, які загалом утворюють у працівника правоохоронного органу особливий механізм етичного мислення, заснований на глибокому усвідомленні свого публічного становища та поваги до суспільних цінностей.

6. Констатуються суттєві інституційні відмінності перевірок на добродесність в правоохоронних органах, що в результаті дає підстави твердити про незавершеність уніфікації законодавчого та нормативного розуміння сутності правил добродесності та їх дотримання.

Очевидно, прослідковується певна відмінність підходів до охопленості чесності. Із чого випливає, що професійна добродесність у широкому розумінні правового регламентування може існувати у наступних формах:

по-перше, поведінка працівників правоохоронних органів, яка в свою чергу, класифікується на поведінку при виконання службових обов'язків та поведінку поза сферою публічного життя;

по-друге, виконання функцій правоохоронних органів:

- прийняття процесуальних рішень;
- дотримання правового балансу втручання в права та свободи осіб;
- забезпечення поваги до приватного життя та гідності при проведенні гласних та прихованих заходів, обробки персональних даних тощо;
- недопущення перевищення службових повноважень;
- професійність та якісність реалізації визначених законом функцій;
- отримання доказів виключно у законний спосіб;

- утримання від отримання переваг фінансового та іншого майного характеру щодо себе чи членів своєї сім'ї як при виконанні правоохоронних функцій, так і приватному житті та ін.

по-третьє, дотримання обмежень та всебічне виконання заходів, які застосовуються законом до працівників правоохоронних органів як публічних осіб (вимоги декларування, антикорупційні вимоги, вимоги прозорості, незалежності, аполітичності тощо).

7. Для механізму будь-якої держави властива диференціація її органів за функціональною ознакою. Аналогічна ситуація спостерігається й у нашій державі. На нашу думку, блок інституцій, поєднаних функціональним призначенням – боротьба з корупцією (забезпечення доброчесності) складається з чотирьох базових складових:

1) Органи державної влади, які виходячи з їх загальної компетенції є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів;

2) Система правоохоронних органів;

3) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Наразі в Україні визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: Прокуратура, НАБУ, НАЗК, Національна поліція;

4) інститути громадянського суспільства (Ради доброчесності та правозахисні організації). Хоч самі по собі вони не є правоохоронним органом, проте у питаннях доброчесності у системі правоохоронних органів є одним із механізмів забезпечення максимального її рівня.

8. Сформульовано ознаки суб'єктів забезпечення доброчесності у правоохоронних органах, що виокремлює їх з поміж інших суб'єктів. До таких ознак слід віднести:

- розробку інформаційної, нормативної та методологічної складової боротьби з корупційними проявами;

- наявність у складі суб'єкта спеціальних структур, що функціонально уповноважені на проведення державної антикорупційної політики;

- контроль (нагляд) суб'єктом доброчесності тієї сфери, в межах якої він наділений компетенцією;

- існування в офіційній ідеології положень, що дозволяють суб'єкту прямо чи опосередковано брати участь в антикорупційній політиці держави.

- комплексний характер засобів, методів та стратегій проведення антикорупційної політики, у тому числі розробка програм, проектів нормативно-правових актів, експертиза існуючих нормативних актів;

- запровадження ефективної системи захисту від деструктивного корупційного впливу;

- забезпечення висококваліфікованими кадрами, найсучаснішою технікою, фінансуванням.

9. Обґрунтовано позицію, що держава та наддержавні утворення зацікавлені у комплексній протидії корупції, та розробляють й реалізують низку заходів:

- формування позитивних установок, метою яких є створення сприятливого інформаційного середовища щодо протидії корупції;

- контроль (нагляд) за належним дотриманням принципів та норм антикорупційної політики;

- розробка відповідної нормативно-правової, концептуальної, ідеологічної бази, що регламентує державну (наддержавну) протидію корупції;

- створення спеціальних структурних підрозділів (як у складі силових структур, так і у складі інших державних установ), основним призначенням яких постає боротьба з корупцією та дотримання режиму доброчесності.

Запропоновано широкий підхід до розуміння суб'єктного складу забезпечення доброчесності в правоохоронних органах, що включає в себе держави (в особі її органів), міждержавні об'єднання, міжнародні організації, судову систему, прокуратуру, правоохоронні органи та їх підрозділи, спеціальні суб'єкти по боротьбі з корупцією, інститути громадянського суспільства тощо.

10. Досліджено зміст поняття «інструмент (адміністративна процедура)» під яким слід розуміти – визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом, і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта.

11. Доведено, що профілактичні процедури доброчесності як сукупність інформаційно-довідкових, навчальних, тренінгових заходів, спрямовані на всебічне формування у працівника правоохоронного органу знань про етичні стандарти поведінки доброчесності є передумовою прийняття рішень та вчинків, спрямованих на уникнення протиправної поведінки та належне виконання службових обов'язків.

12. Запропоновано авторську класифікацію інструментів (адміністративних процедур) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах за наступними критеріями:

- 1) За часом проведення: постійні, періодичні, єдиноразові;
- 2) За колом осіб: загальні, групові, індивідуальні;
- 3) За юридичними наслідками: правовстановлюючі, правоприпиняючі, без юридичних наслідків;
- 4) За характером впливу: превентивні, мотиваційні, дисциплінарні.
- 5) За підставами здійснення: нормативно визначені, за повідомленнями від інститутів громадянського суспільства (громадян) та організацій, за результатами здійснення оперативно-розшукових дій.

6) За юрисдикційною приналежністю суб'єктів, що здійснюють адміністративні процедури: зовнішні, внутрішні;

7) За характером повноважень: здійснюються органами державної влади (їх посадовими особами), інститутами громадянського суспільства.

Виокремлено загальні інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах:

1) Сукупність процедурних дій спрямованих на якісний кваліфікаційний відбір кандидатів на посади до правоохоронних органів, як передумова дотримання принципу доброчесності у подальшій роботі;

2) Проведення спеціальних перевірок;

3) Електронне декларування;

4) Перевірки на доброчесність шляхом заповнення анкет, декларацій (відкриті та таємні);

5) Моніторинг способу життя;

6) Службове розслідування.

Інструментами (адміністративними процедурами) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах слід розуміти визначений законодавством порядок здійснення сукупності процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом (інститутом громадянського суспільства), і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акта, метою якого є забезпечити базові етико-правові засади правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів для належного захисту прав, свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах.

ВИСНОВКИ

Дисертація є однією з перших монографічних праць, в якій комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права досліджено концепцію правового забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України, в результаті чого було сформовано пропозиції теоретико-методологічного, нормативного та практичного характеру, здатні повному оцінити підходи до розуміння доброчесності як важливого та необхідного компоненту професійної характеристики працівника правоохоронних органів. У результаті проведеної роботи були розроблені такі висновки:

1. Стан наукової розробки питань адміністративно-правового забезпечення питань доброчесності працівників правоохоронних органів засвідчив існування щонайменше чотирьох напрямків, які, в системі дозволяють забезпечити досягнення цілей роботи. Це, зокрема, праці: філософського, етичного, психологічного спрямування, у яких розкриваються різні аспекти доброчесності як компоненту професійної діяльності працівників у різних (не тільки правоохоронній) сферах; роботи, що присвячені проблемі запобігання корупції, а також характеристиці її як правового та соціального явища. Роботи цього спрямування дозволили розглянути потенційні негативні наслідки залучення до професійної правоохоронної діяльності недоброчесного персоналу; наукові дослідження правоохоронної сфери, у яких аналізуються різні аспекти публічного адміністрування правоохоронних інституцій, що також передбачає формування професійних вимог до персоналу, порядок відбору та проходження служби персоналом, процедури притягнення правоохоронців до відповідальності тощо; дослідження теорії адміністративно-правового забезпечення та

регулювання, які стали основою для об'єднання та адаптування методологічних підходів різних галузей наукового пізнання до комплексного адміністративно-правового наукового дослідження.

2. Запропоновано загальний підхід до визначення категорії «добročесність» як системи морально-етичних якостей особи, що трансформується у поведінкову модель в результаті свідомої, розумово-психологічної діяльності та відображає суб'єктивне відношення до суспільних та професійних цінностей.

Практична площина категорії добročесності працівників правоохоронних органів полягає у закріпленні системи критеріїв, які характеризують працівника, як такого, що здатен за своїми морально-етичними якостями, рівнем статків (співвідношенням доходів та видатків), відсутністю корупціогенних ризиків, ставленням до службових обов'язків та службової дисципліни, здійснювати професійну діяльність на посаді в правоохоронному органі.

Трансформація добročесності у професійну чесність публічної особи співробітника правоохоронних органів відбувається в результаті:

- неупередженості публічно-владної діяльності, забезпечення превалювання професійних (посадових, публічних) цінностей над приватними інтересами;
- захисту публічних інтересів та підтримки авторитету правоохоронних органів;
- запобігання корупції;
- формування толерантності, ввічливості як при виконанні службових обов'язків так і поза ними.

Правовий зміст категорії «добročесність» вимагає інтеграції положень в систему законодавства оптимального змісту професійних чеснот в частині етичних та корпоративних вимог до особи, наділеної публічно-владними повноваженнями, а також встановлення критеріїв перевірки

суб'єкта на предмет дотримання якостей професійної чесності при здійсненні функцій та завдань держави.

Досліджено актуальні питання імплементації дефініції «доброчесність» в адміністративно-правове забезпечення правоохоронних органів:

1) вимір недоброчесної поведінки (який повинен бути чітким, оскільки лише за таких умов можливо застосувати відповідальність) – є неоднаковим для кожного типу публічних осіб, в тому числі посадових осіб правоохоронних органів;

2) корпоративність як ознака доброчесної поведінки диференціює цінності, які важливі для конкретного типу публічних осіб, що породжує необхідність відомчого нормотворення правил доброчесності;

3) відсутність в Україні Етичного кодексу поведінки працівників правоохоронних органів, що, в свою чергу, є наслідком неоднозначного підходу до розуміння системи правоохоронних органів вимагає обґрунтування сутності категорії «доброчесність» в джерелах нормотворення правоохоронних органів.

3. Принцип доброчесності правоохоронних органів – вихідна етико-правова засада правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів в дусі захисту та поваги до публічних цінностей, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах як при виконання службових обов'язків, так і у приватному житті.

Одним із найважливіших призначень принципу доброчесності є формування довгострокового ефекту від доброчесної поведінки, що передбачає розробку механізму у площині використання засобів та інструментів контролю, перевірки, моніторингу доброчесності, підвищення якості поведінкових реакцій працівників правоохоронних органів в певних оперативно-слідчих, управлінських чи приватних життєвих ситуаціях.

Важливість принципу доброчесності правоохоронних органів пояснюється його функціями:

по-перше, нормативна регуляторність, що передбачає розвиток норм управління в дусі толерантності, поваги до прав людини, професійності та високого рівня культури;

по-друге, публічність та прозорість – вимоги до доброчесної поведінки мають бути загальновідомими суб'єктам, які взаємодіють із правоохоронними органами;

по-третє, систематизація та уніфікація критерію доброчесності;

по-четверте, юридична визначеність, тобто чітке встановлення місця доброчесності в ієрархії юридичних та етичних засобів регулювання;

по-п'яте, спрямованість на забезпечення публічних цінностей у діяльності правоохоронних органів;

по-шосте, дисциплінованість – встановлення правових та поведінкових обмежень в публічній діяльності та приватному житті;

по-сьоме, спрямованість на недопущення настання незаконних негативних наслідків для громадян від правозастосовчої діяльності правоохоронних органів, або застосування ними заходів примусу;

по-восьме, спрямованість на недопущення вчинення корупційних правопорушень;

по-дев'яте, самомотивація – стимулювання розвитку особистих якостей та професійності;

по-десяте, корпоративність – підвищення рівня корпоративних стандартів та якості управління в системі правоохоронних інституцій, підвищення рівня корпоративного духу, забезпечення професійних дієздатних структур, які б підтримували якісну психологічну підготовку публічних осіб правоохоронних органів.

4. Норми доброчесної поведінки, на відміну від інших етичних засад діяльності публічних осіб, охоплюють поведження та діяльність як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічної діяльності.

Утвердження систематизації та удосконалення правового регулювання доброчесності працівників правоохоронних органів як особливої категорії публічних службовців обумовлюється наступними вітчизняними правовими аспектами:

по-перше, Закон України «Про державну службу» регулює відносини апарату державних службовців, природа публічної діяльності яких як функціонально, так і організаційно суттєво відрізняється від правоохоронних органів та вимагає пошуку та уточнення публічних цінностей, які необхідно віднести до предмету доброчесності правоохоронців;

по-друге, Закон України «Про державну службу» взагалі не передбачає процесуального режиму перевірки доброчесної поведінки, який за аналогією можливо застосувати в управлінні правоохоронними органами;

по-третє, нещодавнє впровадження дефініції «доброчесність» в чисельну кількість нормативних положень не дає можливості встановити різницю між дисциплінарним проступком та актом недобросовісної поведінки і таким чином забезпечити родову приналежність санкції за недоброчесність до антикорупційної чи дисциплінарної;

по-четверте, фактична відсутність єдиновизнаного терміну «правоохоронні органи» та наявність різних видів виконавчих органів із ознаками, які комбінують правоохоронні та військові функції, породило невизначеність правил етичної поведінки працівників правоохоронної системи. Уніфікація вимог та критеріїв доброчесності до усіх суб'єктів, які виконують правоохоронні функції – це шлях до правової інституціоналізації принципу доброчесності в національну систему доброчесності;

по-п'яте, широка дискусія змісту та ознак дефініції «доброчесність», а також наявність колізійності у відомчих підходах до відслідковування та контролю за доброчесністю потребує ґрунтованого теоретичного вивчення.

У стандартах публічної служби в країнах Європейського Союзу нормам професійної доброчесності відводиться окреме місце в системі етичних правил поведінки. Як наслідок, окремими нормами регламентуються процедури перевірок на доброчесність і застосування відповідальності. Із цього, правовий механізм забезпечення доброчесності не ототожнюють із антикорупційним механізмом, хоча обом вимогам властиві спільні стандарти етичної поведінки.

Феномен доброчесності правоохоронців та його ефективність повинен супроводжуватись постійною увагою як громадських інституцій, так і підрозділів внутрішнього контролю. Завдяки системному контролю та високій професійній культурі публічних осіб, створюється певний стереотип поведінки, тобто стиль.

Стиль доброчесної поведінки є вищою формою фахового зростання, за якої механізм прийняття рішень як при виконанні службових обов'язків, так і поза сферою публічного життя обґрунтовується не тільки шаблонними діями та дотриманням певних алгоритмів, а й способом етичного мислення.

Під стилем доброчесної поведінки необхідно розуміти сукупність стандартів доброчесності, які загалом утворюють у працівника правоохоронного органу особливий механізм етичного мислення, заснований на глибокому усвідомленні свого публічного становища та поваги до суспільних цінностей.

5. Блок інституцій, поєднаних функціональним призначенням – запобігання корупції (забезпечення доброчесності) складається з чотирьох базових складових:

1) Органи державної влади, які виходячи з їх загальної компетенції є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів;

2) Система правоохоронних органів;

3) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Наразі в Україні визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національна поліція України;

4) інститути громадянського суспільства (Ради доброчесності та правозахисні організації). Незважаючи на те, самі по собі вони не є правоохоронними інституціями, проте у питаннях доброчесності у системі правоохоронних органів, вони є одним із механізмів максимального її забезпечення.

6. Інструменти (адміністративні процедури) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах – це визначений законодавством порядок здійснення процедурних дій, послідовно вчинених адміністративним органом (або в деяких випадках, - громадськими інституціями), і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям і, в необхідних випадках, виконанням прийнятого адміністративного акту, метою якого є забезпечити базові етико-правові засади правоохоронної діяльності, що визначає межі та спосіб поведінки працівників правоохоронних органів для належного захисту прав, свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави, утвердження авторитету служби у правоохоронних органах.

Запропоновано авторську класифікацію інструментів (адміністративних процедур) забезпечення доброчесності в правоохоронних органах за наступними критеріями:

- 1) За часом проведення: постійні, періодичні, одноразові;
- 2) За колом осіб: загальні, групові, індивідуальні;
- 3) За юридичними наслідками: правовстановлюючі, правоприпиняючі, без юридичних наслідків;
- 4) За характером впливу: превентивні, мотиваційні, дисциплінарні.

5) За підставами здійснення: нормативно визначені, за повідомленнями від інститутів громадянського суспільства (громадян) та організацій, за результатами здійснення оперативно-розшукових дій.

6) За юрисдикційною приналежністю суб'єктів, що здійснюють адміністративні процедури: зовнішні, внутрішні;

7) За характером повноважень: здійснюються органами державної влади (їх посадовими особами), інститутами громадянського суспільства.

7. Для удосконалення правового забезпечення питань доброчесності в діяльності правоохоронних органів, пропонуємо розробити та інтегрувати до системи правового регулювання діяльності правоохоронних органів Кодекс доброчесності працівників правоохоронних органів, який би передбачав уніфікований та універсальний підхід до використання принципів та критеріїв доброчесної поведінки в діяльності різних правоохоронних інституцій. Пропонується наступна його структура:

«Загальні положення про доброчесність в правоохоронній сфері»;

«Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності»;

«Суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Система критеріїв забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Процедури, стандарти та гарантії забезпечення доброчесності в правоохоронних органах»;

«Контроль за об'єктивністю оцінки результатів доброчесності та використання результатів перевірки».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жуков С.В. Феномен доброчесності: до питання методології дослідження. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. №5. С.23-26.
2. Жуков С.В. Проблеми адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів. Монографія. Київ, Леся, 2018. 412 с.
3. Сюсяйло О. М. Державний механізм запобігання та протидії корупції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Донецьк, 2012. 20 с.
4. Козак В. І. Адміністративна реформа в Україні як механізм протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2015. 20 с.
5. Задорожний С. А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.
6. Серьогін С. С. Сергійович. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України: дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Дніпропетровськ, 2009. 249 с.
7. Коваленко Ю. В. Адміністративно-правові засоби протидії корупції в органах Державної митної служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.
8. Суslopeць А. О. Адміністративно-правове регулювання формування та функціонування органів державної податкової служби в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2012. 19 с.
9. Яфонкін А. О. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією серед державних службовців в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2013. 20 с.

10. Армаш Н. О. Концептуально-методологічні засади співвідношення державних політичних посад з посадами державної служби в органах виконавчої влади: автореф. дис. д-ра. юр. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2014. 40 с.

11. Добровольський О. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2015. 16 с.

12. Глушко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2016. 19 с.

13. Мусієнко О. П. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2017. 22 с.

14. Боднарчук О. Г. Адміністративно-правові засади протидії корупції у Державній кримінально-виконавчій службі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Ірпінь, 2016. 40 с.

15. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2005. 19 с.

16. Подоляк Е. Б. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в умовах реформування державно-владного апарату України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07. Львів, 2017. 20 с.

17. Литвиненко В. І. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2015. 40 с.

18. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2015. 39 с.
19. Тучак Р. М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2007. 21 с.
20. Гайдук А. В. Заходи адміністративного примусу у боротьбі з корупцією в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2006. 20 с.
21. Панфілов О. Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук : спец. 12.00.07. Одеса, 2013. 22 с.
22. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 239 с.
23. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юр. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 443с.
24. Загуменна Ю. О. Реалізація правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07.. Харків, 2011. 230 с.
25. Краснокутський С.В. Юридична природа недержавної правоохоронної діяльності в Україні (теоретико-правовий аспект): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01., Харків, 2004. 170с.
26. Кучук А.М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 213с.
27. Кубаєнко А. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав та свобод громадян у діяльності правоохоронних органів України: порівняльний аспект: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 220с.

28. Ліховіцький Я.О. Адміністративно-правові засади координації правоохоронної діяльності органами прокуратури: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07., Херсон, 2011. 199с.
29. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: адміністративно-правові засади організації та функціонування: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07., Харків, 2010. 481с.
30. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01, Київ, 2001.184с.
31. Пікуля Т.О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2004. 203с.
32. Онопенко П.В. Правоохоронні функції Української держави: зміст і реалізація: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, Інститут законодавства Верховної Ради України, 2005. 204 с.
33. Фатхутдінов В.Г. Правоохоронна діяльність: природа, сутність, гуманізм (теоретико-правові та методологічні аспекти): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2006. 223с.
34. Горінецький Й. І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 203 с.
35. Сердюк І.А. Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 200 с.
36. Городовенко В.В. Незалежність суддів і моральні засади суддівської професії. Вісн. Верховн. Суду України. № 4. 2002. С. 42-44.
37. Куйбіда Р.О. Проблеми юридичної відповідальності суддів. Адвокат. 2005. № 8. С. 11-14.
38. Єгорова В. С. Щодо правосуб'єктності суддів судів загальної юрисдикції. Держава і право. Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки.

Вип. 37. К., Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. С. 206–212.

39. Обрусна С. Ю. Соціальний характер судового управління: окремі питання. *Право і Безпека*. 2010. № 1 (33). С. 102–106.

40. Кошова О. В. Транспарентність сучасної судової влади. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2015. № 1-2. С. 209-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2015_1-2_20

41. Рубцов С. С. Інноваційні технології в механізмі забезпечення транспарентності судової влади. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. № 1. С. 107-112.

42. Подкопаєв С.В. Фактична підстава дисциплінарної відповідальності суддів: деякі питання. *Актуальні проблеми держави та права*. 2001. Вип. 10. С.268-275.

43. Ігонін Р.В. Концептуальні проблеми забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції: адміністративно-правовий вимір. Монографія. Ірпінь, Національний університет ДПС України, 2012. 388 с

44. Штогун С.Г. Судова реформа чи косметичний ремонт системи судової влади? *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2016. № 2(14). С. 1–13. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16sshssv.pdf>.

45. Шемшученко Ю.С. Судова реформа в Україні у світлі європейського досвіду: конституційний аспект. *Часопис цивільного і кримінального судочинства* 2016. № 6 (33). С. 47-59.

46. Новоселова, В. В. Судова система України крізь призму індексу верховенства права: проблеми й перспективи розвитку. *Порівняльно-аналітичне право*. №3. 2015. С. 35-37. URL: http://www.pap.in.ua/3_2015/11.pdf

47. Федорович В. І. Теоретичне обґрунтування механізму відповідальності судді за недоброчесну поведінку: дис. ...канд. юрид. наук:

12.00.10. Львів, 2005. 194 с. URL: <http://lubp.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/ДИСЕРТАЦІЯ-Федорович.pdf>.

48. Федорович В. Загальнотеоретичні підходи до визначення недоброчесної поведінки судді в системі загальнодержавних заходів протидії корупції. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/3/part_2/3.pdf

49. Жуков С. В. Генеза розвитку категорії «доброчесність» у сучасній правовій науці. Наука і правоохорона. 2017. №4. С.293-296.

50. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції : навч. посіб. Вид. 2-ге, доопр. Х., ХНУВС, 2011. 262 с.

51. Гвоздецький В. Д. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 63. С. 139-145.

52. Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник. За ред. В.П.Андрущенко, М.І.Горлача. К.-Х., ВМП Рубікон, 1997. 400 с.

53. Степанова О.А. Ретроспективний аналіз доброчесності в античній філософсько-педагогічній думці. Педагогічні науки. 2005. Вип. 40. С. 260-263.

54. Мовчан В. С. Етика. Навч.посіб. Київ, Знання, 2007. 483 с.

55. Черенко Н. А. Концепт доброчесність як універсальна домінанта культури: до питання вербалізації. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 47(2). С. 510-517.

56. Сливка С.С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Львів, Світ, 2000. 336 с.

57. Біленчук П.Д., Гвоздецький В.Д., Сливка С.С. Філософія права. Навчальний посібник. К., Атіка, 1999. 208 с.

58. Сердюк О. І., Мирна О. В., Шупта І. М. Місце доброчесності в моделі компетенцій державних службовців та системі цінностей особистості при запобіганні корупції. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. №3. С.67-69.

59. Сорокіна Н. Доброчесність як необхідний морально-етичний складних діяльності публічного службовця. Национальный юридический журнал. Теория и практика. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/5/8.pdf>

60. Белоліпецкий В. Л. Профессионализм и профессиональная культура в системе государственной службы. Политико-административная элита и государственная служба в системе властных отношений. 1996. Вып. 2. С. 59–61.

61. Кожушко М.В. Адміністративно-правові засади формування професійної етики курсантів та слухачів вищих навчальних закладів МВС України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01., Київ, 2011. 194с.

62. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки. Стратегія від 14.10.2014 № 1699-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1699-18>

63. Арістотель. Нікомахова етика. Пер. В. Ставнюк. К., Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.

64. Політична енциклопедія. Ін-т політ. і етнонац. досл. ім. І. Ф. Кураса; Гол. ред. Ю. Левенець. К., Парламентське в-во, 2011. С. 39-40. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/aristotle.htm>

65. Кант И. Собрание сочинений в восьми томах. Том 1. Иммануил Кант (Immanuel Kant). Под общей редакцией А.В. Гулыги. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/K/KANT_Immanuil/_Kant_I.html#0011

66. Глущенко С. Що розуміти під професійною етикою та доброчесністю в контексті кваліфікаційного оцінювання суддів?. Журнал «Закон і Бізнес», 2016. URL: https://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesijnoyu_etikoju_ta_dobrochesnistyu_v_.html

67. Стасенко В.В. Доброчесність – категорія філософська. Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе

учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с.

68. Поняття доброчесності в етиці : відомості із електронного журналу «Етика сьогодні». URL: <http://www.etica.in.ua/ponyattya-dobrochesnosti-v-etitsi/>

69. Брославська Г. М., Брославська Г. М. Доброчесність повинна бути у всьому. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с.

70. Яремін І.І. Аспекти етичних правил поведінки публічних службовців: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: ІФОЦППК, 2016. 68 с. URL: <https://ifocppk.jimdo.com/app/download/9170412184=1507121959&mobile=1>

71. Ефективне врядування та виховання доброчесності у секторі безпеки та оборони: Освітня дисципліна програми виховання доброчесності НАТО, 2016. URL: <http://buildingintegrity.hq.nato.int>

72. European Principles for Public Administration, SIGMA Papers, No. 27, OECD Publishing, Paris. Support for Improvement in Governance and Management. 1999. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee.pdf>.

73. Про державну службу. Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/889-19>

74. Галуцько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. Форум права. 2010. № 4. С. 178–182. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gvvvar.pdf>

75. Ключний Р.А. Публічний інтерес у адміністративному праві. Національна Академія Внутрішніх Справ України. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/26547/1. – С.85-92>

76. Раїмов Р.І., Пасічник А.В. Особливості публічного інтересу. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2018. URL: http://lsey.org.ua/2_2018/41.pdf.
77. Братель С. Г. Правоохоронна сфера як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Юридична наука. 2015. №. 5. С. 52-58.
78. Кулібаба А. Поняття доброчесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. Підприємництво, господарство і право. 2018. №. 2. С. 212-218.
79. Глущенко С. В. Новели судової реформи: поняття професійної етики та доброчесності в контексті кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді). Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 6. С. 70-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2016_6_7
80. Кладченко А. О. Правові засади впровадження інституту доброчесності в Україні. *Jurnal Juridic national: Teorie si Practica*. 2016. № 6 (22). Р. 9–11.
81. Гьялт де Грааф, Цегер ван дер Вал. Контроль публічних цінностей, що конфліктують між собою: Врядування на основі доброчесності та ефективності. *Американський огляд державного управління*, 2010, С. 623–640.
82. Національна система доброчесності Україна-2015. URL: <https://ti-ukraine.org/research/doslidzhennya-natsionalna-systema-dobrochesnosti-ukrajina-2015>.
83. Курочка Л. Принципи державної служби в Україні: сучасні підходи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 3. С. 66-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2012_3_11
84. Захарцев С. Н., Попова А. В. Нравственно-этический аспект деятельности сотрудников правоохранительных органов. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и

искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2009. № 2 (3). С. 48-50. URL: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2009_2_13.pdf

85. Федорович В. І. Обґрунтування морально-етичної складової в системі відповідальності судді за недоброчесну поведінку. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2015. № 3(3). С. 170-173.

86. Констанкевич Ю. З. Практика Громадської ради доброчесності в конкурсі до Верховного Суду, оголошеному 2 серпня 2018 року, що не пов'язана з питаннями майна та декларацій. Право і суспільство. 2019. № 2, ч. 2. С. 14-21. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11772/Konstankevych.pdf?sequence=1&>

87. Тарасенко О. С. Корупційні ризики під час закупівель лікарських засобів. 2016. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5133/1.pdf>

88. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Garasumiv.pdf

89. Зайцева Н.Л. Етичність у державній службі як складова законності й дисципліни. Державне управління в контексті адміністративної реформи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Маріуполь, Донецький державний університет управління; аналітично-інформаційний журнал «Схід», 2015. 236 с.

90. Білан А. Проблемні питання вдосконалення державної служби в Україні. Студентська звітна конференція. Матеріали результатів наукових досліджень молодих науковців. Суми, Вид-во фізико-математичного факультету СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. Випуск 13. Том 2. 76 с.

91. Задніченко С. І. Запобігання корупційним ризикам у діяльності державних службовців. 2018. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/12155/1.pdf>
92. Армаш Н. О. Корупційні ризики в транспортній сфері. 2018. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/32971/1.pdf>
93. Eriksen, A. Etikk i praksis. Nord J Appl Ethics (2015), 9 (2), 3–17
94. Professionalism and integrity in the public service. Centre for Integrity in the Defence Sector Design: www.melkeveien.no Print: Norwegian Government Security and Service Organisation June/2015. URL: <https://cids.no/wp-content/uploads/pdf/cids/7250-DSS-Professionalism-and-integrity-skjerm.pdf>
95. Wakin M. M. Professional integrity. – AIR UNIV MAXWELL AFB AL AIRPOWER JOURNAL, 1996. URL: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a529856.pdf>
96. Ковальський В. С. Суддівська доброчесність: Проблеми теорії та практики. 2018. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5024/1.pdf>
97. Федорович В. І. Концептуальні підходи до визначення доброчесності в діяльності судді. Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету. 2015. №. 3. С. 179-182.
98. Доброчесність публічних посадових осіб органів виконавчої влади і місцевого самоврядування: результати громадського моніторингу та оцінювання. Аналітичний звіт. І.Сікора, Я.Глібішук, Л.Шевченко; Київ, ГО «Фундація «Відкрите суспільство», 2014. URL: http://osf.org.ua/data/blog_dwnl/Integrity_OSF_Evaluation.pdf
99. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про державну службу» (нова редакція) від 30.03.2015. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54571
100. Термін «принцип». Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>

101. Загальна теорія права. Підручник. За заг. ред. М.І. Козюбри. К., Ваіте, 2015. 392 с.
102. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Підручник. О. Ф. Скакун. Харків, Консум, 2001. 656 с.
103. Волоско В.В. Демократичні принципи діяльності органів внутрішніх справ. Демократичне врядування. 2008. №. 2. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik2/fail/Volosko.pdf
104. Сердюк І.А. Правоохоронні відносини: поняття, їх особливості та види: автореф. дис. к.ю.н.: 12.00.01. Київ, 2008. 20 с.
105. Микитенко В.В. Теоретико-правові аспекти правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. №3. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Pupch_2014_3_76.pdf
106. Алехин А.П., Кармолицкий А.П., Козлов А.А. Административное право Российской Федерации: Учебник. М., Зерцало, 1998. 671 с.
107. Григоренко І. А. Принципи правоохоронної (поліцейської) діяльності в Україні та Німеччині. Наше право. 2013. № 7. С. 24-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_7_6
108. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. к.ю.н.: 12.00.01., Львів, 2016. 20 с.
109. Бліхар В. С. Принцип відповідальності в морально-професійному утвердженні працівників правоохоронних органів (філософсько-правова рефлексія). Філософські та методологічні проблеми права. 2016. № 2. С. 103-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2016_2_10
110. Вороніна М. А. Правова природа етичних кодексів професійних співтовариств. Право та інноваційне суспільство. 2014. № 2. С. 77-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2014_2_12

111. Тренінг у системі професійної підготовки державноуправлінських кадрів. Зб. тренінгів. редкол. Ю. П. Сурмін, Р. А. Науменко, Л. М. Гогіна. К., НАДУ, 2013. 100 с.

112. Томкіна О. Принцип доброчесності державної влади: постановка проблеми. Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 1. С. 65-74.

113. Ківалов С. В. Принципи державної служби у новому Законі «Про державну службу». Актуальні проблеми держави і права, 2012. С. 7-16.

114. Сорокіна Н.Г. Доброчесність як базова категорія у вихованні публічного службовця. Теорія та практика державної служби : матеріали наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 8 грудня 2017 р. За заг. ред. С. М. Серьогіна. Д., ДРІДУ НАДУ, 2017. 275 с.

115. Костюк В. Л. Принципи державної служби в умовах правової держави: науково-теоретичний підхід Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2017. № 2(16) URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17kvlntp.pdf>

116. Васильківська В. Теоретико-правова характеристика новітніх принципів державної служби з урахуванням законодавчих перетворень. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 10. С. 87-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_10_18

117. Європейський досвід державного управління: Курс лекцій. Уклад. О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. К., Вид-во НАДУ, 2007. 76 с.

118. Рудакевич М.І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Моногр. Тернопіль, Астон, 2007. 398 с.

119. Кодекс суддівської етики. Рішення; З'їзд суддів України від 22.02.2013. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001415-13>

120. Адабаш О. В. Поняття, сутність та ознаки адміністративно-правових режимів. Європейські перспективи. 2013. №. 12. С. 36-40.

121. Маковська О. В. Поняття і класифікація адміністративних режимів у теорії адміністративного права. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. №. 3. С. 196-199.

122. Мінка Т. П. Особливості класифікації адміністративно-правових режимів. Форум права. 2012. №. 3. С. 453-458.

123. Петренко О. А. Визначення адміністративно-правового режиму та правил адміністративного нагляду щодо звільнених з місць позбавлення волі. Право і суспільство. № 1. 2012. С. 175-182.

124. Положення про Управління внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, затв. наказом Директора Національного антикорупційного бюро України від 11.05.2018 року № 98. URL: <https://nabu.gov.ua/zakonodavcha-baza>

125. Про затвердження Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України. Наказ; Генеральна прокуратура України від 16.06.2016 № 205. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0875-16>

126. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19>

127. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців: прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf

128. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос). Конвенція; ООН від 31.10.2003. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_c16

129. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Наказ; НАДС від 05.08.2016 № 158. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1203-16>

130. The Principles of Public Administration for European Neighbourhood Policy countries. Support for Improvement in Governance and Management. SIGMA. Publications. <http://www.sigmaweb.org/publications/Principles%20-ENP-Eng.pdf>

131. Добросесність публічної служби: Центр політико-правових реформ. Альтернативний звіт-протидія корупції. URL: http://pravo.org.ua/ua/news/20872047-2.2.-dobrochesnist-publichnoyi-slugebi#_ftn1

132. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1698-18>

133. Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України : Указ Президента України; Положення від 15.05.2015 № 272/2015. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/272/2015>

134. Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення, Порядок від 20.12.2017 № 1086. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1086-2017-%D0%BF>

135. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України. Затв. наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2017 №927. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/file/polozshennya.pdf>

136. Про прокуратуру. Закон України; Перелік від 14.10.2014 № 1697-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1697-18>

137. Роль прокуратури за межами сфери кримінального права: Висновок № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів, прийнятий ССРЕ на 3-му пленарному засіданні Страсбург, 15 – 17 жовтня 2008 р. URL:

https://www.gp.gov.ua/ua/cmo.html?_m=publications&_t=rec&id=101556

138. Висновок № 12 (2009) Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) (Бордоська декларація), прийнята КРЕС і КРЕП в м. Брдо (Словенія) 18 листопада 2009 року. URL:

<https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/vys12.doc>.

139. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Генеральна прокуратура України від 27.04.2017. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001900-17>

140. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

141. Про затвердження Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України. Генеральна прокуратура України від 13.04.2017 № 111. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0623-17>

142. Кодекс етики працівників Національного антикорупційного бюро України, опублікований на офіційному веб-сайті Національного антикорупційного бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/kodeks-etyky-pracivnykiv-nacionalnogo-antikorupciynogo-byuro-ukrayiny>

143. Офіційний коментар Рада громадського контролю НАБУ щодо факту розслідування ДТП, що сталася 1 липня 2019 року за участі співробітниці НАБУ, опублікований в мережі Facebook. URL: <https://www.facebook.com/kontrolNABU/posts/1330912197084319>

144. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/794-19>

145. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ; МВС України від 09.11.2016 № 1179. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1576-16>

146. Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/876-18>

147. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-12>

148. Антикорупційна програма Служби безпеки України на 2018-2020 роки: затв. Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 19 листопада 2018 року №2101. URL: <https://ssu.gov.ua/ua/pages/296>

149. Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Заява, Довідка від 11.05.2017 № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/449-2017-%D0%BF>

150. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури України: Генеральна прокуратура України від 12.06.2017 № 180. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0764-17>

151. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України : Наказ; МВС України від 13.11.2017 № 920. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1472-17>

152. Про добросчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування. Наказ від 20.03.2009 № 2362. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/jf1tm00i>.
153. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики: Словник. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. 416 с.
154. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). За ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь. 2009. С. 1383.
155. Добросчесність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Добросчесність> (дата звернення: 18.09.2018)
156. Цінності команди ДБР. <https://dbr.gov.ua/cinnosti-komandi-dbr>.
157. Подоляка С. А. Особливості функціонування системи суб'єктів протидії корупції в органах прокуратури України. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право. 2018. Вип. 5. С. 63-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslntp_2018_5_15.
158. Концепція реформування правоохоронних органів України (система кримінальної юстиції) (проект) URL: <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1285058160>.
159. Андрієвська Ю. А. Адміністративні процедури в діяльності органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 187 с.
160. Структура Генеральної прокуратури України: наказ Генерального прокурора України від 16.07.2015 № 55 шц. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/structure_pu.html.
161. Про затвердження Положення про Генеральну інспекцію Генеральної прокуратури України: Наказ ГПУ від 20.05.2019 №89. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/geninsp.html?_m=publications&_t=rec&id=205553.
162. Антикорупційна програма Генеральної прокуратури України на 2019 – 2020 роки. Наказ ГПУ від 01.03.2019 № 38. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/adminkor.html?_m=publications&_t=rec&id=249564

163. Шатрава С. О. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах Національної поліції України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 40 с.

164. Єрмоленко Інна Яківна. Адміністративна відповідальність працівників ОВС за вчинення корупційних правопорушень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Київ, 2014. 20 с.

165. Стратегія розвитку національного агентства з питань запобігання корупції на 2017 – 2020 роки та плани з її реалізації. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/2-Strategiya-rozvytku.pdf> (дата звернення 10.10.2018)

166. Сайт Національного антикорупційного бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/752-spravy-u-roboti-224-na-rozglyadi-sudu-pidsumky-roboty-nabu-i-sap-na-kinec-veresnya-20189>.

167. Звіт Національного антикорупційного бюро України. URL: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_-_2019_1_pivrichchya_0.pdf.

168. СБУ подала Президенту України проект нової редакції Закону “Про Службу безпеки України” URL: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/6613#.dMLObAmw.dpbs>.

169. Національна система доброчесності в Україні. URL: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/11/nis_assessment_ukr_0.pdf (дата звернення: 18.09.2018).

170. Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості. Форум права. 2013. № 3. С. 692-698.

171. Басова Ю. Ю. Теоретико-правовий аналіз поняття «адміністративна процедура». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 11. Том 1. С. 121-123.

172. Губерська Н. Л. Адміністративні процедури у сфері вищої освіти: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2016. 34 с.

173. Мащюк В.Ю. Види адміністративних процедур: критерії класифікації. Адміністративне право і процес. № 1(7). 2014. <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-7-2014/item/255-vydy-administratyvnykh-protsedur-kryteriyi-klasyfikatsiyi-mashchuk-v-yu>

174. Проект Закону про адміністративну процедуру: 9456 від 28.12.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65307.

175. Братель С.Г. Природа та особливості адміністративних процедур. Visegrad Journal on Human Rights. 2014.№2. с. 99-103. URL: http://vjhr.sk/archive/2014_2/18.pdf.

176. Семків Т. Впровадження інституту перевірок на доброчесність в законодавство України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. № 2. С. 11-16.

177. Бангалорські принципи поведінки суддів: Міжнародний документ від 19.05.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення: 18.09.2019).

178. Подоляка С.А. Теоретико-практичні основи адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в органах прокуратури України. Монографія. Київ: Людмила, 2018. 439 с.

179. Артем Ситник: Пріоритетом для НАБУ є діюча влада. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/artem-sytnyk-priorytetom-dlya-nabu-ye-diyucha-vlada>.

180. НАБУ готове підтримати НАЗК під час його запуску – А. Ситник. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/nabu-gotove-pidtrymaty-nazk-pid-chas-yogo-zapusku-sytnyk>.

181. «Або ми їх, або вони нас»: ексклюзивне інтерв'ю директора НАБУ «Одеському життю». URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/abo-my-yih-abo-vony-nas-eksklyuzyvne-intervyu-dyrektora-nabu-odeskomu-zhyttyu> (дата звернення: 18.09.2019).

182. Висновок РГК на Звіт НАБУ за I півріччя 2019 року. URL: <https://rgk-nabu.org/uk/news/rhk/visnovok-rgk-na-zvit-nabu-za-i-pivrichchya-2019-roku>.

183. Звільнення А.Ситника як лакмусовий папірець у боротьбі з корупцією. URL: <https://znaj.ua/kompromat/261334-zvilnennya-artema-sitnika-yak-lakmusoviy-papirec-u-borotbi-z-korupciyeyu-komandi-volodimira-zelenskogo>; https://antikor.com.ua/articles/327281-zvilnennja_artema_sitnika_jak_lakmusovij_papiretsj_u_borotjbi_z_koruptsijej_u_komandi_volodimira_zelensjkogo.

184. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції»: Закон України URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66259

185. Запобігання корупції в органах державної влади шляхом проведення спеціальної перевірки: Роз'яснення Мін'юсту України; від 19.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-12>.

ДОДАТКИ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Писанець В.А. Адміністративні процедури забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 99-102.
2. Писанець В. Правове регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Європейські перспективи. 2019. №1. С. 194-201.
3. Писанець В. Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності: теоретичні питання змісту. Верховенство права (міжнародний науковий журнал). 2019. №1. С. 240-244.
4. Писанець В.А. Суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 141-145.
5. Писанець В.А. Теоретико-правовий зміст категорії «доброчесність» у сфері правоохоронної діяльності. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 111-115.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Писанець В. Доброчесність у сфері правоохоронної діяльності. Проблеми сучасного права. Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця: збірник наукових праць за матеріалами круглого столу, 07-08 грудня 2016 року. Київ, ГО Київський правозахисний альянс, 2016. С.78-81.
7. Писанець В. Суб'єкти права на доступ до адміністративного захисту.

Публічне право в умовах реформування правової системи. Матеріали науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 22 травня 2017 р. Тернопіль, 2017. С.70-72.

8. Писанець В. Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності. Сучасні проблеми публічного права. Матеріали науково-практичного круглого столу (м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 15 березня 2018р.). Тернопіль, 2018. С.52-57

Додаток Б.**ДОВІДКА**

про впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Писанця В.А. «Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України» у навчальну та наукову роботу юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

01.02.2019

Матеріали дисертаційного дослідження Писанця В.А. «Адміністративно-правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України» впроваджені у навчальну та наукову діяльність юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету наступним чином:

1. Результати дисертації та її результати використані при науковій розробці питань правове забезпечення доброчесності працівників правоохоронних органів України.

2. У роботі кафедр, зокрема, використовуються наступні наукові доробки:

- Писанець В.А. Адміністративні процедури забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 99-102.
- Писанець В. Правове регулювання забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Європейські перспективи. 2019. №1. С. 194-201.

- Писанець В. Доброчесність як принцип правоохоронної діяльності: теоретичні питання змісту. Верховенство права (міжнародний науковий журнал). 2019. №1. С. 240-244.
 - Писанець В.А. Суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 141-145.
 - Писанець В.А. Теоретико-правовий зміст категорії «доброчесність» у сфері правоохоронної діяльності. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 111-115.
3. Основні результати роботи використані при формуванні навчально-методичних комплексів підготовки фахівців за відповідними напрямками.
4. Результати дисертації Писанця В.А. використовуються при викладанні навчальних дисциплін пов'язаних з питаннями правоохоронної діяльності.

Заступник декана юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

В.М. Слома